

DIEREN IN DE BIJBEL

Beschrijving van dieren die in de Bijbel voorkomen met de geestelijke lering

3^e brochure in de serie: luchtruim, vogels en dieren in de Bijbel.

STICHTING DE GIHONBRON
MIDDELBURG
2003

INHOUD

Voorwoord

1. SCHEPPING VAN DIEREN

In de dierentuin
 De schepping van de dieren
 De naamgeving
 De zondeval van de mens en de gevolgen voor dieren
 Dieren en de herschepping
 De diersoorten

HUISDIEREN

2. KLEINVEE

Een ram, *ajil*
 Een ram, *kar*
 Jonge schapen, *kèsjèb*
 Volwassen schapen, *kèbesjaah (vrl)*
 Schapen, *kèbesj (mnl)*
 Moeder-schaap, ooi
 Schapen in het Nieuwe Testament (algemeen)
 Lammeren, *sjèh*
 Een lammetje, *talech*
 Geitenbokken

- schäir
- àtoed
- tajisj
- kadi, geitenbokje

 Geiten

3. HET RUNDVEE

Stier
 Een stierkalf (ekel)
 Het gouden stierkalf (ekel)
 Wilde stier
 Os
 Koe
 Koekalf (vaars)

4. OVERIGE HUISDIEREN

Het paard

- Sier- en rijpaarden
- Jachtpaarden
- Leger- of oorlogspaarden
- Trekpaarden voor de wagens
- Renpaarden met ruiters
- Dorspaarden
- Afgodspaarden
- Hengsten

- Het koninklijk paard van Ahasvéros
 - Abier-paarden
 - Paarden als zichtbare gedaanten van engelen
 - Paarden in het visioen van Zacharia
 - Paarden op Padmos
 - Paarden, waardoor de duivel werkt
 - De dapperste Ruiters op het mooiste paard
- De ezel
- Een ezel als voorbeeld
 - De ezelin van Bileam
- Kameel
De hond

WILDE DIEREN

5. WILDE DIEREN (REIN VERKLAARD)

Diverse soorten herten en hinden

- De ree
- Gazelle, antilope en schroefantilope

De steenbok

Buffel

Woudos (eenhoorn)

Gems

6. ANDERE WILDE DIEREN

De leeuw

Een zwijn en varken

De beer

De vos

Luipaard

Hyena

Wolf

Jakhals

7. SLANGEN EN REPTIELEN

8. KLEINE LANDDIEREN

9. ZEEDIEREN

Krokodil, tannien

Zeekoe

Waraan

10. DE GROOTSTE DIEREN

Leviathan / potvis

Behémoth

Slotopmerking

Overzicht van de dieren die in deze brochure voorkomen

Literatuurlijst

Voorwoord

Toen ik een jaar of 13 geleden klaargekomen was met de beschrijving van *Vogels in de Bijbel*, was het bijna vanzelfsprekend ook de dieren in de Bijbel te bestuderen. Een vogelliefhebber hoeft nog geen dierenliefhebber te zijn, maar hij zal er in ieder geval geen hekel aan hebben. De hele natuur behoort dikwijls tot zijn hobby. *Dieren in de Bijbel* heb ik in de eerste instantie geschreven als een artikelserie voor een schoolkrant. Vandaar dat het op een eenvoudige manier wordt beschreven. Maar de Voorzienigheid leidde de weg zó, dat mijn werk afgebroken werd en op de vliering terecht kwam. De schooljeugd van toen, zijn nu voor het merendeel ouders. Daarom is mijn doelgroep veranderd in *catechisanten*. Er zijn liefhebbers van dieren bij, van de natuur, en gelukkig ook van de *Bijbelse beschrijving* over beiden. Het is voor hen en voor alle jonge liefhebbers. Dus, als ouderen het lezen, moeten ze daar wel rekening mee houden.

Het onderzoek werd ingewikkeld vanwege de vertaalproblemen. De vertaling van diverse diernamen uit het Hebreeuws was niet duidelijk of het was soms fout. Dat maakte het me erg moeilijk. Het onderzoek is voor verbetering en uitbreiding vatbaar. Ik zou het zo fijn vinden als deskundigen hierop verder gingen om de onderwerpen in deze serie schriftuurlijk en wetenschappelijk uit te diepen. Er ligt zo'n onuitputtelijke voorraad aan leerzame onderwerpen in de Schrift, die nog niet of nog niet geheel beschreven zijn, dat der stof genoeg is voor de liefhebbers. Vooral voor hen, die toegang hebben tot de rijke Hebreeuwse en Griekse bron.

Salomo zegt dat *de rechtvaardige het leven van zijn beest kent*, Spreuken 12:10. Wat denkt u van de rechtvaardige Schepper? Hoe zou Hij tegenover Zijn dieren staan? Hoe denkt Hij er over, dat dieren in laboratoria zo misbruikt worden, dat er zo geknoeid wordt met embryo's en ander seksueel misbruik plaats vindt, dat dieren gepijnigd en misvormd worden, zogenaamd voor wetenschappelijk onderzoek, en buiten de proporties opgefokt worden? De Heere spaarde Ninevé o.a. omdat er *veel vee* in was, Jona 4:11.

Aan de andere kant zien we een overdreven zorg voor dieren. Dieren worden beschermd en er wordt veel zorg aan natuurbehoud besteed, maar mensenlevens tellen in diverse opzichten niet meer mee. Bij velen leeft de sfeer van: een beest *overlijdt*, maar een mens *gaat dood*. Een bizarre en uitermate goddeloze ontwikkeling.

De grote Schepper van wilde en tamme dieren mocht Zijn oude belofte onder ons en in Zijn kerk willen vervullen, die geschreven is in Jesaja 11:6-9. *En de wolf zal met het lam verkeren, en de luipaard bij den geitenbok nederliggen; en het kalf, en de jonge leeuw, en het mestvee tezamen, en een klein jongske zal ze drijven. De koe en de berin zullen tezamen weiden, haar jongen zullen tezamen nederliggen, en de leeuw zal stro eten, gelijk de os. En een zoogkind zal zich vermaken over het hol van een adder; en een gespeend kind zal zijn hand uitsteken in de kuil van den basilisk. Men zal nergens leed doen noch verderven op den gansen berg Mijner heiligheid; want de aarde zal vol van kennis des HEEREN zijn, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken.*

SCHEPPING VAN DIEREN

In de dierentuin

Jullie zijn ongetwijfeld wel eens in een dierentuin geweest. Zo niet, dan kan ik jullie aanraden om er eens een keer naar toe te gaan. Wij zijn er kort geleden nog geweest. Toen we terugkwamen zei iemand tegen me: *"Zo, dan zie je je familie ook nog eens"*. "Nou", dacht ik, "dat is nogal raak. Zijn de beesten dan familie van ons?"

"Ja", zegt Salomo, ze zijn uws gelijke. En de dag zal komen dat u dat zult erkennen: God zal het u bekendmaken. Want enerlei wedervaart hun beide. Zoals de beesten sterven, zo sterven ook de mensen. En ze gaan allebei naar dezelfde plaats. "Zij zijn allen uit het stof en zij keren allen weder tot het stof".

Maar Salomo toch, hebben wij dan geen ziel? "

"Ja", zegt Salomo, "dat kunt u ook van de beesten leren": "Wie merkt, dat de adem van de kinderen der mensen opvaart naar boven en de adem der beesten nederwaarts vaart naar de aarde?" Prediker 3:18-21. Het Hebreeuwse woord door adem, vertaald, betekent ook geest. De geest van de mensen gaat als hij sterft naar Boven, maar de geest van dieren gaat naar de aarde. In een zekere zin is de levensgeest, van dieren, hun adem en bloed. De adem eindigt met de dood en hun bloed gaat naar de aarde. Maar onze geest gaat naar God om door Hem geoordeeld te worden, zoals hij in het 17e vers duidelijk zegt: "God zal den rechtvaardige en den goddeloze oordelen". Hetzelfde staat in de Prediker, hfd. 12:7: "En de geest weder tot God keert, Die hem gegeven heeft."

Als Salomo de overeenkomst tussen mens en dier getoond heeft, trekt hij er een conclusie uit: *"dat er niets beters is dan dat de mens zich verblijde in zijn werken"*, Pred. 3:22. Hiermee wordt zijn levensgedrag bedoeld, zowel in het natuurlijk als geestelijk leven. Nu, dat staat ons wel aan: niets beters dan blijdschap in het leven. Ja, maar Salomo bedoelt, volgens vers 12: *"zich te verblijden en goed te doen in zijn leven"*. En dat is zeker het grootste voorrecht in ons leven, als we ons in God mogen verblijden en het *geestelijk goede* doen, nl. het geloof in Jezus Christus. En dat komt in de goede werken des geloofs openbaar. De dienst van God is geen zwartgallig leven. O, nee. In Prediker 2:26 besluit Salomo dat God wijsheid en wetenschap en vreugde geeft aan de mens die *goed* is voor Zijn aangezicht. Een dier kan zijn Schepper niet eren, maar een mens wel. En die dat doet is *goed* in Gods ogen. Hij heeft de bedoeling van de schepping begrepen.

Als Salomo de vergankelijkheid van het leven, van *dieren* kon leren, zouden wij er dan ook niet van kunnen leren? Het is onze bedoeling om de dieren, die in de Bijbel voorkomen na te speuren. Hun schepping, hun toestand na de zondeval en dan verder wat er in de Bijbel over beschreven is. Het is een groot onderwerp. Het is onmogelijk om er iets geestelijks in te zien als de Geest er geen licht over geeft. Maar Hij, Die Salomo licht en wijsheid gaf, kan ons er ook iets van geven. Jezus heeft getuigd: *"Ziet, meer dan Salomo is hier."* Salomo kon de dierenwereld alleen maar bestuderen, maar Die grote Koning heeft al de dieren geschapen en Hij wil ons door hen geestelijke lessen leren, zoals geen mens het kan.

De schepping van de dieren.

De eerste dag.

In den beginne schiep God de hemel en de aarde. De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond; en de Geest Gods zweefde op de wateren. En God zeide: Daar zij licht; en daar werd licht. Genesis 1:1-3.

De Drie-énige God verlustigt Zich in Zichzelf, van eeuwigheid tot eeuwigheid. In de eeuwige God lag het voornemen om Zich *in* en *door* schepselen te verheerlijken. Daartoe schiep God de hemel en de aarde. De hemel is de onzichtbare woonplaats van God en de heilige engelen, Job 38:7.

Direct na de schepping was de aarde was een ronde bol, woest en leeg, nog geheel omgeven door water en duisternis. Het was overal een donkere nacht. Toen zeide God: *Daar zij licht*. Na de duistere nacht van ongeveer 12 uur kwam ineens het licht voort, en brak de eerste dag aan. Het was avond (nacht) geweest en het was morgen geworden, *de eerste dag*.

Misschien kunnen we zouden dit zó zien: God schiep de (koude) materie. Wanneer materie gekoeld wordt, tot het absoluut nulpunt, 270° C-, dan doet de materie niets meer. Er heeft geen beweging of uitstraling plaats. Wanneer God nu licht, warmte in de materie legt, gaat deze bewegen en uitstralen. Licht en de zon is een verzameling van lichtuitstralende materie.

De tweede dag

Op de tweede dag schiep God het uitspansel en noemde het hemel. Dat is dus alles wat boven de aarde is: het firmament (of heelal) én de dampkring (of de lucht) en alle onzichtbare lichamen in het universum. Er zijn geleerden die menen dat de dampkring pas na de zondvloed zijn functie van regen op aarde kreeg, zoals ze dat nu heeft. Want er staat in Gen. 2:5 en 6, dat God het niet had laten regenen in de scheppingsdagen. Maar die mening is niet bewezen, hoewel de temperatuur voor de zondeval overal zeer aangenaam was. Geschikt voor Adam en Eva, die naakt waren.

De derde dag.

Op de derde dag maakte God het droge. David zegt daarvan in Psalm 104:6-8 dat de wateren boven de bergen stonden. Maar door het Goddelijk machtswoord rezen de bergen op en de dalen daalden. In die dalen vloeiden de wateren. Dat noemde God zeeën. Tegelijk stelde God de wateren een paal en perk. Dat betekent dat hun gebied werd afgebakend door rotsen, duinen en bergruggen, waardoor het water niet meer op het droge kon komen, Psalm 104:9.

Jongens en meisjes, jullie krijgen leerboeken over aardrijkskunde en andere vakken. In sommige van die boeken staat dat er jonge en oude gebergten zijn. Dat er een ijstijd is geweest, miljoenen jaren geleden. Het ijs van de noordpool zakte steeds lager naar beneden. Zo werden er heuvelruggen gevormd door het zand dat ze voor zich uit duwden. Er zijn ook verschillende grondlagen die in verschillende tijdperken van miljoenen jaren zijn ontwikkeld. De bergen zouden gevormd zijn door "endogene" krachten uit de aarde. Je moet dit niet geloven. God schiep de aarde met alles wat er *op* en *in* is. Al de delfstoffen, goud, zilver, enz zijn het werk van Zijn handen. Jer. 5:22. Het is waar, er zijn wel diverse aardlagen aangetroffen. Echter die zijn niet ontstaan, door evolutie, maar wellicht deels door de zondvloed. Daar zitten

fossielen in. Fossielen zijn versteende planten en dieren, of afdrukken ervan. Volgens de degeneratietheorie is het streven naar evolutie alleen maar vernietiging, steeds verdere genetische afbraak.

Toen God het droge gemaakt had, ging Hij het ook versieren. Door Zijn bevel kwam "de bekleding" op de aarde voort. Alle soorten gras, planten, bloemen, gewassen, struiken en naald- en vruchtbomen. Wij hebben er geen idee van wat een uitermate mooie plantengroei er toen op aarde was. Alles schitterde en geurde van schoonheid en pracht. Er zijn nog bewijzen van in en op de aarde waar we lopen. Sommige lagen in de grond duiden erop dat er een prachtige flora door een grote ramp verwoest werd. Wat kan dat anders zijn dan de zondvloed?

De vierde dag

Op de vierde dag maakt God de lichten in het hemelruim, onder andere tot tijdsindeling en om de aarde te verwarmen. De planten waren er dus één dag eerder dan de zon. Wij hebben over Gods werk op deze dag uitvoerig stilgestaan toen we vertelden over *Het ruime hemelrond*.

De vijfde dag

De hele wereld ziet er aan het einde van de vierde dag al schitterend uit. De dalen zijn versierd met bloemen en planten, de bergen met bossen en struiken en daar tussen kronkelen rivieren, fontein en beken. De zon schijnt overdag en de maan en sterren schitteren 's nachts. Maar overal is het stil, onuitsprekelijk stil, want er is geen *geluidgevend leven*. Wel is er plantaardig leven, maar dat kan geen geluid voortbrengen. Bovendien is de zee nog levenloos. Waarschijnlijk dat de plantengroei er wel in was. De grote Schepper gaat verder met Zijn werk op de vijfde dag. In de morgenstond formeert God alle soorten zeedieren en vogels. *En God zeide: Dat de wateren overvloediglijk voortbrengen een gewemel van levende zielen; en het gevogelte vliege boven de aarde, in het uitspannel des hemels. En God schiep de grote walvissen, en alle levende wremelende ziel, welke de wateren overvloediglijk voortbrachten, naar haar aard; en alle gevleugeld gevogelte naar zijn aard. En God zag, dat het goed was. En God zegende ze, zeggende: Zijt vruchtbaar, en vermenigvuldigt, en vervult de wateren in de zeeën en het gevogelte vermenigvuldigt op de aarde. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de vijfde dag.* Gen. 1:20-24.

Wat de grote walvissen betreft, is er vanuit het Hebreeuws ook een andere vertaling mogelijk, nl. krokodil. Misschien moeten we denken aan diverse soorten grote zeedieren, waarvan er nu uitgestorven zijn.

Vanaf de grootste tot de kleinste waterdieren toe, bracht God allen in één ogenblik voort. Ook weekdieren, schaaldieren en microscopisch kleine beestjes die in elke druppel slootwater leven. Ik denk dat hier ook de amfibieën en reptielen onder behoren, die voornamelijk in 't water leven. Maar wanneer de amfibieën en reptielen geschapen zijn, die deels in 't water en deels op 't land leven, is niet zo goed bekend.

Al die water- en luchtdieren zijn dus de 5^e dag geschapen. En we kunnen er wel bij opmerken dat de meeste dieren die op die dag geschapen zijn, zich vermenigvuldigen door eieren te leggen. De groei van ongeboren jongen gebeurt buiten de moeder. Ook zijn er heel wat kleine dieren, zoals vliegen en insecten en diertjes die zich vermenigvuldigen door gedaanteverwisseling, zoals vlinders.

De landdieren zijn pas op de 6^e dag geschapen. Dat zijn voornamelijk zoogdieren, die hun jong bij zich dragen tot het volgroeid is en het daarna zogen. Echter er leven ook zoogdieren in het water, zoals een walvis en zeekoe. Er is ook een zoogdier in de lucht, een vleermuis. De Schrift rekent die onder de vogels, Lev. 11:19-22. Mozes rekent ook sommige insecten onder de vogels, omdat die veel groter zijn dan bij ons. Er zijn land- en waterinsecten. We gaan ons nu richten op de landdieren.

De zesde dag

Nu komen we bij de schepping van de landdieren, waar we dus uitvoerig onze aandacht aan willen geven. Het wordt steeds mooier en volmakter op aarde. De lucht weergalmt van de schoonste muziek. Alles wat leeft, roept Gods glorie uit. De Schepper heeft echter Zijn werk nog niet klaar. In de morgen van de 6e dag schiep God het wild gedierte en het vee en al het kruipend gedierte. *En God zeide: De aarde brenge levende zielen voort, naar haar aard, vee, en kruipend, en wild gedierte der aarde, naar zijn aard. En het was alzo. En God maakte het wild gedierte der aarde naar zijn aard, en het vee naar zijn aard, en al het kruipend gedierte des aardbodems naar zijn aard. En God zag, dat het goed was. En God zeide: Laat Ons mensen maken, naar Ons beeld, naar Onze gelijkenis; en dat zij heerschappij hebben over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over het vee, en over de gehele aarde, en over al het kruipend gedierte, dat op de aarde kruipt.* Gen. 1:25, 26.

Als jullie goed opletten, kun je merken dat dit ná de val beschreven is. Want de dieren worden ingedeeld naar het gebruik wat de mens er naderhand van zou maken. Het *vee* is een verzamelnaam voor alle dieren die de mens in zijn dienst gebruikt. En de overige dieren leven in 't wild. Op sommige wilden dieren wordt nu gejaagd en andere worden gelukkig beschermd door de mens, anders zouden ze uitsterven.

Het *kruipend* gedierte naar zijn aard zijn natuurlijk diverse soorten dieren, die over of in de grond kruipen. God stelde ook hun voeding vast: al het *groene kruid*, vers 30. Dit betekent eigenlijk gras. Maar sommige geleerden denken ook aan planten, bladeren e.d. Daar wordt ook weer Gods wijsheid in gezien, dat de grootste beesten planteneters zijn, ook na de val. Denk maar aan een olifant. Anders zou de dierenstand helemaal een prooi worden van de grootste roofdieren.

De Heere had nu zulke prachtige beesten op de hele aarde geschapen. Had Hij Zijn doel nu uitgewerkt? Nee, Hij wilde de aarde maken tot een lusthof van Zijn beminde Zoon, Spr. 8:27 - 31. Daarom ging Hij verder en schiep de mens Adam. God plaatste Adam in een prachtige tuin, de hof van Eden, het Paradijs. Eigenlijk was heel de aarde één zalige lusthof, want de hele schepping ademde zoete vrede en harmonie. God zag alles dat het goed was en verlustigde Zich erin. Maar het Paradijs had iets bijzonders. Daar stond Adam, de beelddrager van God, het sieraad van de hele schepping. Adam verheugde zich onafgebroken in God door Zijn Zoon, Die Adams Vriend en Speelgenoot was, in een geestelijke zin. *Ik was dagelijks Zijn vermaken; spelende in de wereld Zijns aardrijks, en Mijn vermaken zijn met de mensenkinderen,* Spr. 8:31. Spelen in een Goddelijke zin betekent *Gods vermaken*. Vandaar dat het *Evangelie* met een (oud) Engels woord Gospel genoemd wordt (Godes spel). O, jongens en meisjes, ons hart moesten breken als we zien hoe het nu is. God heeft geen vermaak meer in ons en wij niet meer in Hem. En toch, ... wij hebben nog wel Zijn Evangelie. Maar wij komen daar nog op terug.

God stelde een orde in de leefwijze van de dieren. Maar ze kregen ook een koning. Adam en Eva worden koning en koningin over het dierenrijk. Daar staat Adam in het

Paradijs zijn God te loven en te prijzen. De Geest Gods bestuurt het zo, dat hij de dieren nagaat. Hij ziet hun karakter en eigenschappen en begint hen namen te geven. Ik denk, dat zijn ziel hemelsgezind was in de gemeenschap met Gods Zoon, maar lichamelijk genoot hij de omgang met dieren en vogels. En daar ziet hij dat ze allen paarsgewijze tot hem komen. De leeuwen, de olifanten, de paarden, konijntjes, hij geeft ze allen namen. Maar tegelijk bemerkt hij een gemis bij zichzelf. Hij is alleen. Hij bezit het vermogen tot voortplanting, maar bemerkt dat hij niemand tegenover zich heeft. Leest het maar in Genesis 2:20b: *"maar voor den mens vond hij geen hulpe, die als tegen hem over ware."* Nu, jullie weten de geschiedenis toch wel? God geeft Adam een vrouw en aan de dieren een koningin. Misschien zijn ze samen verder gegaan om de overige dieren namen te geven. Hoe de namen luiden, daar hopen we nog op terug te komen.

Maar o, wat een heerlijkheid en zaligheid er nu te zien was op aarde is in geen woorden uit te drukken! De dieren vreten geen andere dieren op. Ze zijn niet schuw voor Adam en Eva. De tijger loert niet op dit mensenpaar. Een hert loopt niet in volle vaart voor hun weg. Neen, het is één geheel. De koning leefde in vrede met de koningin en met de dieren en de vogels, ja wat meer is: *met zijn Drie-enige God.*

En God schiep den mens naar Zijn beeld; naar het beeld Gods schiep Hij hen; man en vrouw schiep Hij hen. En God zegende hen, en God zeide tot hen: Weest vruchtbaar, en vermenigvuldigt, en vervult de aarde, en onderwerp haar, en hebt heerschappij over de vissen der zee, en over het gevogelte des hemels, en over al het gedierte, dat op de aarde kruipt. En God zeide: Ziet, Ik heb ulieden al het zaadzaaiende kruid gegeven, dat op de ganse aarde is, en alle geboomte, in hetwelk zaadzaaiende boomvrucht is; het zij u tot spijsze. Maar aan al het gedierte der aarde, en aan al het gevogelte des hemels, en aan al het kruipende gedierte op de aarde, waarin een levende ziel is, heb Ik al het groene kruid tot spijsze gegeven. En het was also. En God zag al wat Hij gemaakt had, en zie, het was zeer goed. Toen was het avond geweest, en het was morgen geweest, de zesde dag. Gen. 1:28-31.

De zondeval van de mens en de dieren onder de vloek.

Deze heerlijke en zalige staat heeft niet lang geduurd. De duivel was jaloers op het geluk van mensen en enigszins ook op de dieren. Hij verzong een list om hen beiden te laten overtreden en daardoor hun dood. Hij wist dat God aan de dieren geen wet gegeven had, dus die konden ook niet zondigen. Wat dan? Hij dacht: *Als ik de koning en de koningin in mijn macht krijg, dan valt ook hun koninkrijk als een rijke prooi in mijn klauwen.* Om zijn helse doel te bereiken neemt hij bezit van de slang. Het is voor ons moeilijk te begrijpen hoe het mogelijk was dat de duivel bezit kon nemen van een slang, die volmaakt was geschapen. Waarschijnlijk dat de duivel de *gedaante* van een slang aannam. Want zijn macht is geweldig groot.

Nu, toen hij zich vermomd had, begon hij de duivelse aanval. Eva viel eerst, daarna Adam en wij in hem. Tegelijk nam God Zijn Geest van Adam en Gods Zoon onttrok Zijn liefde. Daar stonden die mensen los van God. Hier ging de zon figuurlijk onder en werd het nacht, ook in het dierenrijk, want God had Adam heerschappij over de dieren gegeven. Adam verloor zijn God en zijn volmaakte heerschappij. Hoewel God hem niet alle heerschappij ontnam.

Ik kan niet beschrijven welk een verwarring en ellende er ontstond. De grote Schepper, toen Hij het zag en hoorde dat de mens gevallen was, zegt *dat het Hem smartte aan Zijn hart en het berouwde Hem dat Hij de mens gemaakt had*, Gen. 6:6.

Adam en Eva begonnen elkaar te beschuldigen. En de dieren werden woest, schuw, roofzuchtig en ontembaar. Wij lezen in Jesaja 13 over de val van Babel - een zinnebeeld van satans rijk - *dat de duivelen er zullen huppelen en de wilde dieren elkaar zullen toeroepen*. Er staat ergens dat het vee zuchtte, dat mens en beest met zakken van boete bekleed werden, dat honden jankten, dat de aarde treurde en de hemelen zwart werden,... nu, zo was het in figuurlijke zin toen ook. *Het ganse schepsel zucht*, zegt Paulus in Rom. 8:22. *Ja*, zegt Paulus, *het ganse schepsel is in barensnood*. Dat wil zeggen dat de schepping - waaronder ook de dierenwereld - lijdt en daarom sterk verlangt om verlost te worden van de vloek en de toorn Gods die op de schepping rust. Natuurlijk wordt hier een *onbewust* lijden bedoeld, behalve bij de mens. En worden de bewijzen van Gods toorn over de zonde niet geopenbaard in de zondvloed? Heel die prachtige schepping werd vernield.

Het gevolg van de zonde was dus ook dat de dieren onder elkaar roofzuchtig werden. Een leeuw kon geen schaapje meer vreedzaam zien grazen. Een kat ging loeren op een muis. Een hond kon geen konijn meer verdragen. En de tijger had zeker op Adam en Eva gesprongen om hen te verscheuren en op te vreten, was het niet dat Gods weerhoudende hand tussenbeide kwam. Later beveiligde God ook Kaïn tegen mensen en *beesten*, Gen. 4:14, 15.

Zoals we reeds gezien hebben, aten de dieren voor de val het groene kruid. Iemand zal wellicht denken: werd dan het evenwicht tussen de dieren niet verstoord, als de dieren geen prooi (dierenvlees) mochten eten? Nee, want de Schepper bestuurde de dieren- en plantenwereld in zo'n wijze orde dat er van geen verstoring sprake was. Geen storm en regen, maar een damp bevochtigde de aarde. Het is te denken dat de natuurlijke dood een evenwicht onder de dieren behield, zodat het ene soort niet boven het andere soort groeide. Was de dood dan in het Paradijs? Dat is moeilijk te beantwoorden. Persoonlijk denk ik van ja, want Adam kende de dood, waarschijnlijk vanuit de dierenwereld. Hoeveel insecten bijvoorbeeld, leven maar één dag? Maar of dit voor de val ook zo was, weet ik eigenlijk niet. De Heere had gezegd dat hij zou sterven als hij zondigde. Zijn volmaakt verstand had daar kennis en begrip van.

Wij zien er verder ook in, dat God alle dingen van tevoren wist. Want waarom had Hij de leeuw met zulke krachtige klauwen geschapen? En de vleermuis met een ingebouwde 'radar' om in het donker op insecten te jagen? Hoewel zij deze lichaamsdelen ongetwijfeld ook hadden voor de val van de mens.

Dieren en de herschepping

Adam was dus zijn rechten over de dieren verloren. Hij was zijn gezag kwijt. De dieren zagen hem daar naakt staan voor zijn God, Die zijn Rechter geworden was. Ze kregen een afkeer, van hun vorige koning. Wat nu?

De Heere richtte met Adam het genadeverbond op. Hij gaf tevens aan het hele menselijk geslacht rechten om dieren te eten. Dat wordt herhaald na de zondvloed. God zegt tot Noach: *"Ulieder vrees en ulieder verschrikking zij over al het gedierte der aarde"*, Gen. 9:2. Dus in Gods algemene goedheid kregen de mensen weer rechten over de dieren, maar niet meer zoals in 't Paradijs. Daarom jongens, jullie mogen weer konijnen houden. En een marmot mag ook. Een hamstertje ook. Als je er maar goed voor zorgt. Als je een hond van je vader krijgt, mag je wel helemaal in je schik zijn.

Er wordt ook van 'dieren' in de hemel gesproken Openb. 4. Eigenlijk is 'dieren' niet zo'n gepaste vertaling. 'Levende wezens' wordt beter vertaald. In hoever dieren

betrokken zijn in de herschepping of wederoprichting van alle dingen, zijn zaken die voor mij te hoog zijn.

Indeling in soorten

Geleerden die zich bezig houden met het dieren- en plantenrijk worden biologen genoemd. De biologen hebben de dierenwereld ingedeeld in afdelingen, klassen, ordes, families, geslachten, soorten en rassen. Om een voorbeeld te noemen: de kat, tijger en leeuw behoren tot de familie van de katachtige dieren. De kat is een geslachtsnaam. Daaronder behoren verschillende soorten en rassen.

Deze indeling maakt de studie overzichtelijk. Maar we moeten er gelijk iets aan toevoegen. De Bijbel verdeelt de dieren naar hun verschillende leefwijzen, dat noemt men een *biologische* indeling. Deze gewoonte is in ruwe lijnen gevolgd door alle geleerden tot de vorige eeuw.

Na de publicaties van Darwin werd heel de wereld betoverd van zijn theorieën. Men bouwde een geheel nieuw systeem op om de dieren te onderscheiden. Dat wordt genoemd: de indeling naar *systematische kenmerken*. En dat betekent dat ze ingedeeld worden naar hun natuurlijk patroon *wat ze hebben van gemeenschappelijke ouders waaruit ze voortgekomen zijn*. Wat bedoelen ze met die moeilijke zin?

De indeling van de dieren is gebaseerd op de evolutietheorie: Eerst was er één levende cel. Die deelde zich en vermenigvuldigde zich. Miljoen jaar later is daaruit een vis voortgekomen. Weer miljoenen jaren later ontwikkelde zich een amfibie, een dier wat in het water en op het land kan leven. Daarna kwamen er reptielen en tenslotte kwamen er zoogdieren. Er groeiden een paar stamdieren uit, om het zo eens te noemen. En daaruit groeiden verschillende klassen, orden, families, geslachten, soorten en rassen. Zodoende komt het dat je in de dierenboeken leest dat een klipdas (iets groter dan onze haas) van dezelfde afdeling/klasse is als de olifanten en de neushoorns.

Bovendien gaat men ervan uit dat Europa en Afrika aan Noord- en Zuid-Amerika heeft vastgezet. Door "endogene" krachten, dat zijn onnoemelijk sterke krachten binnen de aarde, zijn alle werelddelen gesplitst en ver van elkaar verwijderd, met grote oceanen ertussen.

Je wordt zo zachtjes aan voor achterlijk versleten als je dat niet gelooft. De meeste leerboekjes op scholen gaan van deze *systematische* indeling uit. Het is te hopen dat dit niet op alle scholen zó geleerd en uitgelegd wordt. Bij bespreking van de dieren in de Bijbel houden we ons aan de Bijbelse indeling.

Het eerste dier wat in de Bijbel wordt genoemd is een slang. Liever gezegd, de duivel vertoonde zich in een *slangengedaante*. Toch is het opmerkenswaardig dat juist een slang dodelijk vergif in zich heeft. Een slangenbeet van de Bosmeesterslang (Lachesis) verwoest iemands psyche, zodat hij krankzinnig jaloers wordt. Deskundigen zeggen, dat er in ieder mens wel iets van te vinden is.

Slangen behoren bij de reptielen, die in de Bijbel omschreven worden als *kruipende* dieren. Deze zijn de zesde dag geschapen. Het is niet mijn bedoeling veel aandacht aan reptielen te geven. Wij gaan onze aandacht vooral geven aan het *vee* en *enkele wilde dieren*. Vee is een verzamelnaam voor dieren die de mensen in hun dienst gebruiken. De Bijbel maakt verschil tussen *groot vee* en *kleinvee*. Groot vee zijn runderen, paarden, ezels, enzovoort. Kleinvee zijn schapen, geiten en dergelijke.

HUISDIEREN

2. KLEINVEE

Een ram, *ajil*

In het Hebreeuws heet een ram *ajil*. De ram die hier bedoeld wordt, is een mannetjesschaap. Hij is gemakkelijk te herkennen. Een ram is iets groter dan een ooi en heeft twee hoornen op zijn kop. De ram wordt in de Bijbel bijna 150 keer genoemd. Dat komt vooral omdat er bij de meeste offeranden rammen werden gebruikt. Buiten de offeranden komt een ram (*ajil*) maar enkele keren voor in de Bijbel. Wij zullen een paar teksten nagaan.

In het Midden-Oosten kwamen schapen heel veel voor. Het bekendste ras wat in Israël voorkwam, was een *vetstaartschaap*. Die heeft een bijzonder vette staart. Bij een ram kan die staart wel tien kilo wegen. Tot in deze eeuw leefden er in Israël ook nog *wilde* schapen in het gebied te zuiden van de Dode Zee. Wilde schapen zijn rappe dieren. Een ram is een uitstekend klimmer. Van dit soort wilde schapen zat een ram verward in de struiken toen Abraham Izak moest offeren, Genesis 22.

Abraham is al een oude man. De Heere heeft hem en Sara een zoon gegeven op hoge leeftijd. Je kunt begrijpen hoe blij dat ze er mee waren. Zij geloofden dat die jongen de stamvader zal worden van het beloofde Zaad, Die de Vader in de wereld zenden zal. Op die Messias hebben ze hun vertrouwen gezet, zowel voor hun zaligheid als hun aards welzijn. Maar het oprechte geloof wordt altijd beproefd. De Heere geeft Abraham opdracht om Izak te offeren. Een ontzaglijk bevel. Mensenoffers waren puur heidens. En dan hun beminde Izak offeren, uit wie de Messias zal geboren worden? Dat was een onmogelijkheid. En toch lezen wij niet in de Bijbel dat Abraham tegenwerkte. Integendeel. Abraham gaat 's morgens vroeg weg met Izak. Izak wist niet wat ze gingen doen. Zou Sara het geweten hebben? Misschien niet. Want geloofsbeproeving is iets persoonlijks, ook al zijn het allebei godzalige mensen. Als Abraham op de derde dag van de reis bij de berg Moria komt, legt hij het hout op Izak. Daaruit blijkt dat Izak geen kind meer was. Hij was 26 jaar toen Sara stierf, dus Izak was ten tijde van dit offer een jongeman. Izak kan het niet begrijpen. *Hij vraagt: waar is het lam ten brandoffer?* En Abraham antwoordt: *God zal Zichzelf een lam ten brandoffer voorzien, mijn zoon.* Van dit woord is de uitdrukking *Voorzienigheid* ontstaan. Het betekent dat de Heere zorgt en alles bestuurt. Nu, de uitkomst heeft geleerd dat de Heere dat ook gedaan heeft. Want toen Izak vast gebonden lag op het hout, riep de engel des HEEREN uit de hemel: *Abraham, doe de jongen geen kwaad!* En de HEERE zorgde voor een ander offer in de plaats van Izak. Er zat een ram met zijn hoornen verward in de struiken. Abraham nam hem en offerde de ram in de plaats van Izak.

Deze ram is een type van Christus, die Zichzelf offerde in de plaats van Zijn volk. Gods kinderen hadden eeuwig in het vuur van de hel moeten liggen, om naar ziel en lichaam de ondragelijkste pijniging te lijden. Maar Christus nam hun schuld en straf over en gaf vrijwillig Zijn bloed tot een losprijs.

Buiten de offeranden wordt er ook over rammen gesproken. B.v. toen Jakob een geschenk klaar maakte voor zijn broer Ezau. Jakob is op weg van Syrië naar Kanaän met heel zijn gezin en al zijn vee. Hij krijgt een bijzondere ontmoeting. De engelen ontmoeten hem. Die worden uitgezonden om Gods kinderen te dienen, te beschermen en te troosten. Jakob ziet hen en wordt er over verwonderd, Gen. 32:1-2. Hij weet nu dat hij engelen aan zijn kant heeft. Kort daarop stuurt hij enkele boden vooruit naar Ezau. Ze komen terug en ze zeggen dat Ezau op weg is met vierhonderd soldaten. Wat moet Jakob dan toch beginnen? Hij verdeelt zijn kudde in grootvee en kleinvee, met de bedoeling dat de éne kudde kan ontkomen, als Ezau de andere kudde aanvalt. Gen. 32:8. Hij zondert zichzelf af en roept tot God om verlossing. Hij pleit op de ontvangen beloften. Daarna neemt hij een hele kudde vee apart tot een geschenk voor Ezau. O.a. 200 ooien en 20 rammen. Eén ram was bestemd voor 10 schapen, Genesis 32:14. Uit dat geschenk blijkt zijn angst voor Ezau, zijn begeerte om met hem te verzoenen, en zijn hoop op God, om dit geschenk te zegenen tot verzoening met Ezau. Het geloof verwerpt de middelen niet, maar gebruikt ze om daardoor tot God opgeleid te worden. Mensen kunnen zich soms overgeestelijk gedragen. Ze redeneren dan vanuit Gods Besluit of van Gods beloften. Dat maakt de mens lijdelijk, of hij verzuimt de middelen, in het natuurlijk of kerkelijk leven. Jakob is werkzaam met de beloften, in afwachting van Gods zegen.

Een ram, *kar*

In het Hebreeuws zijn er drie woorden voor een ram. Misschien wel omdat er diverse rassen schapen en rammen zijn. Het Hebreeuwse *kar* heeft een viervoudige betekenis in de Bijbel.

1. Een jong, mannelijk schaap wiens hoorns min of meer ontwikkeld zijn, maar nog niet volwassen is.
2. De weide of het veld waarop kleinvee weidt.
3. Een stormram. Dat was een werktuig waarmee vijandelijke legers tegen de muren of de stadspoort aanstoten, precies zoals een ram met z'n hoornen stoot.
4. Een hoofdman, die een groep mensen of soldaten onder zich heeft.

Wij laten de drie laatste betekenissen rusten en kijken alleen maar naar een ram, een mannetjesschaap. Maar dat brengt ons in problemen. Want onze Statenvertalers hebben geen *ram* vertaald maar 10 keer *lammeren* in teksten waar in het Hebreeuws *kar* staat. Dat lijkt op het eerste gezicht vreemd. Zij hebben dat echter niet uit onwetendheid gedaan. Want ergens verwijzen ze in de kanttekening naar het *Latijnse* woord *ram*. Zij wisten dat het woord *kar* ook ram kan betekenen. Maar waarschijnlijk sloten de Statenvertalers zich aan bij reeds verschenen vertalingen. Die bescheidenheid komen we regelmatig bij hen tegen. Hun eigen inzicht zetten ze dan in de kanttekening. In daarom zijn onze kanttekeningen zo belangrijk. Ze geven soms vertalingen weer die beter zijn dan het woord wat in de Bijbel werd opgenomen. Dus wachten wij op een Generale Synode waar deze wereldwijde problematiek opnieuw besproken wordt.

Maar goed, onder deze 10 lammeren moeten wij in elk geval *mannelijke lammeren* verstaan, die vet gemest zijn voor de slacht. Deze jonge rammen komen voor in Deut. 32:14; Jesaja 34:6; Jeremia 51:40; Ezechiël 27:21 en 39:18. Zij worden daar in één adem genoemd met bokken, de mannetjesgeiten en met volwassen rammen, de mannetjesschapen.

Rammen zijn in bijna al de genoemde teksten typen van leiders, hoofdmannen en soldaten, die met al hun macht zich aankanten tegen Gods volk. Maar op Gods tijd moeten ze het verliezen, zoals uit de val van Babel en andere machten is gebleken.

De grootste kudde *jonge rammen* komen wij tegen in 2 Koningen 3:4. Koning Mesa van Moab, leefde in de tijd van Achab, koning van Israël, en was een veehandelaar. Achab had in de oorlog Mesa overwonnen. Hij legde Mesa een schatting, dat is een belasting op. Per jaar 100.000 *jonge rammen (kariem)* en 100.000 volwassen rammen. Mesa moest heel die kudde, met de wol die er vanaf gekomen was bij het scheren, aan Achab geven.

Dat er in Moab veel jonge rammen waren, blijkt ook uit Jesaja 16:1. Daar wordt ook het woord *kar* gebruikt. In de tijd van Achab konden ze dus in Israël wel genoeg vlees eten! Dit jonge-ramsvlees wordt ook genoemd in Amos 6:4. Vlees van een jong dier is een bijzondere lekkernij.

Mesa viel echter van Israël af toen Achab stierf. Met veel trots liet Mesa toen een gedenksteen oprichten, waarin gebeiteld stond, dat hij Israël gediend had, maar zich had vrijgevochten. Die steen is vorige eeuw terug gevonden. Het is een beroemd archeologisch bewijs voor de echtheid van de boeken der Koningen. (Bijb. Enc.)

De *jonge rammen* komen wij ook tegen in Psalm 37:20: "*De vijanden des HEEREN zullen verdwijnen, als het kostelijkste der lammeren; met den rook zullen zij verdwijnen.*" Een jonge ram werd als offer gedeeltelijk verbrand op het altaar. Dit beeld gebruikt David van de vijanden des HEEREN. Zij zullen vergaan. Vijanden zijn wij van nature allemaal. En daarom liggen wij onder het vonnis des doods. O, dat wil wat zeggen, een vijand van de Heere te zijn! Dat zal slecht aflopen, 'want zij zullen vergaan'. Maar nu kunnen vijanden nog met God verzoend worden. De Heere Jezus is evenals de ram, een Schuldoffer geworden voor de zonden. Daarmee heeft Hij de weg gebaad, om hersteld te worden in de zalige gunst en gemeenschap met de Heere.

Uit de samenhang van Psalm 37 blijkt dat David het erg moeilijk heeft gehad. Hij diende in oprechtheid de Heere en zocht het goede voor zijn volk. Maar dat wekte bij sommige mensen jaloezie en bij anderen afkeer op. Ze worden met nijd vervuld en maken het David op alle mogelijke manieren lastig. En dan komt daar nog bij dat David van de ene ellende in de andere rolt, en de vijanden des Heeren hebben voorspoed. Dat maakt David ook nijdig. Maar de Heere vertroost David. Hij leert hem om alleen op zijn God te vertrouwen in alle verdrukkingen, en om zijn trouwe en zorgzame VERBONDSGOD te laten regeren. Die zal eens recht doen. Wat er ook gebeurt, hoe tegenstrijdig de wegen des Heeren ook schijnen, het einde is de eeuwige ondergang van de goddelozen en de eeuwige zaligheid van Gods kinderen. Verblijdt David zich dan in de ondergang van zijn eigen onderdanen? Och nee, integendeel. Hij zoekt juist het goede voor hen, maar zij willen niet naar hem luisteren en verhinderen degenen die nog wel naar Gods Woord willen luisteren. In zulke moeilijke omstandigheden geeft David de hele zaak aan de Heere over. David wordt het met God eens in Zijn rechtvaardig oordeel en erkent dan dat de vijanden des Heeren zullen vergaan.

Jonge schapen, kèsjèb

Er zijn volgens taalkenners twee Hebreeuwse woorden voor schaap, die allebei een mannelijk en een vrouwelijke vorm hebben. Het ene woord is *kèschèb*, het andere *kèbesch*. In de nieuwe spelling wordt *kèsjèb* en *kèbèsj* geschreven. Er zit een letteromzetting in het Hebreeuws. Letterlijk vertaald betekent *kèbesch* zo ongeveer: *de onderdanige*. Een prachtige naam voor een schaap. In de volgende paragraaf komen we erop terug.

Kèschèb wordt praktisch niet meer gebruikt in Israël. In de Bijbel wordt het meestal gebruikt als *soortnaam*, tot onderscheid van schapen en geiten. Het woord *sjèh*, lam zit erin, dus moeten we aan een jong schaap denken. De tweede lettergreep van *kèschèb* wordt net zo uitgesproken als het Zuid-Bevelandse *schèèp* uitgesproken.

Kèschèb komt 14 keer voor in het Oude Testament, waarvan één keer in vrouwelijke vorm. De vrouwelijke vorm komt voor in Lev. 5:6. Als iemand na een onbedachtzaam uitgesproken eed, een schuldoffer moest brengen kon hij kiezen uit een jong vrouwelijk schaap, dus een lam of uit een jonge geit. Dit is een van de weinige offers waarin een vrouwtjesschaap aan God geofferd werd.

De overige 12 keer komt *kèschèb* voor in de boeken van Mozes. Wij vinden dit woord *kèschèb* vooral in de beschrijving van de offerdienst. Voor bijna alle offers moest *jong mannelijk* vee gebruikt worden. De Statenvertalers hebben het daarom 7 keer als *lam* vertaald en 5 keer als *schaap*. Uit de grondtekst blijkt dus dat *het jonge rammen* zijn. 1 keer komt het voor in Jeremia.

Laten wij eens een voorbeeld noemen buiten de offers. Jakob is 14 jaar schaapherder geweest bij Laban, om zijn twee vrouwen te verdienen. Daarna heeft hij 6 jaar gediend om kleinvee. Dat zijn schapen en geiten. Laban gaf Jakob de keus wat zijn loon zou zijn. Jakob zegt Genesis 30:32: "Ik zal heden door uw ganse kudde, (*tsjon* = kleinvee) gaan, daarvan afzonderende al het gespikkelde en geplekte vee *en al het bruine vee onder de lammeren, en het geplekte en gespikkelde onder de geiten*; en zulks zal mijn loon zijn." In het Hebreeuws staat: 'en al de bruine *sjèch* (lammeren) onder de *kèschèb* (schapen) en het geplekte en gespikkelde onder de geiten.' Jakob doet het volgende voorstel: 'ik ga door de kudde en ik neem voor mijzelf de gespikkelde, (dat zijn de bonte lammeren) en de bruine lammeren van de schapen en de gespikkelde lammeren van de geiten.' Het gaat dus alleen om de bonte lammeren van schapen en van geiten. Al wat niet bond en bruin is onder de lammeren bij Jakob, dat is gestolen. Nu, daar kan Laban mee akkoord gaan. Jakob neemt al de lammeren, die hem als loon toebehoren, uit de kudde.

Maar daar krijgt Laban een beetje hartzeer van. Hij neemt een tegenmaatregel. Al de *bonte en bruine volwassen schapen*, (dat zijn de vrouwtjes en de mannetjes, zowel van schapen als van geiten) neemt Laban *apart*. Die kudde geeft hij aan zijn zonen om te weiden. Jakob krijgt de *witte* schapen en geiten van Laban om die te hoeden. Laban heeft daar een bedoeling mee. (Jakob had dus een kleine kudde *bonte lammetjes* tot zijn eigendom.) De hele witte kudde van Laban weidde *apart*. Met welk gevolg? Nu zullen er geen bonte lammetjes meer geboren worden in Labans kudde. Op deze manier krijgt Jakob dus een éénmalig loon. Jakobs kudde van bruine lammetjes, zal dan niet groter worden, tenzij dat de jonge kudde na verloop van tijd nakomelingen krijgen.

Jakob bedenkt een list. Hij gaat een bijzondere methode toepassen. Hij legt gestreepte, geschilderde takken in de drinkgoten van de kudde. Als dan de hele kudde samenkomt om te drinken gaan ze paren en lammeren ze *bonte* lammetjes. Want dat gezicht op die gestreepte takjes tijdens het drinken, werkte schijnbaar op de kleuren van de lammetjes, wanner die bevrucht werden. Nu, de afspraak was dat de bonte allemaal voor Jakob zijn. Die methode zegent de Heere. Waarschijnlijk heeft God het Jakob door een droom ingegeven, zoals uit het volgende hoofdstuk blijkt.

Maar op die manier zal Laban op den duur helemaal geen lammetjes meer toekomen. Dat kan ook niet. Jakob gaat het daarna zo regelen dat hij zijn eigen kudde apart zet van Labans kudde, als die beide kudden samenkomen om te drinken. En die methode van de roeden, dat zijn de takjes, voert hij alleen uit onder het sterkste vee. Dat levert Jakob het beste soort op.

Maar als Laban dat in de gaten krijgt, kan hij dat vanzelf niet langer verdragen. Hij verandert op die manier Jakobs loon wel tien keer. Maar de Heere zegent Jakob opmerkelijk. Als de witte lammetjes voor Jakob zijn, lammeren de kudden wit vee. En als Laban het weer omdraait, zodat de gespikkelde voor Jakob zijn, dan bestuurt God het zo, dat de *gespikkelde* bokken, (de mannetjes) het meeste de geiten bespringen, die daardoor gespikkelde en bruine lammetjes voortbrengen.

Zo vervult de Heere Zijn belofte aan Jakob van de eerstgeboorte-zegen betreffende de uitwendige goederen. En dat gebeurde door moeilijke wegen. Wij moeten bedenken dat Jakob al 90 à 91 jaar was toen hij bij Laban om vee ging werken. Wij kunnen in heel het leven van Jakob zien, dat hij een bijzonder berekend en intelligent man was. Die karaktereigenschappen zijn op veel van zijn nakomelingen overgegaan. De geleerdste - en de gevatste - mensen op de wereld zijn dikwijls Joden. Vroeger en nu. Die zijn je meestal net een slag voor.

In Jeremia 11:19 vergelijkt Jeremia zich bij *een lam, dat geleid wordt om te slachten*. Het Hebreeuwse *kèschèb* staat in de mannelijke vorm. Als een Israëliet moest offeren, ging hij naar zijn kudde, zocht een mannetje uit en ging ermee naar de priester om te slachten. Jeremia zegt: 'zo hebben mijn toehoorders nu ook met mij gedaan'. Ik heb ernstig het goede voor hen gezocht, en nu kom ik erachter dat ze mij hadden willen doden. Evenals een lam zonder argwaan naar de slachtbank gaat, zo heb ik ook zonder argwaan onder mijn volk verkeerd. Maar o, wat een bittere teleurstelling! Is dat nu de vrucht van mijn preken?'

Jeremia klaagt zijn verdriet niet aan mensen, maar aan zijn God. De Heere antwoordt hem dat Hij de inwoners van zijn geboortestad Anathoth met oordeel, oorlog en hongersnood zal bezoeken, Jer. 11:21-23. Maar ook dat valt Jeremia zwaar. Hij antwoordt: "*Gij zoudt rechtvaardig zijn, o Heere, wanneer ik tegen U zou twisten.*"

Volwassen schapen, *kèbesjaah* (vrl)

Het andere Hebreeuwse woord dat als schaap vertaald wordt, is *kèbesj*. In de vrouwelijke vorm *kèbesjaah* komt het 8 keer voor in het Oude Testament. Onze Statenvertalers hebben het 7 keer *oilam* vertaald en 1 keer schaap. Wij moeten er van uitgaan dat het een volwassen oilam of ooi is.

In Numeri 6:14 wordt gesproken over een volkomen 1-jarig oilam ten zondoffer voor een Nazireeër. Hetzelfde Hebreeuwse woord wordt in Leviticus 14:10 vertaald als 1-jarig schaap. Het is hier bestemd als offer voor een melaatse.

In Genesis 21:28-30 komt dit oilam 3 keer voor. Abraham woont als vreemdeling in het land van de Filistijnen. De HEERE zegent hem overvloedig. Koning Abimelech bemerkt hoe machtig Abraham wordt. De koning maakt een plan. Samen met Pichol, zijn opperbevelhebber van het leger, gaat hij naar Abraham toe.

'Wilt u met ons een verbond maken, Abraham? U moet beloven geen kwaad bij ons te doen, want wij hebben het ook bij u niet gedaan.'

'Ja, ik wil het zweren', zegt Abraham. 'Maar eerst moeten wij nog wat vereffenen. Mijn knechten hebben een waterput opgegraven en uw knechten hebben die afgepikt, mijnheer koning.'

Abimelech antwoordt: 'o, daar heb ik niets van geweten, anders was het niet gebeurd'.

Daarna neemt Abraham zeven oilammen. Jullie begrijpen wel, jongens en meisjes, dat het geen oude, versleten schapen waren. Nee, zeven *goed volwassen ooien*.

'Wat wil u hiermee', vraagt de koning.

'Kijk', zegt Abraham, 'die ooien moet u van mij aannemen. Dat is een vast bewijs dat u mijn recht op de put erkent.'

'Heel goed', zegt de koning, 'wij zijn van nu af vrienden.'

Zo maken zij samen een verbond.

'Dag Abram'.

Dag mijnheer koning Abimelech'.

De drie andere keren dat wij van een *oilam* lezen, waar *ooi* zou kunnen staan, is in 2 Samuël 12. David heeft gezondigd. Hij heeft Uria met het zwaard van de Ammonieten laten doden. Kort daarna trouwt hij met Uria's vrouw. Zijn consciëntie beschuldigt hem wel, maar hij leeft over zijn zonde heen. Een kind van God komt nooit in de schuld als de Heere hem niet opzoekt. De HEERE stuurt de profeet Nathan naar David. Nathan vertelt een gelijkenis van een rijke man die bezoek kreeg. Hij maakt een maaltijd voor zijn bezoeker. Maar de rijke man wil geen schaap uit zijn eigen kudde nemen. Hij laat het enigste schaap stelen van de buurman. De buurman hield zielsveel van zijn ooi. Hij had hij het gevoed en verzorgd en het sliep in zijn schoot.

Nauwelijks is Nathan uitgesproken of David roept kwaad uit: *die man krijgt de doodstraf!* Nathan antwoordt direct daarop: *Gij zijt die man!* David had Bathséba gestolen van Uria en had bovendien Uria laten doden. David was des doods schuldig. En toch krijgt hij gratie. In Israël berustte de rechtspraak bij een rechtscollege, waarin o.a. priesters zitting hadden. Maar de koning had als hoogste rechtspersoon het laatste woord. Zie maar bij Salomo's rechtspraak. De wet van Mozes verklaarde David doodschuldig. Maar God is de rechter van alle rechters. En nu stuurt de Heere Nathan met de boodschap van gratie. Waarom? Bathséba moest de moeder worden van Salomo en Nathan. Nathan was de stamvader van Maria en Salomo was de stamvader van Jozef. David kreeg vergeving, omdat Christus voor zijn zonden zal voldoen. Is er een grotere liefde en barmhartigheid denkbaar dan wat hierin doorstraalt? Dus wij mogen nooit zeggen: 'voor mij kan het niet, want ik ben te grote zondaar. Ik heb tegen beter weten in gezondigd.' Want de Goede Herder kan de verst afgedwaalde zondaar nog terechtbrengen.

Schapen, *kèbesj (mnl)*

Het Hebreeuwse woord *kèbesj* komt in de mannelijke vorm 108 keer voor in het Oude Testament. 106 keer wordt het vertaald met lam en 2 keer met schaap. De Hebreeuwse taalkundigen schrijven dat de eigenlijke betekenis van *kèbesj* een *volwassen mannelijk lam of schaap is*. Dat klopt ook met de benaming. Het klanknabootsende bèèèè zit erin. De roep van een schaap. Dat houdt in dat wij op ongeveer 100 teksten in het Oude Testament, waar een lam staat, het als een *volwassen jonge ram* moeten opvatten; waarschijnlijk een ram die nog geen schapen heeft gedekt. De reden waarom onze Statenvertalers het met lam vertaald hebben is niet moeilijk. In meer dan 80 teksten wordt over de offers gesproken. In Numeri 7 alleen al 26 keer. En daar wordt overal een *groot lam*, een jonge ram bedoeld. In het Hebreeuws staat er: *een zoon van één jaar*.

Laten we nog een voorbeeld geven tot verduidelijking. In Leviticus 12:6 staat dat een kraamvrouw een offer moest brengen voor haar reiniging. Het moest een éénjarig lam zijn. In het Hebreeuws staat *kèbesj*. Nu hetzelfde mannelijke schaap wordt in het Hebreeuws -zowel als in 't Nederlands- een *lam* genoemd in vers 8. De bedoeling was duidelijk voor een Israëliet. Het mocht geen klein melklammetje zijn, maar een flinke jonge ram, een ram die niet heeft gedekt. Een éénjarig schaap wat niet drachtig is wordt ook nog lam genoemd. Maar is het lam gedekt dan spreekt men van een schaap.

Een oplettende jongen of meisje die het Oude Testament goed leest, zal denken, als dit Hebreeuwse woord *kèbesj* slechts 3 keer vertaald is met schaap, waarom komt het woord *schaap* dan zoveel voor in het Oude Testament? Wel, de reden is omdat onze Statenvertalers het Hebreeuwse woord *tsjon* (of *sjon*) vertalen met schaap. Dit Hebreeuwse woord komt ca. 275 keer voor in het Hebreeuws en wordt ca. 163 keer vertaald met schaap. En voor de rest wordt het meestal vertaald met *kudde*, of *kleinvee*. Hebreeuwse taalkenners, die de zaak goed onderzocht hebben, houden *kleinvee* voor de juiste vertaling. Dat houdt in, dat overal waar schapen vertaald werd in het Oude Testament, wij in de meeste teksten moeten denken aan kleinvee, dat kunnen schapen of geiten wezen, maar ook oien, rammen en bokken, en hun lammetjes. Uit het tekstverband kan dan meestal wel worden opgemaakt welk soort kleinvee er bedoeld wordt.

Laten wij enkele voorbeelden geven van teksten waar schaap vertaald is, terwijl er in de grondtekst *kleinvee* staat.

Genesis 29:2. Jakob komt in Haran en ziet drie kudde schapen.

Genesis 32:5. Jakob zegt: ik heb ossen, ezels en schapen.

Genesis 47:4. Jakobs zonen zeggen dat er geen weide is voor de schapen.

Exodus 12:32. Faraö zegt: neemt uw schapen en runderen.

Numeri 31:32. De buit van Israël, genomen van de Midianieten, was onder andere 675.000 schapen en 72.000 runderen. Als wij dit lezen, is het wel duidelijk dat *schapen* hier een verzamelnaam is voor *allerlei kleinvee*, (zoals het in de grondtekst staat).

Moeder-schaap, ooi

In het Hebreeuws zijn er aparte namen voor een ram. Er is ook een aparte naam voor een drachtig of zogend schaap, een *ooi*. Die Hebreeuwse naam luidt: *rachel*. Vier keer wordt de naam *rachel* in de Bijbel gebruikt. Opmerkelijk is het dat juist Jakob

twee keer die naam aan zijn schapen geeft. *Rachel* is dus een moederschaap. Het is niet zonder reden dat Jakob die naam een paar keer noemt, want zijn vrouw Rachel draagt dezelfde naam.

In Genesis 32:14 wordt gesproken over 200 *ooien* die Jakob aan Ezau gaf. Daar hebben wij het de vorige keer al over gehad.

In Genesis 31:38 lezen we ook van *rachel*. Jakob zegt van de *ooien* van Laban, dat hij er 20 jaar goed voor gezorgd heeft. Misschien denkt iemand van jullie: dat is een beetje hoogmoedig van Jakob. Nee, toch niet, het heeft een reden. Jakob is weggevlucht bij Laban. Hij heeft zijn gezin en kudden meegenomen. Maar dat valt verkeerd bij Laban. Hij is om te spetteren. Hij trekt Jakob achterna met een klein legertje om hem kwaad aan te doen. Als hij bij Jakob komt, beschuldigt Laban hem van diefstal. Daarom verweert Jakob zich en beschuldigt zijn schoonvader van bedrog. "Ik ben niet oneerlijk geweest, ik heb uw schapen verzorgd die u aan mij toevertrouwd had, maar u hebt mijn loon tienmaal veranderd". *"Deze twintig jaren ben ik bij u geweest; uw ooiën (rachel) en uw geiten hebben niet misdragen, en de rammen uwer kudde heb ik niet gegeten."*

De derde keer komt *rachel* voor in Hooglied 6:6: *"Uw tanden zijn als een kudde schapen, (recheliem, meervoud van rachel), die uit de wasstede opkomen, die al tezamen tweelingen voortbrengen en onder dezelve is geen jongeloos."* In het Hooglied spreekt Salomo over Christus en Zijn kerk onder het type van een bruidegom en zijn bruid. In dit hoofdstuk vergelijkt de Bruidegom het hoofd van de bruid bij beelden uit de natuur. Alles daarvan heeft een geestelijke betekenis. Goed gevormde, witte tanden zijn een sieraad voor het gezicht. Tandens staan groepsgewijs in onze mond. De Bruidegom vergelijkt die goedgevormde witte tanden bij een kudde schapen. Misschien wel vanwege de goede orde die de herder houdt en de witte vacht van de schapen. *Tweelingen voortbrengen* is een beeld van de vruchtbaarheid.

Schapen worden normaal gesproken gewassen nadat ze geschoren zijn. Dat gebeurt om schurft en ongedierte tegen te gaan. Dan komen ze weer schoon en wit uit de wasplaats. In Israël worden ongeveer in maart de schapen en eenjarige lammeren geschoren. Een schaap is daaronder erg lijdzaam. Hij spartelt niet als een kalf en trapt niet als een koe als hij op zijn zijde gelegd wordt, maar ondergaat het scheren geduldig.

In dit beeld liggen geestelijke lessen. De Kerk des Heeren moet ook gewassen worden. Van zichzelf zijn ze zo zwart als roet. Zwart van zonden en ongerechtigheden. Niets kan een zwarte zondaar wassen. *Al wies gij u met veel zeep, uw ongerechtigheid is toch voor Mijn aangezicht.* In de weg van overtuiging proberen ze zichzelf te wassen en te reformeren. Dat is goed, als ze maar niet denken daardoor schoon voor God te worden, en beter dan een ander te worden. De Heere keurt die hoogmoedige houding sterk af in Zijn kinderen. Dat is gauw gezegd, maar in de praktijk is daar dikwijls een lange tijd voor nodig, om die wettische Godsdienst als schade en drek te achten. Door wegen van kruis, tegenheden, afbraak, moeite en verdriet leidt de Heere Zijn volk naar de diepte. Daar leert men zichzelf kennen door het licht van de Heilige Geest als zwart van hart en ziel. Dat kan nooit meer schoon worden door eigen doen en laten. Dan krijgt men het bloed van de Heere Jezus nodig tot vergeving van zijn zonden, en de Heilige Geest tot zuivere heiligmaking.

Als schapen gewassen worden stribbelen ze tegen. Zo doen ook Gods kinderen. Maar de Heere trekt Zijn onwillige kinderen steeds verder naar de diepte. Totdat ze tenslotte geen grond meer onder de voeten overhouden. Dan rust een schaap op de sterke arm van de Herder. Gods kinderen moeten alles verliezen. Ten einde raad geven zij zich onvoorwaardelijk over in de handen des Heeren. "Ik weet dat Gij alles vermoogt, en dat geen van Uw gedachten kan afgesneden worden", zegt Job. (Hfd. 42:2.) Dan worden zij het met God eens. O, zalige vereniging met de heilige God! Dan openbaart de Goede Herder Zichzelf in een meerdere of mindere mate. Hij neemt Zijn schapen uit de afgrond, doet hen rusten op Zijn sterke armen en wast hen in Zijn bloed. O, dat geeft een ruimte in de ziel om de grote Herder te aanbidden en te bewonderen. Sommigen worden hierin nog dieper ingeleid en worden teruggebracht door de Goede Herder in de stal bij de Vader. Daar mogen zij delen in de volle zekerheid des geloofs en in de zalige liefde en gemeenschap met de Vader.

Welnu, als de Heere dat doet, wordt de bruid ook vruchtbaar. De Heere belooft: *zij zullen allen tweelingen voortbrengen*. Dat moeten wij vanzelf niet letterlijk opvatten. De Heere bedoelt dat er *geen onvruchtbaar kind van God* zijn zal, als men gewassen is door de Geest van Christus. Een gelovige brengt vruchten voort, inwendig zoals de ware vernedering, het geloof, de zuivere liefde, de hoop op God, vertrouwen op Christus enz.

Dat gaat samen met uitwendige vruchten. De kinderlijke vreze Gods wordt gezien en geopenbaard in liefde tot God, tot Zijn naam, zaak, kerk, kinderen en Zijn Woord. Bovendien wordt het openbaar in de liefde tot hun naasten, tot hun eeuwig welzijn en tot hun lichamelijk goed. Dat is ook hun dagelijkse bede. Ook dragen Gods kinderen vruchten van zachtmoedigheid, lijdzaamheid onder het kruis, mededeelzaamheid, herbergzaamheid en vergevensgezindheid.

Al de goede eigenschappen zijn in een volmaakte wijze in de Goede Herder. Daarom wordt Hij ook één keer *rachel* genoemd. Weten jullie waar de Heere Jezus een zachtmoedig Schaap wordt genoemd? Antwoord: *er staat in Jesaja dat Hij als een schaap ter slachting werd geleid*. Juist, dat is het! "Als een lam werd Hij ter slachting geleid, en als een schaap, (*rachel*), dat stom is voor het aangezicht zijner scheerders, alzo deed Hij Zijn mond niet open", Jesaja 53:7. Hoe geduldig was de Heere Jezus toen Hij ter slachting werd geleid! Kijk maar eens naar Hem toen Hij in Gethsémané vastgepakt en gebonden werd, en toen Hij beschuldigd werd voor alles wat lelijk is, zelfs van Godslastering. Maar Hij antwoordde niet één woord. O, hoe zachtmoedig is dat dierbare en heilige Lam Gods! Hij werd in Zijn gezicht gespogen, gegeseld, met doornen gekroond, vreselijk bespot en tenslotte gekruisigd.

Een schaap wordt eerst geslacht en daarna wordt zijn vel met de wol afgestroopt. Maar Deze heilige Borg, de Herder der schapen, wordt als een beest behandeld. Eerst wordt Hij van Zijn kleren ontdaan en daarna op Gólgótha aan het kruis gespijkerd, om als een Lam geslacht te worden. Vervloekt Hij Zijn vijanden? Nee, "*Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat ze doen.*"

Schapen in het Nieuwe Testament (algemeen)

In het Nieuwe Testament komt het Griekse *probaton* 41 keer voor en wordt vertaald met schaap. *Probaton* is samengesteld uit *pro* en *baton*. *Pro* betekent *vóór*, omdat bij

gemengde kudden het kleinvee altijd vóór het grootvee loopt. *Probaton* kan vertaald worden met *schaap* of *kleinvee*.

Er wordt enkele keren gesproken over de geestelijke betekenis van schapen. Nergens zo duidelijk als in Johannes 10. De Heere Jezus vergelijkt Zichzelf bij een schaapherder. 's Morgens leidt de herder zijn schapen uit de stal. Dat is meestal een omheining zonder dak. Hij brengt zijn schapen op de weiden. Daar grazen ze vreedzaam, daar rusten en herkauwen ze. 's Avonds brengt hij ze terug naar de stal. Schapen hebben een belangrijke eigenschap: ze kennen de stem van de herder. Andere huisdieren kennen ook de stem van hun baas, maar die kunnen ook veel aangeleerd worden door gebaren en manieren. Schapen zijn meer op de stem alleen gericht. Er is tussen herder en schapen een hechte band. Een herder doet veel voor zijn schapen.

Nu, zo is het ook met de schapen en de Heere Jezus. *Ik geef Mijn leven voor Mijn schapen*. Er is een innige liefdeband tussen de Herder en de schapen. Die heeft de Heere Zelf gelegd door Zijn Geest. Die liefde kan nooit verbroken worden. Die band is ook veel sterker dan iemand zelf weet. Ja, veel krachtiger dan de schapen weten. Want ze vloeit voort uit een onuitsprekelijke, eeuwige, Goddelijke liefde van de Drie-enige VERBONDSGOD. Christus bemint Zijn kinderen zó hartelijk, zó vurig en zó volständig, dat Hij er Zijn leven voor overgaf in de vervloekte kruisdood. Hij vermaakt Zich gedurig in en met hen. Hij denkt altijd aan hen. Ook als Zijn schaapjes slapen, ja ook als ze zondigen. En als ze Hem vergeten. Denken jullie dat de Goede Herder Zijn schaapjes één ogenblik uit het oog verliest? O nee, dan greep de helse wolf hen direct. Als Zijn schaapjes dwalen 'smart het de Herder aan Zijn hart'. Hij rust niet, voordat Hij ze opgezocht heeft.

Schapen van Christus hebben ook die eigenschap dat ze zich *gewillig aan Hem onderwerpen*. Ze luisteren naar Zijn stem en hebben nergens meer vermaak in, dan dat ze de Herder zien en Zijn stem horen.

Schapen zijn onderling *vreedzaam*. Als het anders is, komt dat vanwege de oude mens der zonde. Maar als de liefde in oefening is, zijn ze in liefde en vrede aan elkaar verbonden. Ze bidden voor en met elkaar. Ze lezen en beluisteren Gods Woord en herkauwen het met elkaar en als ze alleen zijn.

En komen er huurlingen om ze van de bevindelijke leer van Gods Woord af te trekken, *dan onttrekken ze zich van hen en zoeken naar hun Herder* om Zijn stem te horen en daarnaar te luisteren. Een vreemde stem geeft verwijdering.

Maar er is ook een andere kant. *Een schaap heeft die vervelende eigenschap dat hij zo gauw afdwaalt*. Al grazende dwalen ze steeds verder van de kudde. De herder ziet dat en roept ze terug. Of hij gebruikt zijn slinger om een steentje naar het dier te gooien. Een schaap kan niet zonder roede. Toch kan het gebeuren dat een schaap afdwaalt. De herder komt 's avonds bij de stal en telt zijn schapen. Er wordt er één gemist. Hij gaat het overal zoeken. Tenslotte vindt hij het in de dorre, droge wildernis. Soms met een gebroken poot, soms helemaal verwaarloosd en uitgeput. Hij neemt het schaap op zijn sterke schouders en brengt het terug tot de stal. Zou dat niet gebeuren, dan loopt het afgedwaalde schaap elk ogenblik gevaar om door een wolf verscheurd te worden. Wolven zijn wild op schapen.

Zo doet de Heere Jezus ook. O, die zorgzame dierbare Herder! Een zeer trouwe Herder, voor zeer ontrouwe schapen. Zou je zo'n Herder niet liefhebben? Niemand

kan zeggen dat hij te ver is afgedwaald, want deze Herder weet en kent de verste uithoeken. Petrus dwaalde in korte tijd af en viel in de afgrond. Het schaap brak zijn pootjes. Een wonder dat hij niet doodviel. Maar de trouwe Herder zoekt Zijn schapen nog op tijd op. En toen Petrus in zijn ambt hersteld werd, sprak de Heere Jezus: *hoed Mijn schapen*. Na zulke diepe wegen was Petrus geschikt om met schapen om te gaan en hen te verzorgen en te weiden in de grazige weiden van Gods Woord.

De HEERE heeft ook nog andere schapen die van Zijn stal nog niet zijn. Die leven nog midden in de wereld, of volop in de zonde, of ze leven in vormelijke Godsdienst. Maar, de Heere Jezus is er al verantwoordelijk voor geworden bij de Vader. Hij zal ze eens toebrengen. Dan zullen ze allen één Herder hebben en één kudde zijn. Zowel uit Joden en uit heidenen zal de hemelse Herder Zijn kudde bijeenbrengen. Totdat het laatste schaap is toegebracht. Dan zal de hele kudde voor goed en voor eeuwig bij hun Herder zijn.

Lammeren, *sjèh*

Het Hebreeuws heeft twee woorden voor een lam. Het ene is *sjèh*, het andere *talech*. Het Hebreeuws *sjèh* komt 47 keer voor in het Oude Testament. Het wordt als volgt vertaald: 29 keer *kleinvee*; 13 keer *lammeren*; 5 keer *schapen*. Het woord *sjèh* betekent volgens taalkenners een *lam van schapen of van geiten*. Dat blijkt ook uit Deut. 14:4 waar Mozes een opsomming geeft van het reine vee: 'kleinvee van schapen en kleinvee van geiten.' In het Hebreeuws staat letterlijk '*sjèh* (lammeren) van schapen en *sjèh* (lammeren) van geiten.' Een lam kan mannelijk en vrouwelijk zijn.

Waarom hebben onze Statenvertalers niet alles letterlijk vertaald? Omdat wij dan in het Nederlands een Bijbel met onduidelijke zinnen krijgen. Zij hebben zo veel mogelijk letterlijk vertaald, en vervolgens op de bedoeling van het tekstverband gelet. Nu, de bedoeling van Mozes in de opsomming van het *reine vee* (Deut. 14:4) is, om aan te tonen dat niet alleen de lammeren rein zijn, maar vanzelf ook het *ras* waarbij ze behoren. Daarom vertaalden zij *kleinvee van schapen*, waaronder ze *alle soorten schapen* verstaan.

In Ezechiël 34 komt het *kleinvee* diverse keren voor, waar telkens in de grondtekst *sjèh* (lammeren) staat. "Ik zal richten tussen het vette kleinvee en tussen het magere kleinvee, *tussen de rammen en de bokken*," vers 17. Het Hebreeuws kan vertaald worden: Ik zal richten tussen vette lammeren (*sjèh*) en tussen magere lammeren (*sjèh*); tussen *ajiliem* (volwassen ram) en tussen *atoediem* (volwassen bokken). Een schaapherder in Israël maakte scheiding in zijn kudde tussen lammeren en volwassen vee, tussen schapen en geiten, tussen rammen en bokken. Waarom deed hij dat? Wel als al die soorten bij elkaar leefden, werd het een grote vermenging en verwarring.

Uit Ezechiël 34 blijkt dat er niet alleen ruzie is tussen rammen en schapen, maar er is ook onenigheid tussen het *kleinvee onderling*. Of zoals de grondtekst zegt: tussen *vette* en *magere* lammeren.

Lammeren zijn toch type's van Gods kinderen? Ja, een lam beeldt een kind van God af, die in de eerste beginselen van het nieuwe leven staat. De eerste tijd van het nieuwe leven worden de kleinen in de genade na hun overtuigingen, dikwijls getroeteld met gevoelige liefde, met gebedsverhoring en met aangename gestalten en beloften. Maar daar komt verandering in. Het lammetje moet bij de moeder vandaan.

Het wordt gespeend, d.w.z. het mag niet langer melk bij de moeder drinken. Het moet leren om zelf gras te gaan eten.

In het geestelijk leven gaat dat door diepe wegen van ontleding, vernedering, en geestelijke afbraak. Dat is nodig om van alle gevoelsgronden en van letterkennis van Christus en van werkeilige godsdienst afgebracht te worden. Sterven aan zijn godsdienst is heel zwaar. Aan iets sterven is een Bijbelse uitdrukking om aan te tonen dat we er totaal dood voor zijn, dus geen de minste waarde eraan hechten. Sterven aan zijn godsdienst betekent, dat we al onze eigen godsdienstige betrachtingen, in het stuk van de rechtvaardigmaking verzaken. Ja, zelfs schade en drek achten, want het is een verloochening van het volmaakte borgwerk van Christus. Bovendien moeten we ook leren om aan *ontvangen genade* verloochend te worden. Dat is niet minder zwaar. Dan 'vergeten' we hetgeen achter ons ligt en strekken ons uit naar hetgeen voor ons ligt, namelijk het leven door Christus in God.

Deze aparte kudde lammetjes krijgen volgens Ezechiël 34 ruzie. Waarom? Omdat er sterke en zwakke lammetjes onder zijn. Dat geldt niet alleen lammeren maar ook schapen. En onder de lammetjes zijn er natuurlijk ook jonge rammen die groter worden en hoornen beginnen te krijgen. Als er dan te eten of te drinken is, dan stoten de sterken de zwakken weg en nemen het lekkerste het eerst. Als de herder dat ziet gaat hij maatregelen nemen: hij zet ze uit elkaar. Zo doet de Goede Herder ook. Hij richt tussen Zijn kinderen als ze onenigheid maken.

De meeste ruzie onder Gods kinderen komt uit de poging voort om *de meeste* te zijn. Niet de voornaamste in de *wereld*, maar de meeste in de *genade*. De éne wil geacht worden als de meeste in gebedsverhoring en een ander als iemand die het meeste licht in de Bijbel heeft. En een derde meent dat hij de meeste is in gevoelige genade. Maar een vierde denkt dat hij de meeste is in verdrukking en verzoeking.

"Nee, nee", zegt de Herder, "dat roemen van jullie is niet goed. Als jullie zo graag de meeste willen zijn, dan moeten jullie *de minste* worden." Dat betekent zichzelf te verloochenen, zijn kruis dagelijks op te nemen en Jezus de ware Herder onvoorwaardelijk te volgen. Als de Heere die genade uitwerkt in de ziel, dán richt hij zijn volk.

*Geef HEER' den Koning Uwe rechten,
En Uw gerechtigheid
Aan 's Konings Zoon om Uwe knechten,
Te richten met beleid;
Dan zal Hij al Uw volk beheren,
Rechtvaardig, wijs en zacht;
En Uw ellendigen regeren,
Hun recht doen op hun klacht.*

Psalm 72:1

Rammen, mannelijke schapen, worden in de Bijbel dikwijls genomen als een type van sterke gelovigen. *Bokken*, mannetjes geiten, zijn meestal een beeld van ongelovigen, of van huichelaars, die zichzelf voordoen alsof zij sterkgelovigen zijn. Tussen oprechte gelovigen en huichelaars zal er nooit lang vrede zijn, want de een is uit het Vrouwenzaad en de ander uit het slangenzaad. En de HEERE heeft vijandschap gesteld tussen de een en de ander, vanaf het begin van de wereld. En dat zal zo blijven tot op de dag dat Christus terugkomt. Dan zal Hij openlijk de schapen

van de bokken scheiden. Hij zal Zijn schapen in de eeuwige heerlijkheid inbrengen en al de bokken in het verderf stoten.

Laten we tenslotte nog een paar teksten napluizen waarin van een lam, (*sjèh*) gesproken wordt. Het meeste komt het lam voor in Exodus 12. Daar wordt de instelling beschreven van het Pasha. Israël moest op Gods bevel een *mannelijk lam* nemen, van één jaar oud, dus een *jonge ram*, van de schapen of van de geitenbokken, vers 5. Dat lam moesten ze slachten '*tussen de twee avonden*' op de 14e dag van de maand Adar. Dat betekent volgens sommigen *in de schemertijd*. Maar anderen zeggen dat het in de *namiddag* was, vóór zonsondergang. Zij moesten het bloed van dit lam aan de zijposten en aan de bovendorpel van hun deuren strijken. De verderfengel zou hen dan voorbijgaan, maar al de eerstgeborenen doden in die huizen waar geen bloed aan de posten gesmeerd was.

Dit is een heel duidelijk beeld van ons, dat wij allen onder de vloek en het vonnis van de dood liggen. Het vonnis kan elk moment voltrokken worden. De doodsengel kan vandaag of vannacht al binnenkomen. Maar zolang wij leven is er een mogelijkheid van behoud. Er is maar één Middel wat ons redden kan. Het bloed van Christus. '*Zie het Lam Gods wat de zonde der wereld wegneemt,*' zei Johannes de Doper.

"Maar als Gods kinderen sterven, komt de doodsengel toch ook bij hen?," zal iemand vragen. Dat is waar. Het bloed van Christus redt van de geestelijke en eeuwige dood, maar voorkomt de (tijdelijke) lichamsdood niet. Maar de dood van het lichaam is voor een kind van God een onuitsprekelijk grote verlossing van *de oude mens der zonde*. Aan de ene kant is de dood een koning der verschrikking, maar aan de andere kant is het een poort, of doorgang om in de zalige hemelstad te komen.

Dit is, dit is de poort des HEEREN;

Daar zal 't rechtvaardige volk door treên,

Om hunnen God ootmoedig t' eren,

Voor 't smaken Zijner zaligheên.

Psalm 118:10.

Maar eens zal hun lichaam ook verlost worden van de dood. Door de kostelijke prijs van Christus' bloed zal hun lichaam opstaan en volkomen bevrijd worden van de dood, om volmaakt en zonder zonde God te dienen in Zijn hemelse tempel. En om het Lam Gods te aanbidden en eeuwig te bewonderen.

Een lam (*sjèh*) komt ook voor in Jeremia 50:17: "*Israël is een verbijsterd lam, dat de leeuwen verjaagd hebben; de eerste die hem heeft opgegeten, was de koning van Assur, en deze, de laatste, Nebukadrézar, de koning van Babel, heeft hem de beenderen verbrijzeld.*" Israël, het Tienstammenrijk wordt vergeleken bij een verdwaald lam op de bergen. Een leeuw loert op het lam en grijpt het. Hoséa, de laatste koning, werd weggevoerd met een groot deel van het volk, door Salmanésar, koning van Assyrië, in 722/721. Juda, het volk dat overbleef, werd na 135 jaar door een andere leeuw verbrijzeld, namelijk door Nebukadrézar. Welke verwachting blijft er nu nog over? Wat blijft er over van een lam dat door de wilde dieren is opgevreten? Wat moeten wij daarvan zeggen? Dat komt nooit, nooit meer goed. Dat

kan niet meer. Ja, maar wat zegt de Heere ervan? Dat Hij een God is, Die doden levend maakt. In opdracht van Kores, koning van Perzië, wordt de tempel weer herbouwd en wordt Juda weer enigszins zelfstandig. Juda staat als het ware op uit de dood, Ezech. 37.

Nu, dezelfde trouwe Verbondsgod leeft nog! Hij heeft beloofd om Zijn Geest over Zijn oude Bondsvolk Israël uit te storten in het laatste der dagen. Als zelfstandige natie is Israël wel opgestaan, in 1948. Maar Israël is dood voor Christus. Nu, wat zegt dat voor de levendmakende Geest? Levenden worden niet levend gemaakt, maar *doden*. *Doden zullen horen de stem van de Zoon van God en zullen leven!* En de bekering van Israël zal niet zonder vrucht zijn. Als hun verwerping het evangelie tot de heidenwereld bracht, hoeveel te meer zal hun wederaanneming en bekering leven geven in de dode christenwereld? Dit is de conclusie van Paulus in Romeinen 11. Moeten wij dat niet geloven? Mogen wij dat zomaar verwerpen? Ja, zeggen sommigen, dat geloofden ze alleen maar in de tijd van de oudvaders. Dit brute ongeloof wordt soms nog met de Bijbel verdedigd. Maar het ongeloof kon Christus niet in de dood houden, net zo min als de woede van de wereld.

Zoals het met Israël ging, gaat het ook met de kerk van Christus. De kerk is nu als een dood geraamte. De leeuwen onder ons zijn ongeloof, verharding, materialisme, of in andere gevallen oppervlakkig geloof. Maar de Heere Jezus leeft. Hij belooft haar leven te geven op Zijn tijd. *En dan zullen wij leven en voor Zijn aangezicht verrijzen*. De levende Zaligmaker is de levende hoop van de levend gemaakte kerk. Kan het dan nog missen?

Ik heb mensen, zelfs kinderen Gods horen beweren: *Waar maak je jezelf toch zo druk over? Het komt er voor ons persoonlijk op aan*. Liefdelozer standpunt is er niet te bedenken. Dan hoeven we ook nooit meer te bidden: *Uw koninkrijk kome*.

In het Nieuwe Testament wordt ook verschillende keren over een lam gesproken. In Openbaring van Johannes wordt de Heere Jezus ca. 30 keer genoemd *een Lam*. Christus wordt vergeleken bij een *gehoornde jonge Ram*. Dat Hij met hoornen voorgesteld wordt blijkt uit de nabootsing van de Antichrist. Hij had: *"des Lams hoornen gelijk"*, hoofdstuk 13:11. Waarom zou de Heere Jezus in de staat van heerlijkheid en gezag bij een lam, een jonge ram, vergeleken worden?

1. Ten eerste om aan te tonen dat Hij op aarde voor Zijn kinderen heeft geleden, Zijn bloed heeft gestort en *als een lijdzaam Lam geslacht* werd op de kruisheuvel van Golgotha.
2. Ten tweede, dat Hij nu als *een dapper Koning* de strijd tegen het Antichristendom, met de draak als aanvoerder. (Een ram is een type van moed en strijdlustigheid, Dan. 8:20.) Koning Jezus heeft gezegd dat Hij de driehoofdige vijanden zal overwinnen en verslaan, eer Hij komt op de wolken. Dat zijn de Antichristelijke *politieke machten* die hun kracht geven aan de Godsdienstige Antichrist. En met de Godsdienstige Antichrist wordt het *Pausdom* bedoeld en de volgelingen van valse profeet *Mohammed*. Velen van onze oude schrijvers leefden in de verwachting dat *hun laatste slag te wachten staat* omtrent de tijd van de bekering van de Joden. De tijd zal leren hoe en wanneer. Maar de zaak is zeker voorzeggd in de Bijbel.
3. Ten derde wordt de Heere bij een lam vergeleken om aan te tonen dat Hij als een *zachtmoedig Lam* Zijn kinderen leert, leidt en bewaard op een liefelijke en aangenaam wijze. De tedere liefdeband tussen deze Hemelkoning en Zijn

onderdanen op aarde en in de hemel is zo innig, dat die niet kan worden weergegeven.

4. Ten vierde om aan te tonen dat Hij evenals een ram krachtig en moedig is en met een eeuwigdurende jeugd, vol moed en dapperheid is om Zijn volk te regeren en te beschermen tegen hun vele tegenstanders. Laat al wat leeft en adem heeft dit aanbiddelijke Lam Gods eren en prijzen. *Want Die Vorst der aard, is het eeuwig waard!*

Een lammetje

Het Hebreeuws *talech* is eigenlijk een klein lammetje. Het komt 3 keer voor in het Oude Testament.

Israël verkeerde in een droevige situatie. De ark was nog steeds niet terug in de tabernakel. Israël ging de afgoden dienen. De Filistijnen heersten over hen. Toen zei Samuël: *doe allemaal de afgoden weg*. Verzamelt u te Mizpa en daar zal ik de Heere voor u aanroepen. Zodra de Filistijnen dat hoorden werden ze opgetrommeld om tegen Israël te strijden. Maar met dat doel was Israël helemaal niet naar Mizpa getrokken. Ze stonden daar zonder wapens! Wat moeten we nu doen? 'O, Samuël, roep toch tot de Heere!' *"Toen nam Samuël een melklam en hij offerde het geheel de Heere ten brandoffer. En Samuël riep tot den HEERE voor Israël en de HEERE verhoorde hem"*, 1 Sam. 7:9. Op hetzelfde moment als Samuël dat lammetje offerde kwamen de Filistijnen om hen te overvallen. Toen gaf de HEERE een geweldige donderbui over de Filistijnen, zodat ze van schrik vluchtten. Israël vervolgde hen tot Bet-kar. Dat betekent: *huis van jonge rammen*. Dus een veehandelaars dorp. Daarna richtte Samuël een herdenkingssteen op: Eben-Haëzer; *tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen*.

2. De tweede keer dat wij van lammetjes lezen is in Jesaja 40:11: *"Hij zal Zijn kudde weiden gelijk een herder. Hij zal de lammeren in Zijn armen vergaderen en in Zijn schoot dragen; de zogenden zal Hij zachtkens leiden."* Er zijn verschillende standen in het geestelijk leven. Er zijn melklammetjes, weidelammeren, gemeste lammeren, schapen, barende schapen, zogende schapen, rammen die vooraan de kudde lopen, kortom al die soorten zijn typen van Gods kinderen.

Misschien zal iemand denken: wat is het verschil eigenlijk tussen een lam en een schaap? Ds. J. Pannekoek preekte eens in Arnemuiden, op een zaterdagavond. Zijn tekst was Psalm 23. *De Heere is mijn Herder, mij zal niets ontbreken, enz.* Hij zei toen onder andere: *Wat is het verschil tussen een lam en een schaap? Wel, nu wil ik niet al te plat wezen, maar het is zo: als je je hand in zijn bekje steekt, dan flokt een lammetje d'r op, maar een schaapje bijt erin. Want als ze nog melk drinken, dan heeft een lammetje nog geen tanden. En een lammetje die zegt: bèèèè, maar een schaapje zegt: mèèèè. Zo is het nu ook met Gods kindertjes. Als ze lammetjes zijn, dan moeten ze de redelijke onvervalste melk van Gods Woord drinken. Maar als ze schaapjes worden, dan krijgen ze vaste spijs.*

Ds. Pannekoek maakt hier verschil in de grootte, die gekenmerkt wordt door de voeding en de klank.

De *grootte* wordt bepaald door de *kennis* die er van de Goede Herder is. Een kind van God, die een lam in de genade is, kan de weide van Gods Woord uit zijn hoofd leren, daarbij nog Hebreeuws en Grieks spreken, maar dat zegt niets voor zijn

geestelijke groei. Hij kan een kind zijn in de genade en weinig bevindelijke kennis van de Herder bezitten. Maar een kind van God, al zou hij analfabeet wezen, als hij de Herder kent, dan is hij een schaap, geoeffend in de genade.

De *voeding* van lammetjes en schapen is verschillend. Een moederschaap voedt haar eigen lam. Zo behoren geoeffenden in de genade de kleinen in het geloof te voeden met de melk van Gods Woord.

Aan *de stem* van lammetjes en schapen hoor je het verschil in leeftijd. Zo is het ook bij Gods kinderen. Luister maar eens aandachtig naar enkele gesprekken van Gods kinderen over geestelijke zaken. Hun ligging en geestelijke wasdom, komt gauw genoeg voor de dag.

3. De derde keer wordt er van een lammetje gesproken in Jesaja 65:25. *De wolf en het lam zullen tezamen weiden.* Een verscheurende wolf en een klein melklam, kunnen die samen weiden? Een groter contrast is er niet te bedenken. De Heere zegt, dat het op Zijn heilige berg zal gebeuren. De betekenis is, dat er in de kerk van het Nieuwe Testament de meest uiteenlopende karakters samen zullen komen om de Heere eenstemmig te dienen. Paulus verscheurde de kudde als een wolf. In drie dagen leefde hij vreedzaam met Bárnabas, die als een teer lammetje in de vreze Gods leefde. En zo zijn er duizenden voorbeelden geweest en zullen er ook nog velen volgen.

Wat moeten we denken van de vijandschap tussen de mohammedaanse volken en de Joden. Zullen die volken ooit in vrede leven? Ja, de God van Israël heeft het gesproken en beloofd: *De wolf en het lammetje zullen in vrede leven door het geloof in Christus.* De Herder van Israël heeft het laatste woord en vervult Zijn beloften op Zijn tijd.

Geitenbokken

<i>Hebreeuws</i>	<i>Statenvertaling</i>	<i>Hebreeuws woordenboek</i>
Eez	geit	geit
Schaïr	bok, duivel	bok (grobbehaard)
Àtoed	bok	bok (fijnbehaard)
Tajisj	bok	bok
Kadi	geitenbokje	(geiten)bokje
Zémer	gems	wilde geit, klipgeit

Van de kudde schapen gaan we nu naar de geiten. Een geit wordt in de Bijbel gerangschikt onder het kleinvee. Geit is een soortnaam, dus daarmee worden mannetjes bedoeld zoals in Exod. 12:5, maar ook vrouwtjes, zoals in Num. 18:17. Geit wordt in het Hebreeuws *eez* genoemd. Het betekent: de sterke, of krachtige. Geiten kwamen in Israël voor in het wild en als huisdier. Het zijn enorm goede klimmers op de bergen. In Israël leeft een ander ras dan die wij kennen. Hun haargroei is langer en zij hebben ook grotere oren. Mannetjes- en vrouwtjesgeiten hebben hoornen, maar die van de bokken zijn groter.

In het Nederlands worden met *bokken* bedoeld: de mannetjes van geiten, de mannetjes van gemzen, en de mannelijke herten. In het Hebreeuws is er voor elk soort een verschillende naam. Zelfs voor een geitenbok zijn er 4 namen: 3 voor volwassen bokken, *schaïr*, *àtoed*, *tajisj* en *kadi* voor een jong bokje.

1. Wij beginnen met de naam *schaïr*, of zoals het in hedendaags Hebreeuws luidt: *sjair*. Die naam betekent: *de harige*. Nu, dat is een gepaste naam voor een bok. Want zijn haar sleept tot op de grond. *Sjair* komt 60 keer voor in de Bijbel. Meer dan 50 keer is het vertaald met *bok*. En in al die gevallen heeft het op de een of andere manier met offers te maken. Voor diverse offers werden geitenbokken voorgeschreven. Wij moeten waarschijnlijk aan de jonge, éénjarige bokken denken, zoals ook de rammen één jaar moesten zijn om hen te mogen offeren.

Twee keer is er sprake van bokkin, in Leviticus 4:28 en 5:6. Daar staat dat er een jonge geit, een volkomen wijfje geofferd moest worden tot een zondoffer. Het Hebreeuws luidt niet jonge geit, maar *bokkin*. Vanzelfsprekend is de vertaling *jonge geit* beter Nederlands. Er is wel verschil onder de Godgeleerden wat we eigenlijk onder een eenjarige geit of schaap moeten verstaan. Wordt daarmee bedoeld het eerste levensjaar, of als het eerste jaar vol is? Normaal gesproken betekent éénjarig in de Bijbel het eerste levensjaar. En bijvoorbeeld vijf jaar oud betekent het vijfde levensjaar. Maar omdat de Heere vrij uitvoerig en duidelijk omljnd de eisen stelde voor de offers, denken sommige Godgeleerden aan een volkomen jaar. Bewezen is dit niet.

Sjair is vier keer vertaald met duivel. Dat klinkt ons vreemd in de oren, maar er is een duidelijke reden voor. In Leviticus 17 verbiedt God de kinderen Israëls dat niet meer iedereen mag offeren waar hij dat wil doen. Sinds kort was de tabernakel ingewijd en waren de priesters aangesteld om te offeren. Voortaan moest iedereen zijn offer door de priesters laten slachten. Daarop zegt de Heere in vers 7: *En zij zullen ook niet meer hun slachtoffers den duivelen, welke zij nahoereren offeren.* In

het Hebreeuws staat *sjair*, *bok*, in plaats van *duivel*. De reden is omdat de Egyptenaars een god vereerden, die afgebeeld werd als een bok. Nu was het nog maar een jaar geleden dat Aäron een gouden stierkalf gemaakt had, waarover de Heere zeer vertoornsd was geweest. En nóg waren er onder het volk die zelfs aan de Egyptische bok offerden. Daar maakte de Heere nu een einde aan: *wie het nog één keer durft te doen, die krijgt de doodstraf*. Dezelfde uitdrukking: *aan de duivel offeren*, komt ook voor in 2 Kron. 11:15. In Jes. 13:21 en 34:14 staat ook *sjair* in het Hebreeuws, waar duivel vertaald is.

Later gebruikte men in Israël het Aramese (Chaldeeuwse) woord *tsafier*. In Daniël 8:21 wordt de koning van Griekenland een *harige bok* genoemd, die in een grote vaart over de aarde snelde. Die koning was *Alexander de Grote*. In korte tijd veroverde hij het wereldrijk van de Meden en Perzen.

In Leviticus 16 wordt gesproken over de grote verzoendag. Alleen op die dag mocht Aäron in het *Heilige der heilige* gaan om het bloed te sprengen op het verzoendeksel van de ark. Op die dag moest Aäron twee bokken nemen en bij de tabernakel brengen. Daarna moest hij loten werpen. Eén lot moest hij leggen op de ene bok, die diende om als een zondoffer geslacht te worden. Het andere lot moest Aäron op de tweede bok leggen voor '*Azazel*'. De Statenvertalers vertalen dit woord: *voor de weggaande bok*. Aaron moest zijn handen op die bok leggen, zijn zonden en tegelijk al de zonden van het hele Israël belijden. Daarna moest een andere man, (misschien een priester) die bok wegleiden in de woestijn en daar vrijlaten. Er is onder de Godgeleerden veel verschil geweest wat nu eigenlijk met '*Azazel*' bedoeld werd. In Israël is de gangbare mening dat het woord betekent sterkte of *rots der ondergang*. De overlevering van de Joden gaat er vanuit dat de bok van de rots afgeworpen werd. Als dit juist is, geeft dat ons heel duidelijk de geestelijke betekenis te zien.

De ene bok beeldt de Heere Jezus af in Zijn *zielslijden*. Dat was de bok ten zondoffer, wiens bloed gestort werd. *Het bloed is een type van de ziel, want het is het leven van een beest*. De andere bok beeldt Jezus af in Zijn *lichaamslijden*. Vooral toen Hij verhoogd werd aan het kruis op de *rotsheuvel* van Gólgatha. Daar werd Zijn leven afgesneden uit het land der levenden, terwijl Hij beladen was met de zonden van de hele uitverkoren schaar, uit Joden en heidenen. Tevoren was Hij al een keer bijna van een rots geworpen, toen de inwoners van Nazareth Hem van de rots wilden stoten. Maar toen was Zijn uur van sterven nog niet aangebroken. Op de heuvel Gólgatha was de bestemde tijd gekomen, waar Hij evenals de bok, de dood en de ondergang onderging, om daardoor de zonden weg te dragen in een afgrond van eeuwige vergetelheid.

2. Een volgend Hebreeuws woord voor bok is *àtoed*. Met deze bok wordt een *fijnharige* bok bedoeld, minder grof behaard dan de vorige bok. 13 keer wordt deze bok genoemd in Numeri 7 als offerande bij de inwijding van de tabernakel. Behalve daar komt hij ook nog 15 keer in het mannelijk meervoud voor. Ik heb gelezen dat *àtoed* tegenwoordig in Israël niet meer gebruikt wordt voor bokken, maar voor de reserve strijdkrachten in het leger. Best wel een gepaste naam, vinden jullie ook niet? Soldaten moeten stoere kerels zijn en geen mietjes.

Deze bokken (*àtoed*) komen onder andere voor in Jakobs kudde, Genesis 31:10; Psalm 50:9; Ezechiël 34:17; Jeremia 50:8. Bokken worden in de Bijbel soms gebruikt als een type van overvloed en rijkdom, zoals in Deut. 32:14. Maar in de offerdienst zijn bokken een type van Christus, Die Zijn bloed zal laten vergieten. Het

bloed van bokken kon natuurlijk de zonde niet wegnemen. De Heere had de offers niet ingesteld om de zonde weg te nemen, maar om aan te wijzen in Wie en waardoor de zonden wèl weggenomen konden worden.

Meestal komen bokken in een negatieve zin voor als typen van Gode vijandige machten. Daarom staat er in Zacharia 10:3: *Over de bokken heb Ik bezoeking gedaan.* De bokken betekenen in deze tekst overheden en machten die Israël benauwen, verdrukken, vervolgen en uit hun land drijven. Maar op Gods tijd komt de Heere Zijn volk verlossen en de verdrukkers straffen.

Bokken hebben een ellendige eigenschap, dat ze zo verschrikkelijk *stinken*. Je ruikt ze van een hele afstand. Dat is een type van de gevallen mens, en dus ook van de oude natuur in de gelovigen. Alexander de Grote, veroveraar van het hele Oosten, wordt een *harige bok* genoemd, Dan. 8:21. De duivel wordt dikwijls in oude literatuur bij een bok afgebeeld. Nu, van nature zijn wij zijn zaad, zijn kinderen en knechten. O, wat stinkt de mens toch door de zonde en naar de zonde! Zonden van het lichaam en zonden van de ziel. Zonden van bedrijf en zonden van nalatigheid. Zonden van ongeloof en zonden van vormelijke Godsdienst. Het is wel een voorrecht, een groot voorrecht, als de mens voor de uitleving van de zonde bewaard wordt. Maar dat neemt zijn vuile en zondige natuur niet weg. Daarom is het zo nodig dat wij *een nieuwe mens*, dat wij *een nieuwe geest* ontvangen. Kunnen wij van onze zondestank nog gereinigd worden? O, ja zeker. De Heere Jezus wilde Zich laten afbeelden door een bok in de offers. Zijn bloed alleen reinigt van alle zonden.

Een bok is ook genegen *om te stoten*. Tegen zijn soortgenoten en tegen schapen die in zijn nabijheid komen. Dat doen wij van nature ook. Allereerst stoten wij tegen God onze Schepper en Weldoener aan. Daarin zijn wij lager gezonken dan de bokken. Want die eren onbewust hun Schepper. Maar wij onteren Hem bewust. Dat komt wel openbaar als de Heere in tegenheid en met verdrukkingen tot ons komt. Of als Hij onze vermaken wegneemt en onze begeerte onthoudt. Dan stoot een mens tegen Zijn vrijmachtige wil en regering. Asaf had zichzelf ook leren kennen als zo'n bok. Zodat hij met smart moest uitroepen: *Ik ben een groot beest bij U!*

Verder stoot de mens van nature ook tegen Gods kinderen. Er zijn kinderen van God die vanwege hun zachtaardigheid overal geliefd worden. Dat zijn uitzonderingen. Een kind van God heeft iets wat de innerlijke prikkeling en ergernis van veel natuurlijk mensen opwekt. Vooral als een kind van God de zonden bestraft of de gave van onderscheid heeft. Dat is een geestelijk reukorgaan van de nieuwe mens, waardoor men de bokken van de schapen onderscheidt vanwege hun geur. Vanzelf is die gave niet onfeilbaar. Christus, de grote Herder kent alleen onfeilbaar Zijn hele kudde. En daarom staat er van Hem: *Zijn rieken zal zijn in de vreze des HEEREN*, Jes. 11:3.

3. Een derde woord dat de Hebreeën gebruiken voor een bok is *tajisj*. Waarschijnlijk is dat woord afkomstig van hun *snelle loop*. Vier keer komt dit woord voor in het Oude Testament. In Genesis 30:35 en 32:14 worden deze bokken genoemd bij Jakobs kudde. Jakob gaf 20 bokken en 200 geiten aan Ezau. Dus één bok bestemd voor tien geiten.

In 2 Kron. 17:11 staat, dat de Arabieren een schatting aan koning Jósafat moesten geven van 7.700 bokken (*tajisj*) en hetzelfde aantal rammen! Geweldig grote kudden leefden er toen in het land.

Tenslotte wordt die bok genoemd in Spreuken 30:31. *Drie zijn er die een goede tred maken; een leeuw, een windhond van goede lendenen en een bok.* Hier is de bok (*tajisj*) een type van een kind van God, die in de wegen des HEEREN wandelt. Niets kan hem weerhouden. Alle dreigementen, bespotting, verachting, tegenvallers, teleurstelling, bergen en dalen van problemen, weerhouden de arme kruisdragers achter Christus niet om Hem te volgen. *De treden des mans zijn van den HEERE.* Hij treedt op de hoogte der aarde, met het oog op Christus, met een innerlijk verlangen naar het einde van de pelgrimsreis, om verzadiging van vreugde in God te mogen ontvangen, eeuwig en altoos.

4. Een vierde woord wat in het Hebreeuws gebruikt wordt is *kadi*. Dat betekent een jong geitenbokje, dat nog melk drinkt of dat nog niet volgroeid is. 17 keer wordt het Hebreeuwse woord genoemd in het Oude Testament. Enkele ervan willen wij nagaan.

Drie keer komt het gebod tot Israëel: *Gij zult het bokje niet koken in de melk zijner moeder*, Exodus 23:19, enz. Over deze tekst is vroeger vrij veel gediscussieerd. Duidelijk is, dat het hier over een jong bokje gaat dat nog niet gespeend is, dus bij zijn moeder leeft. Sommigen vatten het zó op dat die jonge bokjes niet bij de moeder weggehaald mogen worden om geofferd te worden, omdat ze haar melk kwijt moet. De eerstgeborenen onder runderen en kleinvee moesten als brandoffer geofferd worden, op de *8e dag* na de geboorte, Leviticus 22:27, 28. Dat betrof alleen eerstgeborenen mannetjes. Bovendien had de HEERE bevolen dat het jong bokje niet geslacht mocht worden gelijktijdig met zijn moeder.

Andere Godgeleerden zeggen dat het een heidense gewoonte was om jonge bokjes te koken in de melk van hun moeder. Aan dat melksop wat daar van afkwam, hechten ze een magische kracht. Daarmee besprengden ze bepaalde voorwerpen. Het is goed mogelijk dat deze gewoonte onder Israëel ook voorkwam, omdat ze zolang in Egypte gewoond hadden, waar de bok vereerd werd als God. (In ons land kookte men vroeger ook wel vlees in melk om een fijne smaak te krijgen.)

Geitenbokjes komen ook voor in de geschiedenis van Jakob en Ezau. Izak is van plan om Ezau te zegenen. Rebecca hoort dat en bedenkt een list. Ze zegt tegen Jakob dat hij moet doen alsof hij Ezau is. Jakob haalt twee goede geitenbokjes en brengt ze naar Rebecca. Zijn moeder maakt er een heerlijk maal van. Ze doet de huid van de jonge bokjes over Jakobs gladde hals. Waarschijnlijk rond zijn hele hals, van voor en achter, te beginnen waar geen haargroei is. En zo doet ze ook over Jakobs handen. Die list gelukt. Want als Jakob bij Izak komt en Izak Jakobs stem herkent en argwaan krijgt, betast de blinde vader zijn zoon Jakob en voelt de harige huid. Nu, dat kan niet missen, want Ezau was inderdaad buitengewoon harig. Zijn naam Ezau betekent *de harige*. Izak zegent Jakob met de eerstgeboorte zegen.

Wij gaan nu naar Simson. Simson is altijd een bijzonder boeiend figuur voor jongens. Simson was een Nazireeër Gods. Vanaf zijn geboorte geheiligd en geroepen tot richter over Israëel. Als Simson de mannelijke leeftijd bereikt heeft, wordt hij verliefd op een Filistijnse vrouw, Richt. 14. Hij vraagt aan zijn vader en moeder om toestemming tot zijn huwelijk. Zijn ouders maken ernstig bezwaar. Is er dan in Israëel geen vrouw voor hem? Waarom zoekt hij er een onder de heidenen, en dan nog wel

onder bittere vijanden van God en Zijn volk? Als Zijn ouders blijven weigeren handelt Simson als een 'richter', want hij gebiedt: *neem mij die, want ze is bevallig in mijn ogen*. Goed of kwaad, hij zet z'n zin door. Als jonge mensen verliefd worden zetten ze dikwijls hun zin door, waar sommigen later spijt van hebben, op zijn zachtst gezegd.

Op een dag gaat hij met zijn ouders naar Timnath. Toen hij bij de wijngaarden kwam, komt er opeens een jonge, felle leeuw op hem af. Op hetzelfde ogenblik wordt Gods Geest vaardig over hem. Simson grijpt de leeuw bij zijn muil en scheurt hem zoals men een bokje (*kadi*) vaneen scheurt. Een leeuw uit elkaar trekken is nog zo gemakkelijk niet. Want die spieren, vezels en benen van een leeuw zijn enorm taai. Nu, Simson spant zijn uiterste kracht in en trekt de leeuw uit elkaar.

Simson was een type van de Heere Jezus. In deze geschiedenis blinkt dat bijzonder uit. Maar het geloofsoog moet er voor geopend worden. Christus werd geboren uit de Joodse Kerk. In Zijn omwandeling op aarde weldde de liefde in Zijn hart op tot de heidenen, die zonder God leefden en vijandig waren tegen Israël. Die liefde was van eeuwigheid in Zijn Goddelijke natuur, maar in Zijn leven op aarde bezette die onuitsprekelijk liefde Zijn hart zodanig dat Hij heenging en de strijd aanbond tegen de helse leeuw en hem versloeg op Golgotha. De weg werd daardoor gebaand om naar Zijn beminde 'heidense' bruid te gaan, - door Zijn Geest en Woord, - om met haar in een geestelijk huwelijksverbond te komen. Nu, allen die deze heilige, zalige en volmaakte liefde in hun ziel mogen ondervinden, zullen het nooit, nooit kunnen begrijpen dat zo'n reine en heilige Christus, zulke diep verdorven, walgelijke zondaren en zondaressen geheel vrijwillig bemint. Daar is een eeuwigheid toe nodig om Hem te bewonderen en met wederliefde te aanbidden.

In de geschiedenis van Simson komt het geitenbokje (*kadi*) nog een keer voor, Richt. 15:1.

Geitenbokjes (*kadi'iem*) komen ook voor in 1 Samuël 10:3. Saul ontmoette een man die drie bokjes droeg. Als dat de levende bokjes geweest zijn, heeft die man wel een heel taaie dag gehad, en zijn handen er aan vol. In maar misschien zijn het wel geslachte bokjes geweest voor een maaltijd of iets dergelijks.

Van een geitenbokje (*kadi*) wordt ook gesproken in Jesaja 11:6. Jesaja profeteert dat *de luipaard bij de geitenbok zal neerliggen*. In het Hebreeuws staat *het geitenbokje*. Dat maakte de tegenstelling nog groter. Een bok is tegen heel wat bestand, maar een jong geitenbokje zal een gemakkelijke en gretige prooi zijn voor een luipaard. Een volwassen luipaard leeft zelfstandig en is buitengewoon snel. Herten en gazellen zijn z'n prooi! Maar een geitenbokje is wel rap, speels en onbezonnen, maar ook afhankelijk van zijn moeder.

Dit beeld toont ons de verschillende karakters onder Gods volk. Deze karakters kunnen in natuurlijk leven vanzelf niet samenleven, maar als mensen met zulke karakters het geestelijk leven beoefenen, zal de een de ander geen kwaad doen, maar leven ze in de grootste vrede. De verschillende karakters breken de liefdeband niet, en de verschillende zielslegering helemaal niet.

Nog één tekst willen wij aanhalen. In het Nieuwe Testament komt een *geitenbokje* één keer voor: in de gelijkenis van de verloren zoon, Lucas 15. Daarin zien we dezelfde geestelijke lering in als bij Ezau en Jakob. Ezau was van karakter niet

minder dan Jakob; neen, hij was openhartiger en spontaan. Jakob was van nature listig. Maar het verschil ligt in de eeuwige verkiezende liefde. De vrucht van die liefde is de roeping en de kinderlijke vreze Gods.

De jongste zoon eiste zijn erfenis op en verliet zijn vader. Het merkwaardige is dat de vader het hem gaf. Die jongen verzondigde alles. Teneinde raad keerde hij terug. Hij werd met liefde ontvangen. Toen hij de liefde in de ogen van zijn vader zag, vroeg hij ook niet meer om een huurling te mogen zijn. Hij beleed alleen zijn schuld. Zijn vader nam hem aan. Daarop komt de jaloezie en vijandschap boven bij de oudste zoon. *"Ik heb u zoveel jaren gediend, nooit uw gebod overtreden, en gij hebt mij nooit een bokje gegeven om met mijn vrienden vrolijk te zijn."*

De oudste zoon is een type van de natuurlijke, Godsdienstige mens. Maar ook van de oude mens in de gelovigen, die soms ook zulke grote parten speelt! De Heere mocht ons iets willen leren van de ware verootmoediging, de diepe vernedering voor Hem en de aanneming in genade, door Hem, Die onze liefde dubbel en eeuwig waard is.

Geiten

De geit wordt in de Bijbel alleen in het Oude Testament genoemd, ongeveer 20 keer. Geit wordt als soortnaam gebruikt, onder andere Leviticus 1:10, maar meestal wordt een vrouwtje bedoeld.

De eerste keer dat we van een geit lezen is bij het offer van Abraham, Genesis 15:9, namelijk een 3-jarige geit. In de inzetten van de offeranden lezen we ook enkele keren van geiten die geofferd moesten worden. In een *dankoffer* mochten ook vrouwtjes geiten geofferd worden, Leviticus 3. Ook voor een *zondoffer*, alleen bij lichte overtredingen van het gewone volk, Leviticus 4. Wij hebben al gezien dat Jakob veel geiten in zijn kudde had. Iemand die ook een grote geitenkudde bezat was Nabal. Hij had er duizend, 1 Samuël 25:2.

Wij zullen nog twee teksten aanwijzen waar over geitenkudden wordt gesproken. De eerste is 1 Koningen 20:27. Syrië leeft in oorlog met Israël. Ze vallen Israël aan op de bergrug ten noorden van Samaria. Door een wonder van de Voorzienigheid Gods wordt Syrië verslagen. Benhadad zoekt naar een oorzaak. Militair gezien waren de Syriërs veel sterker dan Israël. Wat is de reden van hun nederlaag? De koning krijgt een idee. *Israëls goden zijn berggoden*, zegt hij, *die strijden voor Israël op de bergen. Als wij een aanval inzetten moeten wij ons op de vlakte ingraven en vandaar de strijd voeren.* De officieren van Benhadad vinden dat een prachtidée. Ze worden opnieuw gemotiveerd. Er komt een leger op de been, waarmee het platteland bij Afek vervuld wordt. De kinderen Israëls legerden zich tegenover hen als twee 'blote geitenkudden'.

De kerk wordt dikwijls vergeleken bij een schaapskudde vanwege hun zachtmoedigheid en onderdanigheid aan de herder. Maar een leger wordt vergeleken bij geiten, vanwege hun kracht en moed om te strijden. Van het legertje in Israël wordt hier gezegd dat ze *blote geitenkudden* zijn. Ze hebben hun kracht en dapperheid verloren. Ze staan bloot aan de overmacht van de Syriërs. Er is naar de mens gesproken, geen schijn van kans dat ze winnen. Zij zien de dood voor ogen. Maar gelukkig, er komt hoop. Er is een man Gods. De Heere maakt hem bekend: *Daarom dat de Syriërs gezegd hebben: de Heere is een God der bergen, en niet der laagte; zo zal Ik al deze grote menigte in uw hand geven, opdat gijlieden weet, dat Ik*

de HEERE ben, vers 28. Dat geeft goede moed. Op de zevende dag van de legering breekt de strijd los. De Heere vervult Zijn belofte en geeft de Syriërs over aan Israël.

Dit is een treffend beeld van de Kerk des Heeren in hun nood en ellende. De Heere brengt Zijn kinderen dikwijls in vele verdrukkingen en zelf brengen ze zich vaak van de ene ellende in de andere. Telkens komen ze voor onmogelijkheden te staan. Hun problemen worden steeds moeilijker. Maar op Gods tijd brengt Hij ze onder de belofte van verlossing. Tussen de belofte en de vervulling ervan ligt dikwijls een lange weg. Een weg waarin alle middelen falen. Er blijft niets over dan een ellendig zondaar. Maar de Heere wendt zich tot het gebed van hen die *gans ontbloot* zijn. Dan krijgt de zwakke kracht, de moedeloze dapperheid en in de kracht des HEEREN mag men de geestelijke strijd verder strijden.

Dezelfde betekenis ligt ook in Hooglied 4:1. De Bruidegom zegt van Zijn kerk: *Uw haar is als een kudde geiten die het gras van den berg Gileads afscheren*. Het lichaam van de bruid wordt bij natuurlijke zinnebeelden vergeleken, die een geestelijke betekenis hebben. Het haar is een samengegroeide veelheid. Zo is de Kerk des HEEREN ook. Verenigd met elkaar in 't zelfde geloof. Strijdende door het geloof tegen de zonde, de duivel en de wereld. Maar strijders hebben voedsel nodig. Van de Israëlieten staat in 1 Koningen 20:27 dat ze goed verzorgd van leeftocht, naar het slagveld gingen. In het geestelijke leven is het ook zo. Dat voedsel ligt in Gods Woord. Er kan geen probleem zo ingewikkeld liggen of de Heere weet er raad mee. Hij versterkt Zijn kinderen met Geest en leven, door middel van Zijn Woord. En daarmee gaan ze de eeuwige overwinning tegemoet. Hallelujah. *Blijdschap komt na veel smarten*.

3. HET RUNDVEE

De familie van de runderen die in de Bijbel voorkomen, worden in het Hebreeuws genoemd: *bakár*; volgens het woordenboek: *rundvee*. *Bakár* komt ca. 185 keer voor in de Bijbel. In onze Statenbijbel is het ca. 130 keer vertaald als *rund*, of *runderen*, en ca. 28 keer als *jong rund*. Het komt ook met enkele combinaties voor, zoals runderkudden, Joël 1:18; runderleger, Jesaja 65:10; rundertuig, 2 Samuël 24:22. Soms is het vertaald: kalf; jonge var; koetje, Jes. 7:21; koeienkazen, 2 Samuël 17: 29; Hebr. *boker* is runderherder, Amos 7:14; Hebr. *malmad bakar* is ossenstok, Richteren 3:31.

De runderen worden in de Bijbel verdeeld in:

Par, abier = stier

Paraah = koe

Sjor = os

Ekel = stierkalf (var)

Eklaah = koekalf (vaars)

Théoo = buffel.

Stier

Er zijn drie Hebreeuwse woorden die vertaald kunnen worden met stier: *par*, *abier* en soms *sjor*. De meest voorkomende is *par*. *Par* komt ca. 125 keer voor in de Bijbel. Het wordt vertaald: var, of jonge var. Helaas is var geen correcte vertaling. Het moet *stier* zijn, een (jonge) *volwassen stier*. Een jonge *onvolwassen* stier wordt in oud Nederlands *var* genoemd. *Var* of stier komt praktisch alleen voor in verband met offers, onder andere Leviticus 4,16; Numeri 7, 8, 23; Ezechiël 43. Een bijzonder offer staat in 1 Kron. 29:21 en 2 Kron. 30:24, waar niet minder dan 2 maal 1000 stieren geofferd werden en 27.000 stuks schapen! (Hebreeuws *tsjon*, is kleinvee.)

Stier als offerdier

In Leviticus 4 staan de voorschriften voor het zondoffer. Er worden vier categorieën genoemd, waarvoor een zondoffer gebracht moest worden: als priesters gezondigd hadden, vers 3; als het hele volk gezondigd had, vers 13; als oversten gezondigd hadden; vers 22; en als een gewoon burger gezondigd had. In al die gevallen moest men zijn hand op de kop van het offerdier leggen, voordat het geslacht en geofferd werd. Voor de priester en het hele volk moest er een *jonge stier*, (een var) geofferd worden; voor een overste moest een *onvolwassen bok* geofferd worden en voor de gewone burger een *jonge vrouwtjesgeit*. Dat leggen van hun handen op de jonge stier heeft een bijzonder mooie betekenis. De jonge stier werd genomen in de plaats van de zondaar. De zondaar droeg zijn schuld over op de stier. De stier werd gedood en de zondaar kon blijven leven.

Daar liggen bijzonder mooie overeenkomsten in tussen het offer en de Borg. Christus heeft Zich als Borg en Plaatsvervanger gesteld in de plaats van zondaars. Zodra een zondaar, die beladen gaat onder zijn schuld, Christus ziet met het geloofsoog, gaat hij tot Hem en legt zijn schuldige handen op het hoofd van de Zoon van God. Onbegrijpelijk dat de Heere Jezus zulke vuile handen op Zijn schoon hoofd wil verdragen! Dan smeekt hij Hem om genade. Dan probeert hij het hele gewicht van de zonde van lichaam en ziel op de Borg over te dragen. Net eender als de tollenaar,

roept hij: *o, God, wees mij zondaar genadig!* Sommigen blijven lang in deze werkzaamheden leven. Maar vroeg of laat toont de Heere Jezus dat Hij de zondaar en zijn zondenpak heeft overgenomen. Evenals bij Christen in de *Christenreis* door John Bunyan beschreven. Dan valt het pak van zijn schouders af.

De stier (algemeen)

Buiten de offerdienst komt de stier, (par) voor in Psalm 22:13, Jeremia 50:27. Een van de voornaamste eigenschappen van een stier is, dat hij buitengewoon vruchtbaar is. Het woord *par* betekent: *de vruchtbare*. In ons land heeft men de laatste tijd fokstieren gekweekt van een heel goed ras, die een geweldig aantal kalveren hebben voortgebracht. Dat gebeurt door kunstmatige inseminatie. Eigenlijk is het geen natuurlijke vruchtbaarheid. De hele Nederlandse veestapel is daardoor in kwaliteit stukken verbeterd. Het schijnt dat het rundvee in Israël schijnt in Bijbelse tijd minder van kwaliteit was. Dat neemt niet weg dat een stier een symbool van vruchtbaarheid is. Bijvoorbeeld, een stier in de wei bij 40 koeien, kan bij al die koeien nakomelingen verwekken.

Als een herder zijn kudde verweidt, plaatst hij de stieren aan de kop van de kudde. Stieren zijn een type van *voorgangers*, zowel in wereldlijke alsook in kerkelijke regeringen. Wat denken jullie bijvoorbeeld van prins Willem van Oranje? Hoewel hij in Godsvrucht zwak was, is zijn werk niet bijzonder gezegend? We kunnen ook denken aan de Reformatoren. Het werk van Luther, Calvijn, Knox en andere Reformatoren getuigen van grote moed, doorzettingsvermogen en geestelijke zegen, waarvan wij nog de vruchten plukken. Het geestelijk zaad wat zij voortgebracht hebben is onnoemelijk groot. Als je uit al de goede Godsdienstige boeken in Nederland de citaten van de Reformatoren wegnam en als de schrijvers niet uit die bronnen hadden kunnen putten, dan zouden de meeste boeken witte bladzijden bevatten. Wat? Witte bladzijden? Tal van boeken hielden dan maar een paar gedrukte bladzijden over. De andere kant is, dat we er wel een goed gebruik van mogen en moeten maken. Als we ook maar veel bidden om Gods Geest, Die de Reformatoren in de waarheid leidde en het ons ook wil doen.

Een stierkalf, (ekel)

Er staat in Jesaja 11 een prachtige profetie. Jesaja ziet een stuk of tien verschillende paren dieren bij elkaar, die een tegenovergesteld karakter hebben. Een wolf en een lam; een luipaard en een geitenbok; een koe en een berin; een adder en een basilisk. Zij weiden op één berg en worden geleid door een kleine jongen. Zo'n aparte kudde kom je nooit tegen. Onder hen bevindt zich een stierkalf (Hebr. ekel) en een jonge leeuw. Je zou denken: die vechten elkaar dood. Nee hoor, ze grazen en liggen net zo vriendschappelijk bij elkaar alsof het twee lammetjes zijn. Wat heeft dat te betekenen? De Bijbel vergelijkt mensen bij dieren, zelfs regelmatig bij de wilde beesten. Dat is natuurlijk niet tot onze eer. Een jonge stier is wild en ontembaar, ongeschikt voor een juk en onbruikbaar voor de wagens en de ploeg. En een jonge leeuw is precies eender, alleen nog een beetje gevaarlijker. Hij verslindt zijn prooi.

Dat zijn beelden van ons, jonge en oude mensen. Wij zijn niet zulke lieverdjes. Stoer in de wereld, vurig in de zonde, rap in het kwade en rusteloos, totdat we onze zin krijgen. En zouden wij een aangenaam karakter hebben, dan nog zijn we onwillig om

het juk van Christus te dragen. Maar de Heere wil zulke tegenwerkers trekken en in Zijn dienst nemen. Zulke zondaars worden getemd door de tuchtiging van Gods wet. De Heere legt hun het juk der wet op. Dat is *de geest der dienstbaarheid tot vreze*. Dat worden belaste en beladen mensen vanwege hun afgelegde levensweg. En door dit schuldbesef worden ze vatbaar gemaakt, ingewonnen voor de regering en de dienst van Christus, Die hen toeroept: *neemt Mijn juk op u, want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht*. Zó komen ze op de berg des HEEREN waar Jesaja over spreekt. Jullie weten dat de tempel, waar de Heere in woonde, op de berg Moria stond. Als wij tot de Heere bekeerd worden, dan mogen we figuurlijk gezien, in het huis des Heeren wonen, dus op de berg des Heeren.

Men zal nergens leed doen noch verderven op den gansen berg Mijner heiligheid; want de aarde zal vol kennis des Heeren zijn, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken, Jes. 11:9. Deze tekst begon vervuld te worden vanaf de uitstorting van de Heilige Geest op de Pinksterdag. Van het ene land kwam het Evangelie in het andere land. Eerst onder de Joden, daarna onder de heidenen. Maar de volkomen vervulling moet nog komen. Wanneer? Dat staat er direct achteraan in vers 11: *Want het zal geschieden te dien dage, dat de Heere ten anderen male Zijn hand aanleggen zal om weder te verwerven het overblijfsel Zijns volks*. Bijna alle oude schrijvers, uit al de landen waar de Kerk vroeger bloeide, geloven dat de tekst vervuld zal worden nadat Israël zal bekeerd worden in het laatste der dagen. Maar helaas, nu wordt dat bijna niet meer geloofd. Dat de Heere nog onder Israël zal gaan werken, willen ze nog wel erkennen. Maar dat hun bekering en wederaanneming nieuw leven in de Kerk des Heeren zal geven, dat gaat te ver. Sommige mensen zeggen: *dat is achterhaald*. Zelfs onder Gods kinderen hoor je wel eens de opmerking: *onze oude schrijvers dwaalden op dit punt. En de discipelen hadden ook nog verkeerde verwachting, en van een aards koninkrijk*. Zulke mensen hechten wat de onvervulde profetie betreft alleen waarde aan hun eigen visie. Dat is heel erg. Ze zeggen: je moet daar niet telkens op terug komen. Ja maar, als je Gods Woord onderzoekt en het eet en herkauwt, dan kom je het telkens weer tegen. Wij mogen Gods Woord toch wel herkauwen? 'Wij kunnen daar toch ook niets aan doen' dat de Heere de dieren in deze tekst tot een profetisch type stelt? *Och, of Israëls verlossing uit Sion kwame!*

Het gouden stierkalf (ekel)

Een zeer aangrijpende historie staat beschreven in Exodus 32. Mozes is op de berg Sinaï. De HEERE heeft hem de wet gegeven, die Hij tevoren aan het hele volk had bekendgemaakt. Maar Mozes is al bijna veertig dagen weg, Exodus 24:18. Hij keert niet terug. Het volk is een getuige geweest van de familiale omgang van Mozes met de HEERE. Ze denken: zou de Heere hem niet opgenomen hebben in heerlijkheid? Wat zal er met hem gebeurd zijn? Gelukkig, Aäron is nog bij hen. Het volk gaat naar Aäron en vraagt of hij goden wil maken, die voor hen heengaan naar Kanaän. Aäron behoeft er niet lang over te denken. Hij zegt: *geeft jullie gouden oorversiersels aan mij en het komt voor elkaar*. De vrouwen, de jongens en de meisjes doen dat, vers 3. Aäron maakt een gouden kalf en bewerkt het met een griffie. In het Hebreeuws staat: *een kalf, mnl*. Waarschijnlijk gaf Aäron anderen opdracht daartoe. Als dit klaar is maakt hij een altaar. Het volk, of de oudsten, zeggen: *dit zijn uw goden, Israël, die u uit Egypteland opgevoerd hebben*, vers 4. Aäron zegt: *morgen zal den HEERE een feest zijn*. Zo gezegd, zo gedaan.

Maar de andere morgen komt Mozes terug, tijdens het feest. Mozes is zeer verontwaardigd. Het volk is nog maar 40 dagen geleden met de Heere in een verbond gekomen en nu verbreken ze het! Uit verontwaardiging werpt hij de verbondstafels kapot op de rots. Hij wil hiermee zeggen: *dat hebben jullie gedaan! Jullie hebben het verbond gebroken!* Wat was eigenlijk de betekenis van het gouden kalf? De voorgangers zeiden: *dit zijn uw goden die u uit Egypte opgevoerd hebben.* Bedoelden ze dat die gouden stier hen uitgeleid had? Nee, natuurlijk niet.

Die stier beschouwen zij als een middel om de Heere te dienen. Door die stier eerden ze God. Daarom zij Aäron tot de mensen: *morgen zal den HEERE een feest zijn.* Dat betekent een feest vieren voor het aangezicht des HEEREN. De HEERE vertegenwoordigde Zich volgens hun inbeelding door die stier. Maar dat was juist hetgeen de Heere in het eerste gebod zo uitdrukkelijk verboden had: *gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben.* En in het tweede gebod had de HEERE gesproken: *gij zult geen gesneden, of gegoten beeld maken,* enzovoort. Vandaar de naam *afgod.* Het voert van God af.

De zonde met het gouden kalf was een van de ergste zonden uit de geschiedenis van Israël. En wie was de voorganger? Aäron, een kind en een knecht des Heeren. Hieruit zie je, jongelui, dat wij nooit een kind of knecht van God mogen volgen als ze zondigen. Alles wat ze doen moeten wij toetsen aan de Bijbel.

En weet je wat nu zo onbegrijpelijk is? Dat de Heere Aäron riep tot hogepriester en dat hij als hogepriester alleen opgevolgd kon worden door zijn zonen en zijn nageslacht. Die grote eer deed de Heere hem aan. Dat gebeurt nog wel eens. Dat de Heere iemand roept die het tevoren totaal onwaardig heeft gemaakt. Iemand die wij beslist nooit zouden uitkiezen maar zouden afkeuren. Maar de Heere roept die Hij wil. En dan behoren wij Hem ook te gehoorzamen en naar geroepen knechten te luisteren. Maar iemands roeping kunnen wij niet altijd beoordelen. Daarom behoren we te letten op de boodschap die hij brengt. Als Gods Woord gebracht wordt, moeten wij dat Woord altijd gehoorzamen. Ook al behoort iemand niet tot ons eigen kerkverband.

Aäron heeft zijn zonde wel moeten betreuren. Want een jaar later verloor hij twee zonen. In het begin van hun offerdienst, vlak na hun inwijding, brachten ze vreemd vuur op het altaar. De Heere strafte hen onmiddellijk met de dood, Leviticus 10. "*Doch Aäron zweeg stil*", Leviticus 10:3. Hij wist wel waarom de Heere hen en hem zo zwaar strafte!

Wilde stier

Het tweede woord wat als stier vertaald wordt is *abier*. Het woord komt 18 keer voor in de Bijbel. Het wordt 5 keer vertaald met *machtig* en 6 keer met *sterke (stieren)*. Ook komen we *abier* tegen bij de paarden. Maar daarvan later. Deze stier is geen huisdier. In Jesaja 34:7 staat: *En de eenhoornen zullen met hen afgaan, en de varren met de stieren.* Hier wordt duidelijk verschil aangetoond tussen een gewone stier (*var*) en een stier, een *abier*. Het valt op dat deze stier (*abier*) alleen negatief voorkomt in de Psalmen 22:13; 50:13; 68:31.

De eerste keer dat we deze *sterke wilde stier* tegenkomen is in Psalm 22:13. "Vele varren (par) hebben mij omsingeld, sterke stieren (Hebr. *abieriem*) van Basan hebben mij omringd." Deze stiersoort kwam vooral voor in Basan, het weideland tussen Israël en Syrië. Dat deze een groot soort stier moet geweest zijn, kunnen we ook

enigszins afleiden uit Amos 4:1: "Hoort dit woord, gij koeien van Basan, gij die op de berg van Samaria zijt." (Amos vergelijkt de koning van Israël en zijn regering bij de sterke koeien van Basan.)

Het beeld wat David aanhaalt in Psalm 22 is genomen van een weerloos koetje die alleen in een weide loopt. Plotseling komen er van alle kanten stieren op af. Dat beestje heeft geen rust meer. Overal wordt het opgejaagd. David vergelijkt zijn vijanden bij deze sterke stieren. Wie waren dat? Toen David nog geen koning was, waren het Saul en zijn aanhang. Nadat David koning geworden was, kunnen het koningen geweest zijn uit de omgeving van Israël. Het ligt meer voor de hand om hier aan Absalom, zijn zoon te denken en allen die hem volgden. Absalom probeerde zijn vader te doden. Erger kan toch niet.

Jullie weten wel dat Psalm 22 een Messiaanse Psalm is. David spreekt als profetisch type van zijn Zoon, de Messias. Kijk eens naar de Heere Jezus. Daar ligt het kleine, weerloze Kind. Midden in de nacht kleedt moeder Maria het Kind goed aan en vluchten ze naar Egypte. Onder de heidenen is Hij veiliger dan in Juda. Want de andere morgen staan de soldaten van Herodus op de straat om al de kinderen beneden twee jaar te doden. Dat gebeurt nog, dat een kind van God 'veiliger' is in de wereld dan in de kerk. Erg hé? Ik heb het al meer verteld van sommige kinderen van God hoe wreed zij behandeld werden in hun kerk, dus jullie weten wel wat ik bedoel.

Het is 32 jaar later. Kijk eens in de zaal van Kájafas en Herodus! Daar staat die dierbare Zaligmaker. Weerloos en onschuldig staat Hij voor het Sanhedrin. Het is bijna te erg om te beschrijven. Paulus vergelijkt Jezus bij het offeren van *een jonge koe*, Hebréeën 9:13. Als hitsige stieren stormen ze op Hem los, om hun lust heel en al bot te vieren. Hoe wordt Zijn heilige ziel aangerand, als Hij getuigde dat Hij Gods Zoon was en de hogepriester daarop riep: *zie, nu hebt gij Zijn Godslastering gehoord!* En even later spogen ze in Zijn gezicht en sloegen Hem met hun vuisten op Zijn wangen. Als een beest werd Hij mishandeld door de soldaten van Herodus. Zij ontkleedden Hem, deden Hem een purper rode mantel om, zetten een doornenkroon op Zijn hoofd, deden een rietstok in Zijn hand en bespotten de Koning van Israël. En dat alles om onze schuld en zonden te boeten. Als we dat mogen geloven, staan wij niet meer boven het Sanhedrin of boven de soldaten.

Os

Het Hebreeuwse woord voor os is *Sjor*. Het woord komt 79 keer voor in de Bijbel en is bijna altijd vertaald met *os*. De meeste voorschriften voor beveiliging tegen ossen vinden wij in Exodus 21:28-36. Mozes geeft een klein stukje arbeidsbescherming, zoals nu de ARBO dienst dat ook doet. Op je werk krijgen jullie daar later ook mee te maken. Trouwens de kerken hebben daar ook mee te maken. Zien jullie die bordjes van de nooduitgang hier in kerk? Dat is een voorschrift van de ARBO dienst.

Sjor heeft enige overeenkomst met *Sjar* of *Sar*. *Sar* heeft twee betekenissen: Ten eerste, iets wat gesneden is, b.v. de navel. En ten tweede, vorst of leidsman.

A. In de eerste betekenis is een os een *gesneden* stier.

B. In de tweede betekenis van het woord is een os als een stier, die de kudde voorgaat, of die voor de ploeg loopt.

Jonge stieren worden *gesneden*, dus niet besneden, maar gesneden om hen onvruchtbaar te maken. Doordat ze onvruchtbaar zijn, verliezen ze een gedeelte van hun seksuele drift en vuur. Daardoor zijn ze handelbaar voor de mens om ze in dienst te gebruiken. Zij worden gebruikt als trekdieren. De boeren gebruikten een os voor bewerking van het land, bijvoorbeeld om te ploegen, Deut. 22:10. "*Gij zult niet ploegen met een os en met een ezel tegelijk.*"

Een os is een type van een leraar die moet ploegen met de ploegschaar van Gods Woord. Ploegen is een zwaar werk. Zeker als de grond erg hard is. Maar het is ook een heel nuttig werk. Als je zou zaaien zonder eerst te ploegen, dan ging al het zaad verloren. De ploegschaar van de wet legt de schuld open, waardoor een zondaar verslagen van hart wordt. Dan komt er plaats voor het zaad van het Evangelie. In Israël mocht men niet ploegen met een os en een ezel tegelijk. Ik weet niet goed wat de exacte betekenis hiervan is. Maar het ligt wel voor de hand, dat een os vergeleken wordt bij een geroepen leraar en een ezel bij een *huurling*. Een huurling is iemand die door de Heere geroepen is om een ambt in Zijn kerk te bekleden, maar hij mist persoonlijke genade. Hij is geen kind. Maar omdat de Heere hen inhuurt, moeten we er wel naar luisteren.

Een os is ook een type van een leraar die Gods Woord moet preken. Preken wordt niet alleen zaaien, maar ook *dorsen* genoemd. Bijvoorbeeld in 1 Korinthe 9:9, 10. "*Een os zult gij niet muilbanden als hij dorst.*" (Deut. 25:4.) [Vandaar dat de vier dieren het aangezicht van een *os* vertoonden, Ezechiël 1:10. Dat ziet op de leraars.] Dorsen is ook een zwaar werk, maar een heel mooi werk. Dan zie je de resultaten van een heel seizoen hard werken. Tijdens het dorsen mag een os af en toe eten. Vandaar het verbod om hem te muilbanden. Zo gaat het ook met voorgangers in de Kerk. Tijdens het werk mogen ze eten van het voedsel wat ze anderen toedienen. Dat verzoet de moeilijkheden die met het werk samengaan.

Tegenwoordig kunnen Gods knechten maar weinig dorsen. Weet je waarom? De oogst is zo schraal. Er groeit zo weinig tot vruchtdragend gewas. Weten jullie voorbeelden van leraars die vroeger hard geploegd en gedorst hebben? Iemand zegt: ds. Kersten. Een ander: ds. Fraanje, ds. van Reenen, ds. van de Poel, ds. Lamain. Heel juist. Jullie noemen maar een paar bekenden. Natuurlijk zijn er veel en veel meer, maar die namen kennen jullie misschien niet.

Een os beschaamt ons door zijn trouw aan zijn baas. *Een os kent zijn bezitter, en een ezel de krib zijns heren; maar Israël heeft geen kennis, Mijn volk verstaat niet*, Jesaja 1:3. Een os en een ezel zijn maar domme, stugge beesten, maar ze weten 's avonds, als ze klaar met werken zijn, uit eigen beweging de weg naar hun stal. Ze kennen hun baas. *Maar Mijn volk kent Mij niet*, klaagt de HEERE.

Toch mag in enkele gevallen een *sjor* vertaald worden met *stier*, zelfs met koe. *Zijn stier de springt en mist niet*, Job 21:10. In het Hebreeuws staat *sjor*. Het is duidelijk dat hier een vruchtbare stier bedoeld wordt en geen gesneden os. Iets wat heel eigenaardig is vinden wij in Numeri 18:17: *Maar het eerstgeborene van een koe... zult gij niet lossen*. In het Hebreeuws staat hier: eerstgeborene van een Sjur. Hier is sprake van een vrouwelijk rund. In Leviticus 22:27 staat: *wanneer een os zal geboren zijn*. Duidelijk is hier sprake van een jong, mannelijk jong rund. Die kan dus niet gesneden zijn.

In het Hebreeuws is nòg een woord wat vertaald wordt met os, namelijk *aloef*. Dat woord betekent aanvoerder, of voorganger van een kudde grootvee. Mijns inziens is het een lastdier, geleid door mensen, bestemd voor vervoer. Het is niet precies duidelijk welk soort. Het komt in de volgende teksten voor:

Psalm 8:8: ossen, onder de hand van de mensen gesteld.

Psalm 144:14: ossen die wèl geladen zijn.

Jesaja 30:24: ossen die het land bouwen.

Jeremia 11:19: als een os, geleid om te slachten.

Deut. 28:4, 18, 51: de voortzetting uwer koeien. Drie keer spreekt Mozes over de voortplanting van *de aloef!*

KOE

In het Hebreeuws heeft de koe een mooie naam: *paraah*, de vruchtbare. *Paraah* komt ca. 25 keer voor in de Bijbel. De eerste koe die we op onze reis tegenkomen, vinden we in Genesis 32:15. Het is een cadeau van Jakob aan Ezaü om zich met hem te verzoenen; 40 koeien. Laten we dit cadeau eens even bij elkaar zetten:

200 geiten; 20 bokken; 200 ooiën; 20 rammen; 30 kemelinnen met haar veulens; 40 koeien; 10 varren, (= stieren); 20 ezelingen; 10 jonge ezels. Je ziet hierin, al heb je een belofte van de Heere, dat je dan toch de middellijke weg mag en moet gebruiken. Jakob deed dat ook. De geschiedenis is zó bekend, dat we verder gaan.

De tweede koppel koeien die we tegenkomen, loopt te grazen in de wei, in de droom van Faraö, Genesis 41. Ook deze geschiedenis is bekend. Wij gaan naar koeien uit het land van de Filistijnen, 1 Samuël 5 en 6.

Het gaat niet goed in Israël. Na de oorlog met de Filistijnen zijn ze de ark des HEEREN kwijt. Erger kan het niet. Want door middel van de ark betoont de Heere Zijn tegenwoordigheid bij het volk. De ark kwijt te zijn, betekent *God kwijt te zijn*. Zijn de Filistijnen gelukkig met de gestolen ark? Allerm minst! Ze zitten er mee in hun maag. Eerst hebben ze problemen met hun god Dagon, die van zijn voetstuk valt. Dat lijkt weinig bijzonders, maar het greep heel diep in bij de Filistijnen. Dat is een grotere nederlaag dan de vlucht van het leger voor de vijanden. Hun god is gevallen! Daarna krijgen de mensen van Asdod een ernstige ziekte. In 1 Samuël 5:11 wordt gesproken van *een dodelijke kwelling*. Hoogstwaarschijnlijk zijn het pestbuilen geweest. Deze gezwellen komen voor in de okselholte en de liesstreek. Het is buitengewoon pijnlijk en wordt in korte tijd door de dood gevolgd.

Vervolgens brengen ze de ark naar Gath. Ze weten heel goed wat de oorzaak van de ellende is. De mensen van Gath worden ook met dezelfde ziekte getroffen. Zo erg, dat ze er aan sterven. Dat blijkt uit het verhaal van de koning van Ekron. Want toen de ark van Gath naar Ekron wordt gestuurd, zegt hij: *ze sturen de ark om mij en mijn volk te doden*, hoofdstuk 5:10.

Ten einde raad houden de koningen van de vijf steden een vergadering met de priesters en de waarzeggers. Die bedenken een mooie oplossing: *je moet een nieuwe wagen nemen, twee koeien aanspannen, die zogende kalfjes hebben. De kalfjes houd je op stal. Op de wagen zet je een koffertje met gouden sieraden. Daarna laat je de koeien lopen, waar ze naartoe willen*. Een heel goede oplossing. Ze doen volgens dit voorstel: *De koeien nu gingen recht in dien weg, op den weg naar Beth-Sémes, op één straat. Ze gingen steeds voort al loeiende*, vers 12. Als de boeren in de omgeving van Beth-Sémes die koeien zien aankomen, staan ze verbaasd te kijken. Hun verwondering wordt nog groter als ze zien dat de ark op de wagen geplaatst is. Van blijdschap maken ze een groot offerfeest. Het hout van de wagen dient voor brandhout en de twee koeien doen dienst als brandoffer. Een brandoffer was een vrijwillig offer, wat diende tot verzoening, Leviticus 1:4.

Maar de blijdschap duurt niet lang. De mensen worden nieuwsgierig en gaan in de ark kijken. Het gevolg is een plaag onder de bevolking, die minstens 50.000 mannen het leven kost. Dat zijn meer mannen dan er in heel Walcheren wonen.

In de volgende teksten wordt ook van koeien gesproken: Job 21:10; Jesaja 11:7; Hoséa 4:16; Amos 4:1. In de overige teksten waar *koe* vertaald is, komt deze voor in combinatie met *jonge koe*, Deut. 21:3, 4 enz. *Paraah* wordt ook vertaald met rund, of kalf.

Tot slot: een koe is vruchtbaar en nuttig in tal van opzichten. Wij krijgen van haar melk, kaas, boter, vlees, en haar huid met de hoornen heeft ook waarde.

Met recht worden leraars vergeleken bij vruchtbare koeien. Wat een grote zegen hebben kerkvaders nagelaten, zoals Augustinus. En vele oude leraars na de Reformatie. Om maar enkelen te noemen: Witsius, Brakel, Smytegelt, Van der Groe, Justus Vermeer en veel anderen. En vanuit Engeland: Bunyan, Owen, Boston, de Erskine's, enz. Emmers, gevuld met volle melk, voor de zuigelingen en vaste spijs voor Gods kinderen, hebben ze ons nagelaten. En wij mogen veel Godzalige leraars van deze en vorige eeuw er ook wel bij noemen.

KOEKALF (vaars)

Het Hebreeuwse woord *eklaah*, (de vrouwelijke vorm van ekel) betekent een *vaars*. Dat is een onvolwassen koe. Samen met de mannelijke vorm komt het woord ca. 35 keer voor in de Bijbel. In Genesis 15:9 lezen wij van een driejarige vaars. Zie ook Jeremia 48:34. Simson zegt in Richteren 14:8: "zo gij met mijn *kalf* niet had geploegd." Dat *kalfje* van Simson gaan we nog eens onder de loep nemen.

Simson was een wonderkind, een bijzondere man en een onbegrepen richter. Vandaag is het feest. Simson trouwt en houdt zijn bruiloft. Manóach en zijn vrouw hebben een verdrietige dag. Simson is verliefd geworden op een Filistijns meisje. Kort daarna vraagt hij toestemming aan zijn ouders om te trouwen. Zijn ouders hebben er alles op tegen. De engel had hen beloofd, voordat Simson geboren werd, dat hij Israël zal beginnen te verlossen van de Filistijnen, Richteren 13: 5. En nu dit! Simson zet zijn zin door: *neem mij die, want ze is bevallig in mijn ogen*, Richt 14:3. Op de weg voor de eerste kennismaking, ging Simson een eindje apart. Een jonge leeuw kwam op hem af. Simson versloeg hem. Na verloop van tijd gaat Simson er weer heen en zag een bijennest in het geraamte van de leeuw.

Op de bruiloft geeft hij een raadsel op aan zijn Filistijnse 'vrienden': *spijsze ging uit van den eter en de zoetheid ging uit van den sterke*. Die jongens konden dat raadsel natuurlijk niet oplossen. Tenslotte gaan ze naar mevrouw en vragen of zij haar man wil bewerken. De list lukt. De sterke Simson had een zwak voor vrouwen. Als de jongens het raadsel oplossen, zegt Simson: *Zo gij met mijn kalf niet had geploegd, gij zoudt mijn raadsel niet hebben uitgevonden*, Richteren 14:18. In het Hebreeuws staat *eklaah*, dat is een *vaars*. Het jonge vrouwtje wordt bij een vaars vergeleken. Met iemands kalf ploegen, wil zeggen: iemands woorden, boeken of werk gebruiken en doen alsof het van jezelf is. Dat is een hoogmoedige zonde die ook veel in het kerkelijk leven voortkomt. Wij mogen natuurlijk wel iemands woorden gebruiken, als we het er maar bij vertellen. De gevolgen bij Simson waren ellende en dood. Het is tevens een lesje voor ons, om niemand in serieuze dingen voor de gek te houden, maar eerlijk en oprecht te zijn.

4. OVERIGE HUISDIEREN

HET PAARD

Een paard is een prachtig dier. Een van de mooiste dieren die er zijn. En bijzonder nuttig voor de mens. Zeker in de tijd van de Bijbel. De paarden zijn nu vervangen door auto's en tractoren, enzovoort. In het Hebreeuws wordt een paard *Soes* genoemd. *Soes* komt ca. 140 keer voor in de Bijbel, waarvan 1 keer in de vrouwelijke vorm *Soesah*, dat is een *merrie*. In het Grieks wordt een paard *hippos* genoemd. Misschien is paard wel een soortnaam, die zowel voor mannelijk als vrouwelijke dieren wordt gebruikt. Een paard mocht men nooit offeren. Paarden zijn in de Bijbel het symbool van moed en dapperheid.

Oorspronkelijk waren er praktisch geen paarden in Israël. De aartsvaders reden op muilieren, ezels, kamelen en dergelijke. Mozes gebood zelfs dat, als er een koning zou komen in Israël, dat hij geen groot aantal paarden mocht bezitten, Deut. 17:16. De Heere gebood Jozua om de paarden van de overwonnen koningen te verlammen, Jozua 11:6. De echte raspaarden leefden oorspronkelijk in Arabië en Mesopotamië. Vandaar werden ze verspreid in de omliggende landen. Vooral Egypte stond bekend om zijn goede raspaarden. Jozef voorzag ook de paarden van voedsel, Genesis 47:17. Paarden komen voor in de geschiedenis van Faraö, Exodus 9:3; 14:9 e.v. en 15:1. In Salomo's tijd waren paarden al behoorlijk ingeburgerd in Israël. Salomo had 12.000 ruiters en 1400 wagens. Hoeveel paarden hij had is onbekend. Hij had heel wat paardenstallen. Overblijfsels daarvan zijn te Megiddo opgegraven. Zijn paarden voerde hij in vanuit Egypte voor honderdvijftig sikkelen zilver, 1 Koningen 10:26-29.

In de Bijbel komen de volgende soorten paarden voor: Sierpaarden, jachtpaarden, legerpaarden, trekpaarden, ren- en rijpaarden, sleeppaarden en afgodspaarden.

Sier- en rijpaarden

Van de vele teksten waar het paard genoemd wordt, zullen wij er een paar toelichten. Om te beginnen met het paard genoemd in Hooglied 1:9. *Mijn vriendin, Ik vergelijk u bij de paarden aan de wagens van Faraö.*

Bij deze paarden vergelijkt Salomo zijn vrouw, volgens Abraham Hellenbroek. Deze heeft een prachtige en zeldzame verklaring geschreven over het Hooglied. In alle opzichten is deze uitleg onovertroffen. Hij heeft ze geschreven in de vorm van preken. Hellenbroek vertaalt het Hebreeuws als volgt: *Mijn vriendin, ik vergelijk u bij mijn merrie, (of: bij een merriespan) aan de wagens van Faraö.* In Salomo's Hooglied wordt Salomo beschouwd als een type van Christus, de Bruidegom. Zijn vrouw, de koningin, is een type van de bruid van Koning Jezus. Salomo vergelijkt zijn bruid bij een merrie, die ingespannen is voor een wagen van Faraö. De paarden voor Faraö's wagens waren de mooiste die er leefden: slank, glanzend, schoon, sierlijke leden, prachtige staart en manen.

Dit toont ons de bruid van Christus in haar geestelijke schoonheid en sierlijkheid. Aan de buitenkant is dat niet zo zeer te zien, maar innerlijk zoveel te meer. In Jezus' oog is zij uitermate schoon en beminnelijk. Een gelovige is schoon door de vereniging met Christus. Zijn heiligheid is haar heiligheid. Zijn schoonheid is haar

schoonheid. Zijn rechtvaardigheid is haar rechtvaardigheid. Zijn wijsheid is haar wijsheid. Zijn liefde is haar liefde. Zijn volmaaktheid is haar volmaaktheid. Het Hoofd en de leden zijn één en zij zijn uit Eén. Dat zou je niet zeggen als je een kind van God ziet, maar toch is het echt zo.

Die paarden waren voorzien van een gareel, toom en gebit, oogkleppen, en leidsels waardoor ze geschikt waren voor de wagens. Daarom volgt direct in vers 10 en 11: *Uw wangen zijn liefelijk in de spangen, uw hals in de parelsnoeren. Wij zullen u gouden spangen maken met zilveren stipjes.* Die spangen zijn het gareel met al het toebehoren. De rijke koningen versierden het paardenspan met gouden en zilveren sieraden.

Zó behoort de bruid van Koning Jezus zich te vertonen naar buiten. In het gareel van het Evangelie des vredes. Dit is de volmaakte leidraad voor het leven van een gelovige. De kerninhoud van alle wetten die ooit aan mensen gegeven werden, worden voorgeschreven in deze zalige regel van *het Evangelievoorschrift*. Dat houdt in: *de Vader te beminnen, omdat wij door Hem geliefd worden. De Zoon te eren omdat Hij Zichzelf voor ons heeft overgegeven; de Heilige Geest te verheerlijken, omdat Hij als een Inwoner in ons hart wil leven; Gods kinderen lief te hebben, omdat we samen die weldaad geschonken zijn, als kinderen van één Vader; en onze naasten lief te hebben, omdat het de wil van de Vader is Hij ons een voorbeeld geeft door de zoon te doen opgaan over bozen en goeden.*

Vooraf de voorgangers die de wagens moeten trekken, behoren zelf zó te leven en anderen zó te besturen. Daarin wordt de Koning verheerlijkt, de kerk opgebouwd en de naasten gesticht. O, dan blijft de Koning niet achter: *Eer Ik het wist, zette Mij Mijn ziel, op de wagens van Mijn vrijwillig volk.*

Jachtpaard

Een jachtpaard komt voor in Job 39:21. De Heere spreekt daar tot Job over een paard en zijn ruiters, die jagen op struisvogels. Omdat wij samen al een dagje mee geweest zijn met die jagers, (beschreven in: *Vogels in de Bijbel*) laten wij die paarden met rust.

Leger- of oorlogspaarden

De Heere gaat verder om Job iets te leren van een leger- of oorlogspaard, Job 39:22-28. *Zult gij het paard sterkte geven? Kunt gij zijn hals met donder bekleden? Zult gij het beroeren als een sprinkhaan? De pracht van zijn gesnuif is een verschrikking. Het graaft in den grond en het is vrolijk in zijn kracht; en trekt uit, den geharnaste tegemoet. Het belacht de vreze en wordt niet ontsteld, en keert niet wederom vanwege het zwaard. Tegen hem ratelt de pijlkoker, het vlamig ijzer der spies en der lans. Met schudding en beroering slokt het de aarde op, en gelooft niet, dat het is het geluid der bazuin. In het volk geklank der bazuin zegt het: Heah! En riekt den krijg van verre, den donder der vorsten en het gejuich.*

De Heere vraagt eerst aan Job, of hij een paard met sterkte kan bekleden. Op sier- en rijpaarden legden ze een mooi kleed. Een paard staat bekend voor zijn kracht. De Heere vraagt niet aan Job of hij een paard kan bekleden met een mooi kleed, maar of hij hem kan bekleden met kracht? Nee, dat kan Job niet. *Kun je zijn hals met donder bekleden?* Vraagt de Heere. In de hals van een paard ligt zijn grootste kracht. Met *donder* wordt in het Oude Testament bedoeld, de donder en bliksem in de natuur, of het oorlogsgeweld tussen de strijdende partijen. Dat wordt genoemd *de donder der*

vorsten. De moed, dapperheid en onverschrokkenheid van paarden in de strijd, is algemeen bekend. De Heere beschrijft een paard in een felle strijd, op een treffende wijze. Job begrijpt Gods bedoeling. Hij verstomt voor de Heere, Job 39:36: *Zie, ik ben te gering, wat zou ik U antwoorden? Ik leg mijn hand op mijn mond.*

Van oorlogspaarden wordt gesproken in Jozua 11:4-6. De koningen van Kanaän en andere volken streden tegen Jozua met paarden en wagens, terwijl Israël te voet moest vechten. Maar geen nood, de Heere streed voor Israël. Jozua kon zeggen, wat David later vermeldt in Psalm 20:8: *Dezen vermelden van wagens en die van paarden, maar wij zullen vermelden van den naam des HEEREN onzes Gods.*

Over paarden in oorlogsvoering lezen we onder andere in 1 Koningen 20:1. De paarden van koning Benhadad, koning van Syrië. De meeste oorlogspaarden die tegen Israël streden, zijn de paarden van de Chaldeeën en andere volken. Jesaja 5:28; 46:4, 9. Jeremia spreekt ca. tien keer over hen. Jeremia 6:23 en 8:16. Zach. 9:10; 10:3.

De paarden van de Meden, die Ninevé verwoestten, worden beschreven in Nahum 3:2.

Trekpaarden voor de wagens

Over trekpaarden lezen we o.a.

2 Koningen 5:9. Een trekpaard voor de wagen van Naäman de Syriër.

2 Koningen 6:14,15. Trekpaarden voor de wagens van *een zwaar heir*, dat is een escorte paarden die Benhadad koning van Syrië, zond naar Dothan om de profeet Elisa te vangen.

2 Koningen 7:10. Paarden van het leger van Syrië. De ruiters waren op de vlucht geslagen, zonder hun paarden. Heel merkwaardig!

2 Koningen 9:33. Paarden van Jehu's ruiters, die Izébel vertraptten.

Renpaarden met ruiters

Een renpaard komen wij tegen in de profetie van Amos 6:12: *Zullen ook paarden rennen op een steenrots?* Rijpaarden komen heel wat meer voor. Een paard als vervoermiddel kwam vroeger misschien net zo veel voor als nu iemand met een Mercedes; en die vroeger op een ezel reed, rijdt nu in een gewone auto. Absalom vond paardrijden prachtig. Paardrijden is ook echt een hele mooie sport, 2 Samuël 15:1. Zie voor ruiters te paard: Jesaja 30:16; Ezech. 38:4 en 23:6, 12, 23.

Toen een gedeelte van Juda's inwoners uit Babel terugkwam, namen ze 736 paarden mee, Ezra 2:66; Nehemia 7:68.

Dorspaarden

Paarden werden in Israël ook gebruikt in de landbouw. Over het dorsen en verbrijzelen (vermalen) van koren, zegt Jesaja: *hij verbrijzelt het niet met zijn paarden*, Jesaja 28:28. Met andere woorden, een boer gebruikt geen paarden voor dorsen van tarwe. Ploegen werd ook niet met paarden gedaan, maar zoals wij al gezien hebben, met ossen en andere trekdieren.

In ons land werden vroeger molenpaarden gebruikt. Wij kennen ook sleeppaarden voor goederenvervoer en voor de trekschuit. Wij mogen aannemen dat de paarden ook in Israël gebruikt werden voor vervoer. In Jesaja 66:20 spreekt de profeet over

rosbaren. Deze draagbaren werden op paarden gezet, waardoor men het vervoer makkelijker maakte.

Afgodspaarden

Josia, koning van Juda schafte de paarden af die de koningen van Juda voor het aanbidden van de zon gesteld hadden, bij de tempelingang. De bijbehorende wagens verbrandde hij, 2 Koningen 23:11.

Paard tot waarschuwing

In een negatieve zin komen paarden praktisch niet voor in de Bijbel. Één van de weinige keren is Psalm 32:9: *Weest niet gelijk een paard, gelijk een muilezel, hetwelk geen verstand heeft, welks muil men breidelt met toom en gebit, opdat het tot u niet genake*. David waarschuwt de heiligen om naar de onderwijzing des Heeren te luisteren en Hem te gehoorzamen. Hierop ziet ook Jakobus als hij zegt, dat wij de paarden tomen in de mond leggen, om naar ons te luisteren, Jakobus 3:3. Zo moet ook onze tong in toom gehouden worden. Maar wie moet dat doen? Jakobus zegt: *niemand is daartoe in staat*. Dan is er maar een middel: de zweep erop! Salomo zou zeggen: *Een zweep is voor het paard, een toom voor den ezel, en een roede voor den rug der zotten*, Spreuken 26:3.

Hengsten

Hengsten komen 2 keer voor in de Bijbel. Één keer in Jer. 5:8. *Als welgevoederde hengsten zijn zij vroeg op; zij hunkeren een iegelijk naar zijns naasten huisvrouw*. Een hengst leeft niet met één merrie, maar kan een groot aantal merries bevruchten. Dat is een normaal en natuurlijk gebruik. Maar Jeremia bestraft de mannen in Juda dat ze niet tevreden zijn met hun eigen vrouw, maar van de ene vrouw naar de andere gingen. Dat is een grote zonde. Ze leefden als beesten, evenals velen nu doen. Maar het gevolg was en is: kapotte huwelijken, kapotte gezinnen, kinderen die de dupe zijn; en zo zijn er slachtoffers onder allen.

In Ezech. 23:20 wordt gesproken over het *vlees der ezelen* en de *zaadvloed van paarden*. De kanttekenaars schrijven dat de Egyptenaars bij *hengsten* worden vergeleken, vanwege hun ongebonden wellust.

Het koninklijke paard van Ahasvéros

Als wij het over paarden hebben, moeten we zeker het koninklijke paard van Ahasvéros, koning van Perzië, niet vergeten. Perzische paarden zijn beroemd. Heel wat sjahs van Perzië hebben vroeger zo'n paard bereden. Maar zo'n schitterende tocht als Mórdechai heeft gemaakt, is er maar één in heel de geschiedenis.

Op een bijzondere manier was Esther koningin geworden over het grote Perzische wereldrijk. Het zag er voor de Joden gunstig uit. Maar wat doet erop? Haman, een man van groot gezag, zeg maar onderkoning over de 127 landen waarover Ahasvéros heerste, beraamt een plan om al de Joden uit te roeien. De reden is bekend. Mórdechai een godvrezende Jood, wil voor Haman niet bukken als hij door de poort in de stad rijdt. Dat buigen wat Haman eiste, was méér dan burgerlijke beleefdheid. Wij vinden dikwijls in de Bijbel dat mensen aan de voeten van koningen

neerknielden. Dat was geoorloofd en soms nodig voor levensbehoud. Maar die eer die Haman eiste had een Godsdienstige tint. De koningen in de oudheid werden als halfgoden vereerd. Ter ere van hen werden offers gebracht, enzovoort. Zo'n goddelijke eer wilde Mórdechai hem niet toebrengen. Dat maakte Haman woedend tegenover het hele Jodendom. Maar de Heere bestuurde het zo, dat Hamans plan mislukte en dat hij Mórdechai, in naam van de koning, de eer moest aandoen, die hem tevoren werd aangedaan. Mórdechai kreeg het koninklijk gewaad aan, de koninklijke kroon werd op zijn hoofd gezet en hij werd op het koninklijk paard gezet. Zo liep Haman door de straten met Mórdechai op het koninklijk paard, terwijl Haman uitriep: *Alzo zal men dien man doen, tot wiens eer de koning een welbehagen heeft*, Esther 6:6-11.

*Zalig hij, die in dit leven
Jakobs God ter hulpe heeft;
Hij, die, door den nood gedreven,
Zich tot Hem om troost begeeft;
Die zijn hoop, in 't hach'lijkst lot,
Vestigt op den HEERE, zijn God.*

Psalm 146:3

Abier-paarden

In de Bijbel wordt in 4 teksten gesproken over paarden zonder dat hun naam wordt genoemd. In het Hebreeuws staat *Abier*. Dat is hetzelfde woord wat wij al tegen kwamen bij de ossen. Wij hebben gezien dat het *machtig, of sterk* betekent. Het woord komt voor in Richteren 5:22, waar over de paarden van de koningen in Kanaän wordt gesproken: *het rennen zijner machtigen*. *Abier* komt 3 keer voor in Jeremia. In hoofdstuk 8:16 en 50:11 spreekt Jeremia over de paarden van de Chaldeeën. In Jeremia 47:3 spreekt hij over de paarden van Faraö.

Paarden als de zichtbare gedaanten van engelen.

Kan een engel op een paard lijken? Nee. Kan een paard op een engel lijken? Nee. Kan een engel een paardenlichaam aannemen? Ook niet. (Duivels kunnen wèl in dieren werken, zie maar Lukas 8:33) Een engel kan wel in de *gedaante van een paard* voor onze ogen zichtbaar verschijnen. Engelen kunnen wij niet zien. Wij kunnen soms wel hun tegenwoordigheid gewaarworden. En de wetenschap dat ze bij ons tegenwoordig zijn, kan er gelukkig ook zijn. Maar soms werkt de Heilige Geest in mensen op zodanige manier dat hij de tegenwoordigheid van engelen kan zien in een zichtbare gedaante, bijvoorbeeld van een man of iets anders. Kijk maar naar de geschiedenis van Elisa.

Elisa heeft twee keer engelen in gedaanten van paarden gezien. De eerste keer was bij de hemelvaart van Elia, 2 Koningen 2:1-15. Elia loopt naast Elisa, aan de overkant van de Jordaan. Ze hebben al afscheid van elkaar genomen, want Elia kan elk moment sterven. Maar wat niemand vermoedt, gebeurt. Terwijl ze samen lopen, rijdt plotseling een vurige wagen met vurige paarden tussen hen, waar Elia opstapt. Tegelijk wordt het paardenspan met de wagen en Elia erop van de aarde opgenomen in de lucht, de Heere tegemoet, in de hemel. Vol verbazing roept Elisa uit: *Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en zijn ruiteren!* Elia was een vader voor Elisa.

Wagen Israëls wil zeggen dat hij (evenals Jakob) alles had overwonnen in zijn worsteling met de God van Israël, voor het volk van Israël. Met *ruiteren* kan hij bedoelen dat er ook gedaanten van ruiters op de wagens zaten, die de paarden bestuurden. Dat wagen en paarden *vurig* worden genoemd, toont ons het vuur en het licht dat ervan afstraalde. Het was als ware één grote bliksemschicht. Want donder en bliksem gingen ermee samen, vers 11. Dit alles toont ons de dienst van de engelen die in verschillende gedaanten gezien worden.

De profetenzonen geloofden niet dat Elia niet gestorven was. Maar na lang zoeken moesten ze er kennen dat zijn lichaam niet meer te vinden was, vers 15-18.

Er staat in Hebrreeën 13:1: *Vergeet de herbergzaamheid niet; want hierdoor hebben sommigen onwetend engelen geherbergd.* Je zal vragen: hoe is 't mogelijk, dat je onwetend engelen in huis kan hebben? Toch is dat heel goed mogelijk. Wij hadden enkele jaren geleden een Christin in huis. Zij heette Jane Maat. Ze kwam uit Nieuwdorp. Na enkele weken verpleegd te zijn, stierf zij met de bede op de lippen:

*Heer' wijs mij toch Uwe wegen,
Die Gij wilt dat ik zal gaan.* Psalm 25:2, Datheen

Kort tevoren was ze bepaald bij de woorden:

*U zullen, als op Mozes' beê
Wanneer uw pad loopt door de zee.
Geen golven overstromen.* Psalm 68:11.

Nu, haar pad liep door de Doods-Jordaan, maar ze bereikte veilig de overkant. Terwijl wij bij haar bed zaten, waar haar dode lichaam nog op lag, kwam die woorden mij te binnen: *Sommigen hebben onwetend engelen geherbergd.* Daar had ik jaren tegenaan gekeken en die tekst nooit kunnen begrijpen. Nu werd het mij in één ogenblik duidelijk. De engelen waren gekomen en hadden haar ziel gebracht in Abrahams schoot. Zij kwamen in geen vurige gedaanten, maar ze zijn er wel geweest!

Paarden in het visioen van Zacharia

Een dierbaar en troostvol visioen wordt getoond aan de profeet Zacharia, hoofdstuk 1:7-17. In bijzonder moeilijke omstandigheden was een begin gemaakt met de herbouw van de Tweede Tempel. De bouw begon in de zesde maand van het tweede jaar van koning Darius, 520 v. Chr. Haggai 1:1-14. In de elfde maand van hetzelfde jaar bemoedigt de Heere Zijn volk door een visioen aan de profeet Zacharia, hoofdstuk 1:7-17. De Heere Jezus vertoont Zich als een Ruiter op een rood paard, staande tussen de mirtenstruiken, in een dal. Achter Hem komen rode, bruine en witte paarden, met ruiters erop. Na een samenspraak spreekt de Engel des HEEREN, (de Ruiter op het rode paard) een gebed tot de HEERE der heirscharen: *Hoe lang zult Gij U niet ontfermen over Jeruzalem en over de steden van Juda?* Daarop antwoordt de HEERE: *Mijn huis zal daarin gebouwd worden.*

De Heere Jezus toont Zich hier als de voorspraak tussen God en het zondig volk van Israël. Zal Zijn voorbede afgewezen worden? Nee, nooit van Zijn leven. De Vader hoort Hem altijd. Als wij niet meer kunnen en niet meer willen bidden, o, laten wij dan vluchten tot deze Voorspraak of Hij het voor ons op wil nemen. En ook voor Zijn Naam en zaak in ons arme land. God belooft dat Zijn huis weer gebouwd zal worden, niettegenstaande de grote problemen, zie Ezra 3-6.

De paarden in dit visioen zijn de engelen met wie de Heere Jezus op aarde werkt, bijzonder in Zijn kerk.

Paarden op Padmos

Een soortgelijk visioen krijgt Johannes op Padmos, Openbaring 6:1-8. Johannes ziet vier paarden met vier ruiters. Het eerste paard is wit. De Ruiters is van hoog aanzien, Hij draagt een koninklijke Kroon. Het is een Ruiters, zoals in oorlogstijd, met een boog en met pijlen gewapend. *Hij ging uit overwinnende, en opdat Hij overwon.* Het is niemand minder dan de verhoogde Immanuël, de Koning der koningen. Die zondaren inwint en overwint door Zijn Woord en Geest.

De andere paarden zijn engelen die met Hem en ná Hem komen. Ze hebben allen een bijzondere opdracht:

Een rood paard dat de aanzet geeft tot de oorlog.

Een zwart paard dat een grote hongersnood werkt op aarde.

Een vaal paard dat dood en verderf zaait.

Paarden, waardoor de duivel werkt

Een visioen van heel andere betekenis krijgt Johannes, volgens Openbaring 9:13-19. De paarden in dit visioen zien er angstaanjagend en oorlogszuchtig uit: een kop als een leeuw en een muil als de afgrond, waaruit vuur, rook en sulfer kwam. Zonder ons hierin te verdiepen, kunnen we wel zeggen dat bijna alle verklaarders hierin de Mohammedaanse machten zien, die in de 7^e eeuw vanaf de Eufraat het hele Midden-Oosten, Zuid-Europa en een groot deel van Azië en Afrika overwonnen hebben. Zij voerden hun strijd op hun Arabische paarden. En hoe de Mohammedaanse machten thans nóg bezig zijn op de hele wereld, is genoeg bekend. Maar hun vonnis is geveld. De valse profeet gaat eens ten onder. Het laatste gezicht van Johannes toont het ons duidelijk.

De dapperste Ruiters op het mooiste paard

Een dierbaar en troostvol gezicht wordt Johannes getoond, volgens Openbaring 19:11-21 en 21:1-6. Het visioen in deze twee hoofdstukken beschreven is een éénheid. *En ik zag den hemel geopend en zie, een wit paard, en Die op hetzelfde zat, was genaamd Getrouwd en Waarachtig, en Hij oordeelt en voert krijg in gerechtigheid,* vers 11. Hij had vele kronen op en droeg een gewaad met bloed gekleurd; en een scherp zwaard ging uit Zijn mond. Een groot aantal ruiters volgden hem op witte paarden, gekleed met een zuiver wit gewaad. *Komt, en aanschouwt de Zoon van God in Zijn overwinnende macht!* Velen sluiten hier hun ogen en zeggen dat dit visioen al vervuld is. Maar onze godvruchtige oude theologen hebben nooit zo nonchalant met de profetieën omgegaan. Zij volgden Paulus' raad: Veracht de profetieën niet. Onderzoek het maar in de boeken en kijk maar in de geschiedenissen en hoe de wereld er nu uitziet en de conclusie is duidelijk dat dit visioen niet volkomen vervuld is. Want ze spreekt van een heerlijke kerkstaat, nadat de Antichrist 1260 jaar geregeerd heeft op aarde.

Het is waar, enkele facetten uit de profetie kunnen toegepast worden op gebeurtenissen die reeds plaats gevonden hebben. Maar de hoofdzaak staat nog te gebeuren. Laten wij toch de kroon van het hoofd van Christus niet afrukken, maar liever achter Hem aankomen, bekleed met het kleed van Zijn zuiver witte gerechtigheid. In Hem, door Hem en met Hem zullen wij overwinnen. Overwinnen over de Antichristelijke machten, overwinnen over de machten van de valse profeet, en tenslotte overwinnen over de duivel en heel zijn aanhang. Ja, wat? Overwinnen? *In Hem zullen wij meer dan overwinnaars zijn, door Hem die ons heeft liefgehad.* Wij kunnen teksten verdraaien zoveel we willen, wij kunnen doen en laten wat we willen, maar Hij zal ons eens overwinnen en verslaan, als we ons blijvend tegen Hem verzetten. Maar als wij Hem volgen, verwachtende de vervulling van Zijn beloften, die Hij *op aarde zal voltooien*, zullen wij deelgenoot gemaakt worden van Zijn heerlijkheid. Christus Zelf verlangt vurig naar Zijn arbeidsloon, naar Zijn schapen die nog toegebracht moeten worden. Hij heeft de belofte van Zijn Vader gekregen. Als Hij er naar uit ziet, zouden wij er ook niet naar verlangen? Hij wordt al zo veracht op aarde, zullen wij er nog een schepje bovenop doen door de dierbare belofte waarin Hij Zichzelf verheugt, te negeren? Wat de HEERE heeft beloofd zal Hij ook doen, op de bestemde tijd. *Deze zijn de waarachtige woorden Gods en de getuigenis van Jezus is de Geest van profetie.*

DE EZEL

Een ezel wordt in het Hebreeuws genoemd *chamoor*. De ezel komt 98 keer voor in het Oude Testament en 2 keer in het Nieuwe Testament. De ezel komt in alle boeken van de Bijbel voor, behalve in de Leviticus, Ruth, Esther, Psalmen, Prediker en Hooglied. Bij de profetische boeken komt hij alleen voor in Jesaja, Ezechiël en Zacharia. In het Nieuwe Testament is de ezel genoemd in Lukas 13:15 en 14:5.

Een *ezel* was een onrein dier. In Exodus 13 staat, dat de HEERE opdracht gaf aan Israël om de eerstgeboren mannetjes van hun kudde aan Hem op te offeren. Maar de eerstgeboren ezel moest gelost worden door een lam. Dat wil zeggen: er moest een lam in zijn plaats worden geofferd. Als de eigenaar van de ezel dat liever niet wilde - want hij werd daarin vrijgelaten - dan moest hij de jonge ezel de nek breken.

Behalve *chamoor* komen nog de volgende namen voor:

1. *ajir*, is *jonge ezel*, Genesis 32:15. In Gen. 49:11 wordt over Juda gesproken die een jonge ezel vastbindt. Drie keer wordt *ajir* vertaald ezelveulens. Het woord komt dus in totaal 5 keer voor.
2. *Aton*, is ezelin. Het woord *Aton* komt 33 keer voor in het Oude Testament. Ezelin komt 4 keer voor in het Nieuwe Testament. Daar wordt gesproken over de ezelin op wiens veulen Jezus reed.
3. *Arod* is een *wilde ezel* en komt 1 keer voor in Job 39:8. De *wilde ezel* is bekend onder de naam *koelan*. "Wie heeft de woudezel [*pèrè*] vrij heengezonden, en wie heeft de banden des *wilden ezels* [*arod*] gelost?", vraagt de Heere aan Job, hfd. 39:8-11.
4. *Pèrè*, mannelijk, wordt vertaald als een *woudezel*. Komt tien keer in het Hebreeuws voor en 1 keer in het Chaldeeus, Daniël 5:21. In het Hebreeuws komt de woudezel onder andere voor in Genesis 16:12; Job 39: 8, enz. In enkele van deze teksten wordt gesproken over *woudezels in de woestijn*. De Bijbelse Encyclopedie attendeert ons er op dat de *pèrè* een wilde ezel is die *onager* wordt genoemd. Dit soort leeft niet in de bossen, of de wouden, maar in de wildernis, omdat de onager de begroeide plaatsen vermijdt.
5. Er wordt in de Bijbel ook gesproken over *muilen en muilezels*. Het Hebreeuwse woord *pèrèd* komt 14 keer voor in de Bijbel.
Negen keer wordt het vertaald *muilen*, (muildier) o. a. 2 Samuël 13:29; Jesaja 66:20; Nehemia 7:68. Vijf keer wordt het vertaald *muilezel*. O.a. Psalm 32:9; 1 Kon. 10:25; Ezechiël 27:14. Het komt ook 3 keer voor in de vrouwelijke vorm *pèredaah*, 2 Koningen 1:33, 38, 44; het betreft *de muilezelin* van koning David en Salomo. Een muildier, of muilpaard is geboren uit een kruising tussen een hengstezel en een merriepaard. Een muilezel is geboren uit een kruising tussen een paardhengst en een ezelin.

Tamme ezels komen voor als kuddedieren in Egypte, Genesis 12:16; en in Haran, Genesis 30:45; en in het land Uz, waar Job woonde, Job 1:3. Job had 500 ezelingen, en na zijn herstel het dubbele, Job 42:12.

De lichter gekleurde ezels werden speciaal gebruikt voor hooggeplaatste personen. Misschien omdat die zeldzaam waren. Richt 5:10.

De ezelingen van Kis raakten verloren, 1 Samuël 9:3.

Als rijdier werden zowel ezels als ezelingen gebruikt, Exodus 4:20 en 2 Kon. 4:22.

Soms werden ezels in het leger gebruikt, 2 Koningen 7:7-10; Jesaja 21:7.

Als lastdieren werden ezels gebruikt, Genesis 22:3; 42:26; Josia 9:4.

In de landbouw gebruikte men ook ezels, Deut. 22:10, Jes. 32:20.

Als huisdier vinden wij ezels in Ezra 2: 67 en Nehemia 7:69; de teruggekeerden uit Babel namen 6720 ezels mee.

Ook werden ezels ingespannen voor het draaien van de molen.

Een ezel als voorbeeld

Een ezel wordt in het Hebreeuws genoemd *chamoor*. Een *chamoor* is een domoor, hoor ik één van jullie zeggen. Ja, dat is een goeie. Een ezel is bij ons een symbool van een domoor. Wij zeggen gewoonlijk: *zo stom als een ezel*. Dat geldt niet alleen voor domme mensen, maar ook voor slimmerikken. Een goed ontwikkeld mens kan soms heel dom doen. En zijn domme dingen vallen juist zo veel op. Een ezel kan dom en koppig zijn. En een mens ook. Wij komen dus op heel wat punten overeen. Maar op één punt gaat een ezel ons te boven. Als een ezel zijn werk heeft gedaan, of als hij vanuit de wei naar huis, naar zijn stal gaat, dan weet hij precies de weg. Hij zal echt niet bij de stal van de buurman naar binnen gaan. Daarom neemt Jesaja een ezel als beschamend voorbeeld: *"Een os kent zijn bezitter en een ezel de kribbe zijns heren; maar Israël heeft geen kennis; Mijn volk verstaat niet"*, Jesaja 1:3. Jesaja verklaart verder in dit hoofdstuk wat hij bedoelt. *Mijn kinderen hebben Mij verlaten en vergeten; zij kennen Mij niet meer. En zij weten ook niet meer hoe ze zich in Mijn huis moeten gedragen*, vers 12. Dus we hoeven heus niet laag op een ezel neer te zien en ook niet op een dom mens. Misschien zijn ze veel nuttiger dan wij, in iets wat wij niet weten.

Ezels dragen pakken en lasten, Genesis 42:26; 45:23. Doen wij dat ook? Dragen wij elkaars lasten, volgens de wet van Christus? Brengen wij de zware nood van Nederlands kerk aan de genadetroon? Dragen de nood van ons gezin, van onze familieleden, zowel in uiterlijke problemen als ook in hun geestelijke nood?

Ezels werden veel gebruikt als rijdier, 1 Samuël 25:18-20. Je zou kunnen zeggen: die geen paard kon kopen, had wel een ezel. Zoals nu, degenen die geen auto kan kopen die heeft wel een brommer. Nu, is een rijdier of een vervoermiddel makkelijk of niet? We zouden onze vervoersmiddelen eens een dag niet mogen gebruiken, dan zou het land te klein zijn voor al de klagers. In reden temeer om een rijdier, zoals de ezel was, te waarderen!

Wij hadden na de Yom-Kipoer oorlog, in oktober 1973, een paar autoloze zondagen. Een heerlijke rust. Eindelijk was het voor het eerst na de Tweede Wereldoorlog weer een echte zondagsrust. Zondagsheiliging is natuurlijk nog wat anders. Maar je had het gekerm en gemopper eens moeten horen! En het ergste was nog, dat de meeste vrijstellingen om op zondag toch te mogen rijden, werden aangevraagd door kerkelijke mensen. Buigen onder het wereldomvattend oordeel? Geen sprake van!

De ezelin van Biléam

Ezelin is in het Hebreeuws *aton*. Ezelin komt ca. 37 keer voor in de Bijbel, waarvan 4 keer in het Nieuwe Testament. De bekendste ezelin uit tijd van het Oude Testament is die van Biléam. Dat was een heel bijzondere ezelin en een heel merkwaardige baas. Als die ezelin alles kon vertellen wat ze gehoord, gezien en beleefd had met

haar baas, zou het een dik boek worden. En ik weet zeker dat velen in deze tijd, waarin magische krachten zo'n rol spelen, ervan zouden smullen. Magische krachten komen onder allerlei vormen voor. Zelfs onder bevindelijke termen.

Iets dergelijks lezen we in het Nieuwe Testament. Paulus blijft twee jaar in Eféze. Hij verricht door de kracht van Gods Geest grote wonderen. Hij werpt ook boze geesten uit. Nu woont er in Eféze een Joods overpriester die zeven zonen heeft. Deze jongens willen ook boze geesten uit gaan werpen. Omdat ze Joden waren mogen wij aannemen dat ze het in de Naam van de God van Israël deden. Toen deze jongens het succes zagen wat Paulus had, komen ze overeen om in de Naam van Jezus boze geesten uit te gaan werpen. Maar de boze geest antwoordt: (namelijk door de man in wie ze huisden) *Jezus ken ik, en Paulus weet ik; maar gijlieden, wie zijt gij?* Hand. 9:15. De wilde man slaat erop los, rukt hun kleren van het lijf, zodat ze naakt en gewond de vlucht namen. Wat een vertoning in de stad! Nu, zoals deze Joden gebruik maakten van de Naam Jezus, zo maken sommige waarzeggers, die van Christelijke afkomst zijn, ook gebruik van Zijn Naam.

Van het groot aantal teksten die over ezels spreken, houden ons nu alleen even bezig met de ezelin van Bileam volgens het verhaal in Numeri 22. Alleen in deze geschiedenis wordt de ezelin al 13 keer genoemd.

Toen Israël op het einde van de reis bij Kanaän kwam, legerden zij zich in de vlakte van Moab, tegenover Jéricho, dat voor hen aan de overkant van de Jordaan lag. De Heere had Mozes uitdrukkelijk geboden dat Israël geen voetstap grond kreeg van de Moabieten, want ze waren nakomelingen van Lot en hadden hun erfdeel in het Overjordaanse. Maar de Moabieten waren er niet gerust op. Ze dachten: *vroeg of laat nemen ze ons land ook in bezit*, vers 4. Oorlogvoeren tegen Israël durfden ze niet, daarom verzint koning Balak een list. Balak wist dat in Pethor, een plaatsje aan een rivier in Haran (Syrië) een waarzegger woonde. Balak stuurt een zware delegatie naar Bileam om te vragen of hij Israël wilde vervloeken. Hij behoefde het niet voor niets te doen. Ze hebben een dikke beurs bij zich. Nu, om het lang verhaal kort te maken, Bileam zegt *dat hij niet mee wil gaan voordat hij weet wat de Heere tot hem zal hebben gesproken*, vers 8. Dit is een heel merkwaardig voorval. Waarzeggers kunnen dus ook contact zoeken en krijgen met Gods Geest. Het *hoe* van deze mysterie is onbegrijpelijk. Wij verdiepen ons er ook niet verder in. Want waarzeggerij is een heel gevaarlijk terrein.

Bileam gaat met de afgevaardigden van Balak niet mee, totdat de Heere hem toestemming geeft om te vertrekken, onder die voorwaarde dat hij alleen zal spreken naar Gods wil. Onderweg gaat het mis. De ezelin ziet een Engel staan met een uitgetrokken zwaard. Het dier wordt bang en gaat van de weg af in het veld lopen. Bileam slaat het dier in de richting van de weg. Daarna stelt de Engel des HEEREN zich op een smal pad tussen de wijngaarden. De ezelin gaat zover mogelijk naar de éne kant en klemt Bileams voet tussen de muur en haar lichaam. Bileam raakt geïrriteerd en slaat haar opnieuw met zijn zweep. Vervolgens stelt de Engel des HEEREN zich op zo'n smal pad dat de ezelin er niet meer langs kan. De ezelin legt zich nu neer op de grond. Bileam wordt woedend en slaat haar met een stok zo hard hij kan. Toen opende de Heere de mond van de ezelin zodat ze met menselijke stem, waarschijnlijk in het Aramees, zegt: *Wat heb ik u gedaan, dat gij mij driemaal geslagen hebt?* Vers 28. Daarop volgt een tweegesprek met de blinde waarzegger en de verstandige ezelin. Aan het eind van de discussie opent de Heere Bileams ogen en ziet hij de reden waarom de ezelin zich zo vreemd gedroeg. Daarop volgt een

gesprek tussen de Heere en Bileam. En wij weten de geschiedenis, hoe dat de Geest van God op Bileam komt, waardoor hij kostelijke zegeningen uitspreekt over Israël en zelfs van de Ster in Jacob profeteerde.

Waarom gebruikte de Heere *een knecht van de duivel* om die zegeningen uit te spreken en geen kind des Heeren vanuit Israël? Een heel moeilijke vraag. Misschien wilde de Heere tonen welke satanische machten er bezig waren om het volk van Israël te verleiden en te verwoesten. Maar dat Hij er toch boven stond.

Zo is het ook nu met Israël. Satanische, Antichristelijke machten zijn bezig om dit volk, als het mogelijk was, uit te roeien van de aarde; althans vanuit het land Israël. Soms toont de Heere in Zijn opmerkelijke Voorzienigheid dat Hij erboven staat.

De jonge ezel

Wij gaan ons nu bezighouden met de zegen die *een kind des Heeren* uitsprak. Vader Jacob ligt op zijn sterfbed. Voor iedere zoon heeft hij een apart woord en een aartsvaderlijke zegen. Die zegen is tevens profetie. De vervulling ervan kan niet missen, Genesis 49.

Van Juda zegt hij onder andere: *Hij bindt zijn jongen ezel aan de wijnstok en het veulen zijner ezelin aan den edelsten wijnstok*. Wellicht dat Jacob voorziet dat het land van Juda vruchtbaar zal worden met wijnstokken en dat men een veelheid aan wijn zal produceren. Wijn is in het Midden-Oosten een volksdrank, die men dagelijks gebruikt. De overvloed daarvan is aangenaam en lekker. Het is zeker dat er in geestelijke betekenis in deze profetie ligt. Wij mogen niet vergeestelijken en iets in de Schrift leggen wat de Heilige Geest niet bedoelt. Daarom doe ik een voorzichtige poging om de vervulling aan te tonen.

Voordat de Heere Jezus Zijn intocht in Jeruzalem deed, rijdend op een veulen gaf Hij zijn discipelen opdracht: *Gaat heen, in het vlek dat tegen u over is; en terstond als gij in hetzelfde komt, zult gij vinden een veulen gebonden, op hetwelk geen mens gezeten heeft; ontbindt het en brengt het ... En Hij zat op hetzelfde*, Markus 11:2 en 7b. Deze profetie is reeds voorzeggd in Zacharia 9:9. "Zie, uw Koning zal u komen, (...) arm en rijdende op een ezel". Het is zeker, dat Christus Zichzelf bij vergelijking de *Edelste Wijnstok* noemt, volgens Johannes 15:1. En dat Hij Zich aan *een veulen verbond* om Jeruzalem binnen te rijden, volgens al de Evangelisten.

Er ligt nog een lering in deze profetie voor mensen die de Heere in Zijn dienst gebruikt. Jezus maakte gebruik van een ezelsveulen. Niet van het sierlijke rijpaard. Dat mag tot troost dienen van hen die in de Kerk des Heeren werkzaam en dienstbaar zijn. Dikwijls leren ze zich als ezelsveulens kennen. Na verloop van een aantal jaren dienst te doen in de kerk, moet men terug ziende zeggen: *wat heb ik daar en daar dom, erg dom gedaan*.

En tevens is het een lesje voor ons om de *prediker* van de *prediking van het evangelie* te onderscheiden. Een witte of zwarte ezel is niet van belang, maar Gods Woord wat gebracht wordt. Jullie begrijpen wel wat ik bedoel. Wij zijn verantwoordelijk wat wij doen met de boodschap, wie die ook tot ons brengt.

KAMEEL

Iedereen kent wel een paar (bijna) Hebreeuwse woorden. Kameel is er een van. Het Hebreeuws woord voor kameel is *kamal*. Hij wordt in de Bijbel *kemel* genoemd. Het Hebreeuwse meervoud is *kemàliem*. Kemel komt ca. 60 keer voor in de Bijbel, waarvan 6 keer in het Nieuwe Testament. Twee keer komt een jonge kameel voor, in het Hebreeuws wordt die *bècher* genoemd, Jesaja 60:6 (de snelle kemels); Jeremia 2:23 (snelle kemelin).

3 keer komt *rèkesj* voor: één keer in 1 Koningen 4:28. Daar wordt het vertaald: snelle kemels. En twee keer in Esther 8:10, 14: *rijdende op snelle kemelen, op muilen van merriën geteeld*. Taalkundigen vertalen liever een soort rijpaarden, die waarschijnlijk door kruising geteeld zijn, dan *snelle kemelen*.

DE HOND

Tot onze huisdieren behoort ook een hond, maar voor de Israëlieten was het een onrein dier. We zullen enkele soorten honden even bekijken en de meeste honden laten lopen. De Hebreeuwse naam voor hond is *kèleb*. Een bekende naam, omdat Kaleb, één van de verspieders die een goed gerucht van Kanaan bracht, bijna dezelfde naam droeg. Kèleb komt 30 keer voor in de Bijbel. Ca. 10 keer lezen we van een hond in het Nieuwe Testament.

Slechts zelden lezen wij dat een hond gebruikt wordt in dienst van mensen. Jeremia 15:3: *met de honden om te slepen*.

De wind- en jachthonden werden reeds in oude tijden voor de jacht gebruikt. Spr. 30:31: *een windhond van goede lendenen*.

De thans in Israël voorkomende pariahond komt in het gehele Midden-Oosten voor. Vroeger leefden deze honden zonder meester of verzorging. In Exod. 22:31 wordt over vlees gesproken wat op het veld verscheurd was, en aan de honden werd gegeven. De pariahonden houden zich wel in de omgeving van mensen op, maar zijn meer aan de plaats dan aan de mens gehecht. Het zijn dieren met een tamelijke spitse snuit, een vaalrode vacht en een vrij lange staart. Overdag merkt men niet veel van hen, dan slapen ze in verborgen hoeken of op het veld. 's Avonds en 's nachts komen de troepen bijeen, dan doorkruisen ze de straten van steden en dorpen, waar ze de bewoners vaak uit de slaap houden door hun gehuil, Psalm 59:6, 15. Dan ruimen ze alles op, wat voor hen eetbaar is, Micha 7:7. De honden werden wel gebruikt als bewakers van de kudde, Job 30:1, niet om de kudde bijeen te houden, maar om roofdieren 's nachts af te weren.

Voor Israël waren zij het beeld van onreinheid. Verschillende teksten spreken over de hond en zijn gewoonten in ongunstige zin, Ps. 22:17; Spr. 26:11; enz. Voor de mens kunnen deze troepen honden gevaarlijk zijn, Psalm 22:17, 21. Ze weten ook overdag hun prooi te vinden, 1 Kon. 22:38; 2 Kon. 9:36.

Het woord *hond* is in Israël, zowel als bij ons een scheldwoord, 1 Sam. 17:43. Later werd *hond* een aanduiding voor de heidenen, die naar Joodse opvatting onrein waren. Deze vergelijking wordt zelfs eenmaal door de Heere Jezus gebruikt, Matth. 15:26, al sprak Hij het in een verzachte vorm.

In Luk. 16:21 staat dat de honden aan de zweren van Lazarus likten. Dat was volgens oude schrijvers een verzachting van zijn pijn, omdat men er vanuit ging dat een hondentong verzachtend en genezend werkte. Tegenwoordig denkt men daar anders over. Een hondenbeet is heel gevaarlijk. Een arts snijdt dan een groot gedeelte van het vlees weg, om besmetting te voorkomen. De honden hebben Lazarus' ellende waarschijnlijk verzwaard.

Voorgangers die niet getrouw waken worden bij stomme honden vergeleken, die niet blaffen als er gevaar aankomt, Jes. 56:10. Daaruit kunnen we concluderen dat ze toen ook al als waakhond werden gebruikt. Soms zijn ze een type valse leraars, Filip. 3:2. Of duiden mensen aan die terugvielen in de wereld, 2 Petrus 2:22.

Eerst in latere tijd, schijnen honden als huisdieren gehouden te zijn, Matth. 15:27: *Hondekens die aten van de broskens die vallen van de tafel hunner heren*. Het kan ook zijn dat er honden worden bedoeld die buiten leefden en het overschot van de tafels kregen.

6. WILDE DIEREN (REIN VERKLAARD)

Diverse soorten herten en hinden

In Deut. 14:5 worden de volgende reine dieren genoemd:

Hebreeuws	Statenvertaling	Hebreeuws woordenboek
Ajàl	hert	hinde, vrouwelijk hert
Tsebi	ree	gazelle
Jachmoer	buffel	antilope, (damhert)
Àqo	steenbok	Sinaï steenbok
Disjon	das	schroefantilope
Théoo	wilde os	buffel
Reeëm, Deut. 33:17	eenhoorn	woudos
Zémer	gems	wilde geit, klipgeit

In het Hebreeuws blijkt dat Mozes een mooie reeks herten opsomt, die jammer genoeg niet in de Nederlandse vertaling af te lezen is.

Laten we beginnen bij de eerste, het vrouwelijk hert, de hinde. *Ajàl* is een vrouwelijk hert. De Hebreeuwse naam voor hertenbok is *ajil*. Dezelfde naam als een geitenbok.

Herten behoren bij de herkauwers en zijn eenhoevige dieren. Een kenmerkend eigenschap van een hert is het gewei. Op enkele uitzonderingen na krijgen mannelijke herten ieder jaar een nieuw gewei. Dit is een kenmerkend verschil tussen runderen en antilopen, die hoornen hebben. Hoornen worden nooit afgeworpen maar groeien voortdurend door en zijn altijd onvertakt, maar een gewei heeft vertakkingen. Hoornen komen bij de meeste soorten zowel bij mannetjes als vrouwtjes voor, maar een gewei alleen bij mannetjes. Er zijn over heel de wereld genomen wel 30 soorten herten. Hoeveel hiervan in Israël voorkwamen, is onbekend. Ik geef nog enkele gegevens van herten door.

Een hert, of liever gezegd een *hinde* was een rein dier. Die mocht in Israël gegeten worden, maar niet geofferd. Zij komt o.a. voor in Deut. 12:15, 22; 14:5; 15:22; 1 Kon. 4:23.

In Psalm 42:2 vergelijkt David zijn dorstende ziel naar God, bij een hert, (hinde) die dorst naar het water, wanneer ze opgejaagd werd door jagers of roofdieren.

In Jesaja 35:6 profeteert Jesaja dat *de kreupele zal springen als een hert*, (een hinde) onder het koninkrijk van de Messias.

In Klaagliederen 1:6 vergelijkt Jeremia de vorsten die achtergebleven zijn na de verwoesting van Jeruzalem, bij herten, (hinden) die geen water kunnen vinden. Ze zitten afgemat, als half doden neer.

Salomo vergelijkt de Bruidegom bij een ree of een *welp der herten*. In het Hebreeuws staat: een *tsebi* (*gazelle*, geen ree) of een *ofèr*, een *welp der hinden*, Hooglied 2: 9, 17; 8:14.

Een gazelle en een jong hert zijn watervlug en lenig. Zij springen over bergkloven en dringen door struiken. Zo vraagt de bruid aan haar Bruidegom om over alle beletsels heen te dringen en tot haar te komen.

De ree

Een ree is een klein soort hert die op veel plaatsen in de wereld voorkomt. In het Hebreeuws wordt de ree *ajalaah* genoemd, in de vrouwelijke vorm. Die komt 10 keer voor in de Bijbel, maar wordt steeds met *hinde* vertaald. Ier volgen enkele eigenschappen:

1. De *behendigheit* van een ree in vrijheid, is symbolisch voor Nafthali. Jacob profeteert: *hij is een losgelaten hinde*, Genesis 49:21. Jakob vergelijkt zijn zonen bij vier dieren. Matthew Henri heeft hierover een prachtige opmerking: *Onder het Israël Gods wordt een grote verscheidenheid van aard en neigingen gevonden, die het tegenovergestelde zijn van elkander, maar toch alle bijdragen tot de kracht en schoonheid van het geheel: Juda als een leeuw, Issaschar als een ezel, Dan als een slang, Nafthali als een hinde. Laat hen die van verschillende aard en temperament zijn, en verschillende gaven hebben, elkander niet bedillen of bestraffen, elkander niet benijden, evenmin als zij die van verschillende lichaamsbouw of gelaatskleur zijn.*
2. De *snelheid* van een ree wordt verwoord in 1 Samuël 22:34. *Hij maakt mijn voeten gelijk als der hinden.* Zie ook in Habakuk 3:19; Psalm 18:34.
3. De *minzaamheid* van een ree, een type van een vriendelijk meisje, treffen wij aan in Spreuken 5:19: *Een zeer liefelijke hinde.* En in Hooglied 2:7 en 3:5.
4. Over het *jongen werpen* van een ree spreekt de Heere in Job 39:5-7. *Hebt gij waargenomen den arbeid der hinden? Zult gij de maanden tellen, die zij vervullen, en weet gij den tijd van haar baren? Als zij zich krommen, haar jongen met versplijting voortbrengen, haar smarten uitwerpen? Haar jongen worden kloek, worden groot door het koren; zij gaan uit, en keren niet weder tot dezelve.* In Psalm 29:9 spreekt David daar ook over: *De stem des Heeren doet de hinden, (reeën) jongen werpen.* Een ree is een schuw dier. Haar angst kan het werpen van haar jongen verhaasten. En omdat ze zich vlug opgejaagd voelt, verlaat ze soms haar jongen vroegtijdig, Jeremia 14:5.

In Psalm 22:1 luidt het opschrift: *Aijeleth hasscháchar*. Dat betekent: de reeën des dageraads. Waarschijnlijk is dat een bekende melodie geweest, waarop David zijn Psalm dichtte.

Gazelle, antilope en schroefantilope

Overal waar *reeën* in de Bijbel staat, moet eigenlijk *gazellen* staan. Het is verwarrend, maar ik hoop dat jullie het begrijpen. *Gazelle* is de vertaling van het Hebreeuwse *tsebi*. Als er *tsebi* staat en het door de Heilige Geest geïnspireerd is, dan zijn wij toch verplicht de beste vertaling te volgen. *Tsebi* betekent ook *prachtig*. Gazellen behoren onder de groep antilopen. Deze zijn evenhoevig en herkauwers. Het zijn planteneters. Ze worden onderverdeeld onder de holhoornigen. In Deut. 14:5 worden twee soorten antilopen genoemd: de gazelle en de schroefantilope. Het vlees van een gazelle mocht men eten, maar evenals de herten was het verboden hen te offeren, Deut. 12:15,22; 15:22; 1 Kon. 4:23. Een gazelle is schuw en bijzonder snel, 2 Samuël 2:18; Spreuken 6:5; Hooglied 2:9,17 en 8:14; Jesaja 13:14. De bekendste gazelle is iets kleiner en slanker dan een ree. Zijn vacht is bruin. Zijn horens zijn geringd. In de Negev woestijn komen ze in grote groepen voor.

De *tachmoer*, is een *antilope* of volgens sommige taalkenners een damhert. Deze komt maar 2 keer voor in de Bijbel: Deut. 14:5 en 1 Kon. 4:23.

De *disjon*, een *schroefantilope*, kwam vroeger regelmatig voor in Israël, maar is daar thans verdwenen.

De steenbok

Het Hebreeuwse *àgo*, de steenbok, komt maar 1 keer voor in de Bijbel, in Deut. 14:5. Hij behoort bij de familie van de holhoornigen, evenals de gems. Een steenbok is de bekendste van dit soort. Hij kwam vroeger veel voor in het Midden-Oosten en leeft nu nog in Israël. De *àgo* is waarschijnlijk de Sinaï steenbok. Het geitje van deze steenbok wordt in het Hebreeuws genoemd *jaêel*. In de Statenvertaling is *jaêel* als steengeit vertaald.

De Heere spreekt in Job 39:4-7 over het baren van de *jaêel*. *Weet gij den tijd van het baren der steengeiten?*

David spreekt over hun verblijfplaats op de rotsen, 1 Samuël 24:3; Psalm 104:18.

Salomo prijst de *Jaêel*, de vrouwtjes steenbok aan vanwege haar sierlijkheid en trouw, Spreuken 5:19. Onze Statenvertalers hebben vertaald: *een aangenaam steengeitje; laat u haar borsten ten allen tijde dronken maken; dool steeds in haar liefde.*

Buffel

In Deut. 14:5 noemt Mozes enkele reine dieren, die men in Israël mocht eten: *een hert en een ree en een buffel; en een steenbok en een das en een wilde os en een gems*. Het Hebreeuwse woord *jachmoer* is foutief vertaald met *buffel*. Sam. Bochart (geb. te Rouen 1559- overl. 1667, een groot geleerde) heeft er vier eeuwen geleden al op geattendeerd. *Jachmoer* is geen buffel, maar een *antilope*, of een damhert. Bij de bespreking van de herten hebben we er al op geattendeerd.

De wilde os is óók een foutieve vertaling. Het interessante is, dat het Hebreeuwse *Téoo* geen wilde os is, maar een buffel. Wij missen dus geen buffel in de Bijbel, hoewel de vertaling niet correct is.

Een gevangen buffel komen wij tegen in Jesaja 51:20. *Uw kinderen zijn in bezwijming gevallen, zij liggen vooraan op alle straten, gelijk een wilde os in het net; zij zijn vol van de grimmigheid des HEEREN; van de schelding uws Gods*. Jesaja spreekt in deze profetie in de naam des HEEREN, Jeruzalem aan. De stad ligt verwoest, de inwoners zijn gedood of verdreven, alleen een groep arme mensen zijn overgebleven. Zij leven in een grote chaos en verwarring. Jesaja vergelijkt hen bij een wilde os in een net. Het moet dus vertaald worden *een buffel* in een net. Maar in feite maakt het weinig uit. Ik weet niet jongelui, of jullie ooit een wild dier in een net verstrikt hebben gezien. Je kunt gerust geloven dat zo'n beest als een wilde stier tekeer gaat. Hij trapt, hij bulkt, hij snuift van woede en draait en keert zoveel hij kan. Dit is een type van een mens, die onder Gods slaande hand in opstand leeft tegen God. Uitwendig zou hij nog stil kunnen zijn, maar inwendig bruist zijn gemoed en lopen allerlei opstandige gedachten door elkaar.

Een van de zwaarste kruizen van een kind van God is als hij in deze opstand gebonden zit. Wij kunnen met de Heere overal doorheen. Door de heetste oven, door de grootste verachting, door de droevigste verliezen en de moeilijkste problemen. Maar als opstand en onverenigdheid bezit neemt van ons hart, dan zijn we onze kracht kwijt. *De onderdrukking zou wel een wijze dol maken*, zegt Salomo. In dit warnet van ellende kan alleen de Heere uitkomst geven, wanneer Hij spreekt door Zijn Geest: *Maak u los van de banden van uw hals, gij gevangen dochter van Sion*, Jesaja 52:2.

Woudos (eenhoorn)

Wij komen nu bij de *woudos*, of *eenhoorn*. Het Hebreeuwse *reeëm* betekent volgens de Bijbelse Encyclopedie een *woudos*, (of wilde os) die in het hele Midden-Oosten voorkwam, maar omtrent de zeventiende eeuw totaal is uitgestorven. De Statenvertaling heeft in navolging van de Septuagint (de Griekse vertaling van het oude Testament) steeds *eenhoorn* vertaald. Het is niet aannemelijk dat een eenhoorn wordt bedoeld. Een *eenhoorn* is eigenlijk een dier uit de fabelwereld. Het heeft een zeldzaam krachtige hoorn heeft om andere dieren te doden. Met eenhoorn hebben onze Statenvertalers wellicht de *neushoorn* bedoeld. Een neushoorn behoort tot de roofdieren met gespleten hoeven. Hoewel de neushoorn de klauw verdeelt, is het de vraag of hij ook herkaut. Het is wel mogelijk, want het is een planteneter. De neushoorn komt niet voor in de lijst van reine dieren.

Uit de beschrijving in Job 39:12-15 is het heel waarschijnlijk dat *reeëm* als woudos of wilde os vertaald moet worden. *Zal de eenhoorn u willen dienen? Zal hij vernachten aan uw kribbe? Zult gij den eenhoorn met zijn touw aan de voren binden? Zal hij de laagten achter u eggen? Zult gij op hem vertrouwen, omdat zijn kracht groot is, en zult gij uw arbeid op hem laten? Zult gij hem geloven, dat hij uw zaad zal wederbrengen, en vergaderen tot uw dorsvloer?* De Heere beschrijft de condities van dit beest en toont aan dat hij ongeschikt is voor gebruik in de landbouw. De woudos was een groot rund, die op een buffel leek, maar lichter gebouwd was. Zijn hoornen waren lang en eerst zijwaarts, daarna gedraaid, naar voren gericht en vervolgens naar boven.

Er is nog een reden waaruit blijkt dat met *reeëm* geen neushoorn wordt bedoeld. In Deut. 33:17 staat dat Mozes Jozef met zijn twee zonen vergelijkt bij een *reeëm*: *Zijn hoornen zijn hoornen des eenhoorns, met dezelfde zal hij de volken tezamen stoten tot aan de einden des lands. Dezen nu zijn de tienduizenden van Efraïm en de duizenden van Manasse*. Het beeld van de éénhoorn komt hier niet te pas. Jozef wordt bij een woudos vergeleken, zijn twee zonen bij de *twee hoornen* van de os. En een eenhoorn heeft er geen twee. Efraïm en Manasse werden op Juda na, de grootste stammen onder het volk Israël. Zij konden het grootst aantal mannen leveren om de vijand te verjagen.

Bileam vergelijkt Israël bij een *reeëm*: *Zijn krachten zijn als van een eenhoorn*, Numeri 23:22; 24:8. Ook hier moet het met woudos vertaald worden.

Jesaja spreekt over eenhoornen, (*reeëmiem*) die gaan naar het land Edom. Jesaja 34:7. De *reeëm* een is een type van Edoms edelen en vorsten, die ter slachting worden overgegeven.

David spreekt de drie keer over een eenhoorn, (*reeëm*):

Verhoor mij van de hoornen der eenhoorns, Psalm 22:22.

En hij doet ze huppelen als een kalf, den Libanon en Sirjon als een jonge eenhoorn, Psalm 29:6. Een kalf en jonge woudos lijken op elkaar. Wij kunnen ons voorstellen hoe deze jonge dieren kunnen huppelen. Als we *reeëm* met neushoorn zouden vertalen, merken we dat er iets niet klopt.

Maar Gij zult mijn hoorn verhogen, gelijk eens eenhoorns, ik ben met verse olie overgoten, Psalm 92:11. In Psalm 92 zien wij weer hetzelfde beeld dat we telkens in Davids leven tegenkomen. Hij wordt omringd door sterke tegenstanders en vijanden, die het op zijn leven gemunt hebben. De Heere zal zijn hoorn verhogen, d.w.z. hem kracht en dapperheid geven om door alle tegenstand te breken en hen weg te stoten. Je moet niet denken dat je er levend vanaf komt, als een woudos met kwade bedoelingen je op zijn hoornen neemt.

Gems

In Deut. 14:5 noemt Mozes onder de reine dieren een *zémer*, vertaald met *gems*. Een gems is een wilde geit of klipgeit. Het woord is afkomstig van een wortelwoord wat *springen* betekent. Onder taalkundigen geen zekerheid dat gems de juiste vertaling is. Vandaar dat we onze gems laten springen op de bergen en wij naar andere dieren gaan.

6. ENKELE WILDE DIEREN

De leeuw

De leeuw draagt in het Hebreeuws diverse namen. Er is geen dier die in de Bijbel zoveel namen draagt.

1. De meest voorkomende is *arjeeh*, vertaald met leeuw. Deze naam komt 45 keer voor in het Hebreeuws en 10 keer in het Aramees, met een klein verschil.
2. De tweede naam lijkt veel op de eerste: *arie*, vertaald met leeuw. Deze naam komt 34 keer voor in het Hebreeuws.
3. De derde naam is *lawie*. Deze wordt 2 keer vertaald met leeuwen, Psalm 57:5, Jesaja 30:6. *Lawie* wordt 9 keer vertaald met: oude leeuw. 1 keer wordt het vertaald met: oudachtige leeuw, Job 4: 11. *Lawiejaah* (vr. vorm) komt 1 keer voor als leeuwin.
4. De vierde naam is *slachal*. Deze naam komt 7 keer voor en wordt steeds vertaald felle leeuw, bijvoorbeeld in Psalm 91:13.
5. De vijfde naam is *ke'fier arioth*. Deze naam komt ca. 30 keer voor en wordt vertaald met jonge leeuw.
6. De zesde naam is *lajisj*. Deze komt drie keer voor en wordt vertaald met oude leeuw, Job 4:11, Spreuken 30:30 en Jesaja 30:6.
7. De zevende naam is *kor ari*, en komt 1 keer voor als leeuwenwelp.
8. Ook komt de naam *kor arijaah* 2 keer voor als leeuwenwelp. De laatste is een vrouwelijke vorm.
9. Wij vinden ook nog 1 keer *arijoth*, vertaald als leeuwinnen, in Hooglied 4:8.
10. Tenslotte wordt het Griekse *lion*, 10 keer in het Nieuwe Testament vertaald met leeuw.

In Job 4:10 en 11 worden 5 van de 10 namen genoemd. Een bijzonderheid!

De brulling des leeuws, (arjeeh)

en de stem des felle leeuws, (sjachal)

en de tanden der jonge leeuwen worden verbroken. (kefieriem)

De oude leeuw vergaat, omdat er geen roof is, (le'iesj),

en de jongen eens oudachtigen leeuws worden verstrooid. (In het Hebreeuws: *zonen van de lawiejaah*)

Tamme en wilde dieren worden allebei gebruikt als type van goddelozen en Godzaligen. De leeuw wordt enkele keren beschreven als type van niemand minder dan de Zoon van God, de Leeuw uit de stam van Juda.

De stam van Juda had een leeuw in zijn banier. In navolging daarvan lieten de Hollandse Graven die de Christelijke godsdienst waren toegedaan, óók een leeuw afbeelden in hun vaandel. Op die manier is de leeuw in ons Zeeuwse wapen terechtgekomen: *LUCTOR ET EMERGO*. IK WORSTEL EN ONTKOM.

Nu, een vaandel met die leeuw draagt het leger van Koning Jezus achter hun dappere Koning!

Een zwijn en varken

Wij komen nu bij een dier waar de orthodoxe Joden een grote afkeer van hebben. Het is een *chazier*, een zwijn. Leviticus 11:7: *ook het zwijn zal u onrein zijn*. Psalm 80: 14: *het zwijn uit het woud*; dit is een wild zwijn.

Een zwijn gold vanouds als beeld van vuilheid, Spreuken 11:22; Matth. 7:6; Petrus 2:22. Van zwijnen hoeden wordt gesproken in: Matth. 8:30; Markus 5:12; Lucas 8:32 en 15:15. misschien moeten wij er tamme zwijnen door verstaan; dat zijn een soort varkens, zoals wij die kennen, Deut. 4:8. In de omgeving van Decapolis woonden veel mensen van heidense afkomst, die zich niet hielden aan de spijswetten van Mozes.

De beer

Een beer kwam in Israël en omgeving regelmatig voor. Een *dow* is een beer, een *doebaah* is een beerin. De beer is een telganger. Hij beweegt beide poten aan één kant gelijktijdig.

De 'bekendste' beer uit de Bijbel is de beer die door David van kant gemaakt werd, 1 Sam. 17:34. Dapper zo!

En die twee beren die 42 kinderen doodden, die met de hemelvaart van Elia gespot hadden en riepen naar Elisa: *Kaalkop, ga op!* Met andere woorden: *probeer hetzelfde eens!* 2 Kon. 2:23, 24. Je moet niet vragen hoe ze thuis over die profeten geroddeld hebben.

Ten overvloede vermeld ik nog dat een beer voorkomt in 2 Sam. 17:8, Spr. 17:12, Hos. 13:8. Van zijn tandengeknars lezen we in Jes. 59:11. In Dan. 7:5 is de beer een type van het wereldrijk van de Meden en Perzen.

De vos

Wij komen nu bij een vossenhol. Er wordt in de Bijbel regelmatig over een vos gesproken. Het Hebreeuwse woord *sjo'e'al* betekent vos. Volgens sommige taalkenners betekent het ook jakhals. De vos komt 6 keer voor in de Bijbel. Richteren 15:4; Psalm 63:11; Nehemia 4:3; Klaagliederen van Jer. 5:18; Ezechiël 13:4.

In Richteren 15:4 komen 300 vossen voor, die Simson op één dag vangt. Sommigen denken dat dit *jakhalzen* waren, want die leven in gezelschappen, maar een vos leeft alleen, en verblijft overdag in holen.

In Israël komen verschillende soorten vossen voor. Ze voeden zich met kleine diertjes en planten.

In het Nieuwe Testament komt de vos 3 keer voor. 2 keer in Matth. 8:20 en Lucas 9:58, in verband met de uitspraak van Jezus: *de vossen hebben holen*. In Lukas 13:32 wordt Herodus bij een vos vergeleken.

Behalve in de genoemde teksten komt *sjo'e'al* nog twee keer voor. 1 Samuël 13:17 als de naam van een landschap, Sual. In 1 Kron. 7:36 is Sual een nakomeling uit de stam van Aser.

Luipaard

Nameer is het Hebreeuwse woord voor luipaard. Dit is een prachtig, gevlekt (Jer. 13:23) roofdier, Jer. 5:6. Deze kwam vroeger veel voor in Israël en omgeving. Hoogl. 4:8; Jes. 11:6; Hos. 13:7; Dan. 7:6. Beth-Nimra, Jozua 13:27 betekent: *huis der luipaarden*. Wateren van Nimrin, Jes. 15:6 betekent: *wateren der luipaarden*. De flora en fauna in Israël was toen anders dan nu.

Een anderen naam voor luipaard is pardel of panter, Openb. 13:2.

Hyena

De gestreepte hyena komt voor in Jesaja 23:22. "En de *wilde dieren* zullen elkander toeroepen". In het Hebreeuws staat *ienaah*, vertaald met wilde dieren, maar het zijn hyena's. De hyena's leven waar eens de stad Babel lag. Een hyena is een aasetend zoogdier, zo groot als een forse hond. Ze staan bekend om hun verontrustend gehuil. Vandaar dat Jesaja schrijft; elkaar toeroepen.

Wolf

Zéew, vroeger zeëb uitgesproken, is het Hebreeuwse woord voor wolf. Het woord komt 7 keer voor in het Oude Testament. De wolf kwam vroeger veel voor in Israël en omgeving. Nu is hij veel zeldzamer. De wolf is een nachtroofdier, die gek is op schapen en kleinvee. Zie Gen. 49:27; Jer. 5:6; Ezech. 22:27; Zef. 3:3. Als type van de mensen in de heerlijke Nieuw Testamentische kerkstaat, komt hij voor in Jes. 11:6 en 65:25.

In het Nieuwe Testament wordt de wolf als type van de duivel en valse leraars genoemd in Matth. 10:16; Lukas 10:3; Joh. 10:12; Hand. 10:29.

Jakhals

Wij hebben nu praktisch al de landdieren die in de Bijbel voorkomen genoemd. Wij gaan ons nog even bezighouden met een jakhals. Jullie hebben nog nooit in de Bijbel over een jakhals gelezen en toch komt hij ca. 12 keer voor. Er zijn in het Hebreeuws 2 woorden die veel op elkaar lijken en door de Statenvertalers als *draak* vertaald worden.

Het eerste woord is *Tan*. Het betekent een *jakhals*; in het meervoud *tanniem* (met een **m**); de vrouwlijk vorm is *tannoth*.

Het tweede woord is *Tannien*, in het meervoud *taniennem*. Het moet vertaald worden: krokodil of een ander reptiel- of slangensoort. Jammer dat beide woorden (*Tanniem* en *tanienn*) als één werden gelezen door de Statenvertalers. Dat geeft best problemen.

Tan en *tanniem*, jakhals en jakhalzen, komt 12 keer voor in de Bijbel. Job 30:29; Psalm 44:20; Jesaja 30:22; 34:13; 35:7; 43:20; Jeremia 9:11; 10:22; 14:6; 51:37; Micha 1:8. In Mal. 1:3 staat *tannoth*. Uit de samenhang van deze teksten blijkt duidelijk dat er jakhalzen *in de wildernis* mee bedoeld worden. En zeker geen dieren in het water.

In Klaagliederen van Jer. 4:3 staat: *Zelfs laten de zeekalveren de borsten neder, zij zogen hun welpen; maar de dochter mijns volks is als een wredegeworden, gelijk de struisen in de woestijn*. In de Hebreeuwse Bijbel staat *tannien* (met een n). Maar op

de kantlijn van de Hebreeuwse Bijbel staat: lees: *tanniem*. De Rabbi's hebben daarmee bedoeld, dat die *n* een *m* moet zijn. Maar hun stelregel was: nooit en te nimmer de kleinste wijziging in de tekst aan te brengen. Met andere woorden, *tannien*, betekent een zeedier, maar wij behoren in het Hebreeuws *tanniem* te lezen, wat een jakhals betekent.

Je ziet, hoe moeilijk het is om deze tekst te vertalen. De bedoeling van de tekst is: *De zogende jakhalzen in het wild, zijn een beschamend voorbeeld voor de moeders van Sion, die vanwege de verwoesting, evenals de struisvogels in de woestijn, hun jongen verlaten.*

Een probleem vormt Ezechiël 29:3, waar staat: *Faraö die grote zeedraak*. En Ezechiël 32:2: *Faraö een draak in de zeeën*. In het Hebreeuws: *tanniem*. Het is ongepast om hier *jakhalzen* te vertalen. Want Faraö wordt vergeleken bij een *dier in de zee of in een meer*. Misschien dat de Hebreeuwse tekst *tannien*, (een krokodil) gelezen moet worden. Maar ik zou nog liever denken, dat hier met *tanniem* geen jakhals, maar een ander dier die in het water leeft, bedoeld wordt.

Dat een landdier soms dezelfde naam draagt als een zeedier behoeft ons niet te verbazen. In onze taal hebben we dat met luipaard en Nijlpaard. Ook met koe en zeeke.

7 SLANGEN EN REPTIELEN

<i>Hebreeuws</i>	<i>Statenvertaling</i>	<i>Hebr. woordenboek</i>
Nahasj	slang	slang
Efeeh	adder, basilisk	gele gifslang
Sjaraf	(vurige) slang, draak	.-
Pëten	adder	cobra
Tsëfa	adder, basilisk	adder
Tsëfanie	adder, basilisk	adder
Sj'fiefon	adderslang, Gen. 49:7	zandadder
Qippos	wilde meerle, Jes. 34:15	zandboa
Tannien	draak	slangensoort en krokodil
Semamiet	spinnekop, Spr. 30:28	gecko, (hagedissoort met hechtzooljes aan hun tenen, om steile wanden te beklimmen)
	<i>Grieks, N. T.</i>	<i>Grieks woordenboek</i>
Ofis	slang	slang
Exidna	adder	adder, slang
Draakon	draak, Openbaring 12 etc.	draak (in mythe); soort zeevis

Bovengenoemde reptielen komen ca. 100 keer voor in de Bijbel.

In ons oud taalgebruik wordt met een *draak* een slangensoort bedoeld, en met een basilisk een boomhagedis.

Afgezien van het feit dat deze reptielen letterlijk in de Bijbel genoemd worden, hebben ze ook een figuurlijke betekenis.

- A. De duivel in de gedaante van een slang, Gen. 3:1. De draak die in Openbaring wordt genoemd is een zinnebeeldig dier, met 7 hoofden en 10 hoornen, zoals die niet in de natuur voorkomt. Het is een type van de duivel, die eerst regeerde door de Romeinse keizers en later door Antichristelijke machten.

- B. Het slangenzaad als type van alle mensen buiten Christus, Gen. 3:15; Matth. 23:33.
- C. Slangen en zeedieren als type van vijandige machten, Jes. 27:1.
- D. Vergif van slang en adder, als type van laster, etc., Psalm 140:4.
- E. Voorzichtigheid in hun beweging, wordt als een deugd voorgesteld, Spreuken 30:19; Matth. 10:16.
- F. Koperen slang als type van Christus aan het kruis, Num. 21; Joh. 3:14. De koperen slang schitterde in de zon. Iedere Israëliet die van een slang gebeten was, kon hem van verre zien. Al stond hij op het punt te sterven, als hij een gebroken oog op de slang sloeg, werd hij gezond. Als een zondaar met een zwak oog op Christus ziet, zal hij leven door Hem! Komt, en ziet, de neerbuigende goedheid van Christus, Die Zichzelf liet afbeelden door een walgelijke en vergiftige slang! Hij boog Zich onder het slangenzaad om hen van de giftige slangenbeten te genezen.
- G. Slangen en adders als type van vreedzame gelovigen, die op de berg des Heeren wonen, Jes. 65:25. Zie ook Jes. 11:8, 9: *En een zoogkind zal zich vermaken over het hol van een adder; en een gespeend kind zal zijn hand uitsteken in de kuil van den basilisk. Men zal nergens leed doen noch verderven op den gansen berg Mijner heiligheid; want de aarde zal vol van kennis des HEEREN zijn, gelijk de wateren den bodem der zee bedekken.*

8. KLEINE LANDDIEREN

In Leviticus 11:29, 30 en Deut. 14:7 worden enkele kleine landdieren en amfibieën genoemd, die we nog niet genoemd hebben.

<i>Hebreeuws</i>	<i>Statenvertaling</i>	<i>Hebreeuws woordenboek</i>
Zoheliem	kruipend gedierte	kruipend gedierte
Zahal	slang	rups
Chòled	wezeltje (Talmoed heeft óók wezel!)mol	
Achbar	muis	muis
Tsaw	schildpad	schildpad
Anakaah	zwijnegel (=stekelvarken)	.-
Koach	krokodil	waraan
Letaäh	hagedis	.- (Rashi: kleine salamander)
Chomet	slak	hagedis
Tinsémeth	mol	vleermuis (mol en vleermuis)
Arnèwet	haas	haas, konijn
Sjafan	konijn	klipdas

In Psalm 104:18 en Spr. 30:26 is konijn vertaald, maar dit moet een klipdas zijn. Deze heeft veel overeenkomst met een konijn.

Ts'frdeea	vorsen, o.a. Ex. 8	kikvors
-----------	--------------------	---------

Het is best leerzaam meisjes, om deze kleine diertjes eens op te zoeken en de leringen die in de Bijbel staan na te pluizen, maar jullie vinden ze zó griezelig, - ik hoor het al aan jullie geroezemoes – dat we deze diertjes laten kruipen.

Wat kunnen we dan van een muis leren?

Ik weet het ook niet direct. Wil je iets leren?

Ja, natuurlijk. Anders vraag ik het toch niet.

Nou dan, dát kun je leren, om de kleine kruimeltjes op te eten en je brood voor 'tussen-de-middag' niet weg te gooien.

Is het meer niet?

Als je nog meer wilt leren, moet je eens gaan zoeken naar de betekenis van Spreuken 30:24-26.

Deze vier zijn van de kleinste der aarde; doch dezelve zijn wijs, met wijsheid wel voorzien: De mieren zijn een onsterk volk; evenwel bereiden zij in den zomer haar spijs. De konijnen zijn een machteloos volk; nochtans stellen zij hun huis in den rotssteen. De sprinkhanen hebben geen koning; nochtans gaan zij allen uit, zich verdelende in hopen. De spinnekop grijpt met de handen, en is in de paleizen der koningen.

En dan ga ik je de volgende keer overhoren. Afgesproken?

Oké.

9. ZEEDIEREN

Krokodil, *tannien*

Volgens het Hebreeuwse woordenboek is *tannien* een *krokodil*. Dat past helemaal in de samenhang van onderstaande teksten.

Dat *tannien* een water- of zeedier is, blijkt uit de volgende teksten:

Exodus 7: 9,10; Mozes' staf werd tot een *tannien*, een *draak*. De staf van Mozes werd in een krokodil, of dergelijk beest, veranderd, die in de Nijl veel voorkwamen, Jeremia 51:34.

In Exodus 7:12 staat het meervoud van *tannienem*. Het waren staven die in draken veranderen.

Nehemia 2:13 wordt gesproken over de *drakenfontein*. (Hebr. *tannien*) Het is aannemelijk dat er een kunstwerk boven een fontein gebouwd werd, met een kop van een *zeedier*. Daar werd de fontein naar genoemd.

Tannien wordt niet alleen vertaald met draak, óók met walvis. De Statenvertalers hebben 3 keer *tannien* vertaald is met *walvis*:

Genesis 1:21. *God schiep de grote walvissen, (tannienem).*

Job 7:12. *Ben ik dan een zee of walvis (tannien) dat Gij wachten om mij zet?*

Psalm 148:7. Looft den HEERE... gij walvissen. (tannienem, de meervoudsvorm wijkt iets af van Gen. 1:21). Wellicht dat ook in deze teksten een krokodillensoort verstaan moet worden.

Maar, *tannien* is ongetwijfeld ook een landdier.

Want het komt voor in Psalm 91:13: *Gij zult den jongen leeuw en den draak vertreden*. Ook komt twee keer het woord *tannienem* voor in Deut. 32:33: *haar wijn is vurig drakenvenijn*. Welke giftige slang hier bedoeld wordt, is heel moeilijk te bepalen.

Zeekoe

In de Statenvertaling komt geen *das* voor, maar er is wel sprake van *dassenvellen*, Exodus 25:5; 35:7, 23. Naar alle waarschijnlijkheid betekent het Hebreeuwse woord

tachas wat hier staat, een *zeekoe*. Er zouden dan zeekoe-huiden bedoeld worden waarmee de tabernakel werd afgedekt. Zie ook Ezechiël 16:10, *dassenvellen*. De dikke huid die weinig behaard is, wordt thans nog tot sandalen bewerkt. Zeekoeien leven in de Rode Zee.

Waraan

In de Leviticus 11:30 staat het Hebreeuws *koach* wat vertaald is met krokodil. Het woord betekent *kracht* en is volgens de Bijbelse Encyclopedie een *waraan*. De *waraan* die in Israël voorkomt is een woestijnwaraan, of een landkrokodil, die hoogstens 130 cm lang wordt. De Nijlwaraan, die ook in omgeving van de Dode Zee voorkomt, is iets groter.

10. DE GROOTSTE DIEREN

Leviathan, o.a. een potvis; en een amfibie?

Sommigen denken dat de *Leviathan* een landdier is. Uit de beschrijving en samenhang van de teksten waar deze voorkomt, moeten wij ongetwijfeld óók aan een groot zeedier denken, Psalm 74:14; 104:26. Zeer waarschijnlijk is het een potvis of een andere grote vis die in de Middellandse zee voorkwam, (of nog voorkomt). De Statenvertalers hebben *Leviathan* niet vertaald.

Jesaja 27:1 is een heel merkwaardige tekst. *Te dien dage zal de HEERE met Zijn hard en groot en sterk zwaard, bezoeken de Leviathan, de langwemelende slang, ja den Leviathan, de kromme, slomme slang; en Hij zal den draak die in de zee is, doden.* Er is volgens de Hebreeuwse tekst sprake van een *liwjatan* een rechte slang, en een *liwjatan*, een kronkelende slang. Bovendien zal Hij de *krokodil*, die in de zee is, doden. Hieruit kunnen we afleiden dat er 2 soorten slangen waren, die beide *liwjatan* worden genoemd. Ze leven op het land, maar de krokodil leeft in het water.

Heel bijzonder is Job 3:8. *Dat hem vervloeken de vervloekers des dags, die bereid zijn hun rouw te verwekken.* Volgens taalkundigen wordt er gezinspeeld op het jagen van een giftig dier. In het Hebreeuws staat er *liwjatan*, wat grammaticaal geen *rouw* verwekken kan betekenen. De tekst kan vertaald worden: ... *die bereid zijn een liwjatan, (giftig dier) op te wekken.*

In Job 40 spreekt de Heere over de *Leviathan*. Het Hebreeuws luidt: *liwjatan*. Het woord is samengesteld uit *liwja* en *tan*. Het valt op dat overal waar *tan* in voorkomt, wij moeten denken aan langwerpige beesten.

Job 40:20-28 en hfd. 41.

Zult gij den Leviathan met den angel trekken, of zijn tong met een koord, dat gij laat nederzinken? Zult gij hem een bieze in den neus leggen, of met een doorn zijn kaak doorboren? (...) Wie zou het opperste zijns kleeds ontdekken? Wie zou met zijn dubbelen breidel hem aankomen? Wie zou de deuren zijns aangezichts opendoen? Rondom zijn tanden is verschrikking. Zeer uitnemend zijn zijn sterke schilden, elkeen gesloten als met een nauwdrukkend zegel. Het een is zo na aan het andere, dat de wind daar niet kan tussen komen. Zij kleven aan elkander, zij vatten zich samen, dat zich niet scheiden. Elk een zijner niezingen doet een licht schijnen; en zijn ogen zijn als de oogleden des dageraads. Uit zijn mond gaan fakkelen, vurige vonken raken er uit. Uit zijn neusgaten komt rook voort, als uit een ziedende pot en ruimen ketel. Zijn adem zou kolen doen vlammen, en een vlam komt uit zijn mond voort. In zijn hals herbergt de sterkte; voor hem springt zelfs de droefheid van vreugde op. De stukken van zijn vlees kleven samen; elkeen is vast in hem, het wordt niet bewogen. (...) Onder hem zijn scherpe scherven; hij spreidt zich op het puntachtige, als op slijk. Hij doet de diepte zieden gelijk een pot; hij stelt de zee als een apothekerskokerij. Achter zich verlicht hij het pad; men zou den afgrond voor grijzigheid houden. Op de aarde is niets met hem te vergelijken, die gemaakt is om zonder schrik te wezen. Hij aanziet alles, wat hoog is, hij is een koning over alle jonge hoogmoedige dieren.

Uit deze beschrijving is het voor jullie wel duidelijk dat dit beest geen walvis is. In vers 6 spreekt de Heere over zijn geschubde huid en in vers 13 over zijn hals. Het zou gelukkig zijn als wij leerjongens van de Heere werden en op die plaats mogen komen waar Job verkeerde toen hij uitriep: *Ik weet, dat Gij alles vermoogt, en dat geen van Uw gedachten kan afgesneden worden. Wie is hij, (zegt Gij), die den raad verbergt zonder wetenschap? Zo heb ik dan verhaald, hetgeen ik niet verstond, dingen, die voor mij te wonderbaar waren, die ik niet wist. Hoor toch, en ik zal spreken; ik zal U vragen, en onderricht Gij mij. Met het gehoor des oors heb ik U gehoord; maar nu ziet U mijn oog. Daarom verfoei ik mij, en ik heb berouw in stof en as, Job 42:2-5.*

Jona in de vis

Wij kunnen natuurlijk niet voorbijgaan aan de zeldzaam mooie geschiedenis van Jona in de vis. Alle jongens en meisjes vinden het prachtig. Zonder er diep op in te gaan, wil ik jullie alleen dit verslag voorlezen wat een eeuw geleden in enkele tijdschriften verscheen.

De Franse geleerde Henri de Parville deelde in maart 1903 het volgende mede in een te Lausanne, Zwitserland verschijnend blad:

'De Heere nu beschikte een grote vis om Jona in te slokken; en Jona was in het ingewand van de vis drie dagen en drie nachten... De Heere nu sprak tot de vis, en hij spuwde Jona uit op het droge.'

Zo spreekt de Bijbel. Deze geschiedenis wordt door velen als een fabel beschouwd. Wie kan dat geloven? En een walvis is te klein van hals om een mens in te slokken! Zo redeneert men! De Bijbel spreekt evenwel niet eens van een walvis, maar van een grote vis. En wat is in Engeland gebeurd?

De heer Courbet verhaalt, dat de walvisvaarder genaamd *Star of the East* in de maand februari van het jaar 1841 in de buurt der Maloninen een prachtige walvis harpoeneerde. Het monster werd dodelijk gekwetst. Gedurende diens laatste stuiptrekkingen viel een matroos, met name Bartley, in het water en verdween.

Toen de walvis dood was, hees men hem aan boord en begon hem te ontleden. Nadat men een dag en een nacht gearbeid had, kwam de beurt aan de maag en ziedaar, de vermiste kameraad lag daarin. Hij was bezwijmd, maar men slaagde erin hem bij te brengen en overtuigde zich, dat hij volstrekt geen letsel had bekomen.

Evenwel was hij drie dagen lang als een razende en het was onmogelijk hem te doen spreken. Eindelijk bedaarde hij en kwam weer bij zijn verstand. Toen verhaalde hij: 'Ik herinner mij zeer goed, dat de vis mij in de hoogte gooide, daarna opving en inslokte. Ik gleed door een gladde koker naar beneden en kwam toen in een grote zak. Ik was in volslagen duisternis en om mij heen tastende, begreep ik dat ik in de maag van het zeemonster was.

De ademhaling viel mij uiterst moeilijk. Ik ondervond een ondraaglijke hitte en dacht gekookt te zullen worden. De gedachte, zo te moeten omkomen, martelde mij vreselijk. Mijn hoofd was helder en ik herleefde al de ijsselijkheden van mijn toestand. Ik kon mij niet bewegen, niet schreeuwen en verduurde een onuitstaanbare hitte. Eindelijk verloor ik het bewustzijn."

De waarheid van deze geschiedenis wordt gestaafd door de kapitein en de bemanning van de *Star of the East*. James Bartley was een van de dapperste walvisvaarders, maar door dit avontuur had zijn gestel zo geleden, dat hij in een hospitaal te Londen

verpleegd moest worden. Zijn huid is als gelooïd gebleven door de inwerking van het maagsap van de vis.

In Mattheus 12:40 wordt de vis die Jona ingeslokt heeft, *walvis* genoemd wordt. In oud Nederlands werd dit woord gebruikt voor grote vissen en zeemonsters. Het Griekse woord *kētos* is in de Griekse vertaling van het Oude Testament, (de Septuaginta) ook in gebruik in Jona 1:17. In het Hebreeuws staat er: dag gadol, letterlijk: *vis groot*.

Natuurbeschrijvers hebben erop geattendeerd dat de walvis in de Middellandse Zee niet voorkomt. Maar wèl de potvis, die tot dezelfde familie behoort. Een vissoort met een zeer elastische slokdarm, die gemakkelijk een mens kan doorslikken.

De behémoth

Ik zie het aan jullie gezicht, meisjes en jongens, jullie raken het een beetje beu. Het gaat erg lang duren. Nog even je aandacht, en we gaan naar huis.

In Job 40:10-19 geeft de Heere een prachtige beschrijving van de behémoth. Sommige vertalers denken dat het een nijlpaard is. Maar anderen schrijven dat het de kenmerken draagt van een dinosauriër.

Zie nu Behémoth, welken Ik gemaakt heb nevens u; hij eet hooi, gelijk een rund. Zie toch, zijn kracht is in zijn lenden, en zijn macht in den navel zijns buiks. Als het hem lust, zijn staart is als een ceder; de zenuwen zijner schaamte zijn doorvlochten. Zijn beenderen zijn als vast koper; zijn gebeenten zijn als ijzeren handbomen. Hij is een hoofdstuk der wegen Gods; Die hem gemaakt heeft, heeft hem zijn zwaard aangehecht. Omdat de bergen hem voeder voortbrengen, daarom spelen al de dieren des velds aldaar. Onder schaduwachtige bomen ligt hij neder, in een schuilplaats des riets en des slijks. De schaduwachtige bomen bedekken hem, elkeen met zijn schaduw; de beekwilgen omringen hem. Zie, hij doet de rivier geweld aan, en verhaast zich niet; hij vertrouwt, dat hij de Jordaan in zijn mond zou kunnen intrekken. Zou men hem voor zijn ogen kunnen vangen? Zou men hem met strikken den neus doorboren kunnen?

Het Reformatorisch Dagblad plaatste 16 december 1993 onderstaand bericht.

Evangelische school: dinosauriër is maar duizenden jaren oud

Dinosauriërs hebben niet miljoenen jaren, maar slechts duizenden jaren geleden geleefd. Tot deze opmerkelijke stelling komt de Evangelische Hogeschool in Amersfoort in haar decemberuitgave aan donateurs. Met de stelling wil de school aantonen dat 'de verwarring bij christenen over de dinosauriërrage niet nodig is'.

Volgens de Evangelische Hogeschool worden in het Bijbelboek Job de dinosauriërs vernoemd. Aan de donateurs is een kaart gezonden waarop een gekleurde tekening staat van een brontosaurus. De tekst (Job 40:10-19) op de kaart luidt als volgt:

'De Behémoth (de brontosaurus), hij eet gras als een rund, hij spant zijn staart als een ceder, hij is de grootste van Gods werken'. In de Bijbel (vertaling 1951) staat echter bij Job 40:10-19: 'Zie toch het nijlpaard, dat Ik heb gemaakt, evenals u. Het eet gras zoals het rund', etc.

Directeur R. Plattèl van de Evangelische Hogeschool meldt dat hij zich heeft gehouden aan de Statenvertaling. "Daarin staat: 'zie de Behemoth'. Behémoth is volgens Plattèl een Hebreeuws woord, dat als het ware de vergrotende trap is van ons

woord 'dier'. *Behémoth* betekent dus *groot dier*. Welk dier in Job met Behémoth wordt bedoeld, is volgens Plattèl niet duidelijk. Duidelijk is volgens hem wel dat de werkers aan de nieuwe vertaling van de Bijbel er maar een slag naar geslagen hebben. Binnen de ons bekende dierenwereld is het nijlpaard een groot en log dier, en dus hebben de Bijbelvertalers ervoor gekozen de Behémoth een nijlpaard te laten zijn. Volkomen ten onrechte, aldus Plattèl. Sterker nog: het slaat nergens op. "Want kun je van het staartje van het nijlpaard zeggen dat hij dat spant als een ceder?". De Evangelische Hogeschool laat er geen twijfel over bestaan: het is de brontosaurus die zijn grote staart kon spannen als een hoge ceder, en daarom behoren de dinosauriërs tot de Bijbelse wereld. Het is volgens Plattèl ook daarom dat christenen niet in verwarring hoeven te raken door de huidige Jurassic Parkrage.

Slotopmerking

Met dit pittige citaat uit het R. D. willen we onze artikelserie afsluiten. Het was een mooi werk om de geestelijke betekenis op te sporen, die in de beschrijving van dieren in de Bijbel voorkomen. *De opening van Uw woorden geeft licht*, zegt de Psalmddichter. Dat geeft verbinding aan de grote Auteur van de Schrift en aan de Schepper van de dieren.

Wij hebben enkele keren gezien welke spijswetten de Schepper aan Israël gaf. Het zou een studie waard zijn, om de goede elementen die hierin liggen, aan het licht te brengen. Het zou onze eetgewoonten moeten verbeteren. Het is ontstellend hoe de eetgewoonten ontaard geworden zijn in een deel van de Westerse wereld. Zij brengen veel meer ziekten voort dan wij beseffen. Laten christenen zich hierover ernstig bezinnen! (Bij het afsluiten van deze brochure kreeg ik een boek van Rex Russel in handen, die een flinke stoot geeft om gezond te gaan eten; zie literatuurlijst.)

De dieren vergaan, maar onze trouwe Schepper houdt Zijn Woord en blijft eeuwig bestaan. Hij is ook de levenmakende Herschepper. Nu, ik hoop van harte dat jullie en ik dat mogen onderinden.

Ik besluit met Psalm 104:12, tweede gedeelte, in de rijm van Datheen:

*O God, hoe heerlijk en hoe wonderbaar
Zijn Uwe wonderwerken ver en naar.
Hoe wijselijk doet Gij toch alle zaken,
Alle creaturen Uw goedheid smaken.*

Overzicht van dieren die in deze brochure genoemd worden.

<i>Hebreeuws</i>	<i>Statenvertaling</i>	<i>Hebreeuws woordenboek</i>
Ajil	ram	(wilde) ram (volwassen)
Kar	lammeren	ram (man. lam)
Sjèh	kleinvee, lam, schaap	lam van schapen of geiten
Rachel	ooi, schaap	ooi
Kèsjeb	lam, schaap	(jong) schaap (soortnaam)
kèbesjaah (vrl)	ooilam	volwassen schapen
Kèbèsj	schaap	volwassen lam, schaap, mnl.
Rachel	ooi	moeder-schaap, ooi
Sjèh	lam, schaap, kleinvee	lam van schapen of geiten mnl/vr
Talech	lammetje, melklam	lammetje
Eez	geit	geit
Schaïr	bok, duivel	bok (grobbehaard)
Àtoed	bok	bok (fijnbehaard)
Tajisj	bok	bok
Kadi	geitenbokje	(geiten)bokje
Zémer	gems	wilde geit, klipgeit
Tsjon	schaap, soms: kudde	kleinvee
Par	var	(volwassen) stier
Paraah	koe, kalf, rund	koe
Awier (abier)	(sterke) stier	.-
Sjor	os, rund	os, (bij uitzondering: stier)
Aloef	os	.- (vorst, leidsman)
Ekel	stierkalf mnl. (var)	stierkalf
Eklaah	koekalf vrl. (vaars)	kalf, vrl.
Soes	paard	paard, mnl.
Soesaah	merrie	merrie
Bècher	snelle kemel, kemelin	jonge kameel
Rèkesj	snelle kemelen	.-
Chamoor	ezel	ezel
Ajir	jonge ezel, ezelveulen	jonge ezel
Aton	ezelin	ezelin
Arod	wilde ezel	wilde ezel, koelan
Père	woudezel	wilde ezel, onager
Pèrèd	muil, muilezel	muilezel
Kamal	kemel	kameel
Kèleb	hond	hond
Ajalaah	hinde	ree
Ajàl	hert	hinde, vrouwelijk hert
Tsebi	ree	gazelle
Jachmoer	buffel	antilope, damhert
Àqo	steenbok	Sinaï steenbok

Disjon	das	schroefantilope
Zémer	gems	wilde geit, klipgeit
Théoo	wilde os	buffel
Reeëm, Deut. 33:17	eenhoorn	woudos
Arjeeh, arie, lawie, Slachal,làjjsj	leeuw	leeuw
Chazier	zwijn, varken	zwijn, varken
Dow (dob)	beer	beer
Sjoe'al	vos	vos
Nameer	luipaard, pardel	luipaard
Ienaah	wilde dieren	hyena
Zeëw (zeëb)	wolf	wolf
Tan	draak	jakhals
Zoheliem	kruipend gedierte	kruipend gedierte
Zahal	slang, alleen in	rups
Chòled	wezeltje (Talmoad heeft ook	wezel!) mol
Achbar	muis	muis
Tsaw	schildpad	schildpad
Anakaah	zwijnegel (=stekelvarken)	-.-
Koach	krokodil	waraan
Letaäh	hagedis	(Rashi: kleine salamander)
Chomet	slak	hagedis
Tinsémeth	mol (en vleermuis)	vleermuis
Arnèwet	haas	haas, konijn
Sjafan	konijn	klipdas
Ts'frdeea	vorsen, o.a. Ex. 8	kikvors
Tannien	draak, walvis	krokodil
Tachas	das	zeekoe
Liwjathan	Leviathan	walvis (en amfibiesoort)
Behémoth	behémoth	behémoth

Literatuur

Bijbelverklaring van Patrick, Polus, Welsh, Doddridge,
Dr. Gill e.a. 17 delen.	Amsterdam, 1740
Bijbelverklaring van M. Henry.	J. H. Kok, Kampen
Bijbelverklaring van K. A. Dächsel.	Den Hertog, Utrecht
Korte Verklaring van de Heilige Schrift.	J. H. Kok, Kampen
Bijbels handboek.	J. H. Kok, Kampen
Bijbelse encyclopedie.	J. H. Kok, Kampen
Christelijke encyclopedie.	J. H. Kok, Kampen
The Internat. Stand. Bible encycl.
Grand Rapids, 1986
Trommius, A
Concordantie van het Oude en Nieuwe Testament
Pimentel, J.
Hebreeuws-Nederlands woordenboek
Het koninkrijk der zangers
Lecturama encyclopedie
Kleine Winkler Prins	Dierenencyclopedie
Dr. Rex Russel
Gezond eten en drinken
Op basis van de Bijbel
	Groen, Heerenveen, 1999

Deze serie: het luchtruim, vogels en dieren in de Bijbel, bestaat uit 3 deeltjes:

Het ruime hemelrond. Bijbelse visie over de schepping en functie van het heelal en de hemellichamen.

Vogels in de Bijbel. Beschrijving van vogels die in de Bijbel voorkomen met de geestelijke lering.

Dieren in de Bijbel. Beschrijving van dieren die in de Bijbel voorkomen met de geestelijke lering.